

eul_wid: spm-aa

Εὐτρόπιος ὁ ἱστορικός · Eutropius the Historian

Summary from the Founding of the City, Paeanian Translation

Σύνοψις ἀπὸ τῆς Κτίσεως τῆς Πόλεως

Period: Ὀψιμαρχαία [Late Antique](#)
Dialect: Μικταὶ διάλεκτοι [Mixed Dialects](#)
Domain: Ἱστορία [History](#)
Format: Πεζός [Prose](#)

τ 1 ΠΑΙΑΝΙΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΥ ΕΥΤΡΟΠΙΟΥ ΡΩΜΑΪΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Α'.

1 1 Τῆς ῥωμαϊκῆς βασιλείας ἐν προοιμίῳ οὐδὲν ἐγένετο μεῖον τε καὶ ταπεινότερον. Τῇ δὲ κατὰ μικρὸν αὐξήσει καὶ ταῖς ἀεὶ προσθήκαις κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν οὐδὲν ἔτι μεῖζον οὔτε δυνατώτερον ἢ μνήμη τῶν ἀνθρώπων φέρει. Ταύτης δὲ τὴν πρώτην κρηπίδα κατεβάλετο Ῥωμύλος· ὃς ἐκ Ῥέας Σιλβίας, οὕτω καλουμένης Ἑστιακῆς παρθένου, τῷ Ἀρεῖ συνελθούσης, ὡς ὁ πολὺς κατεῖχε λόγος, ἐκ διδύμου γονῆς σὺν ἀδελφῷ Ῥέμῳ προῆλθεν εἰς φῶς. Οὗτος ὀκτωκαίδεκα γεγονὼς ἔτη βίον τε ἔχων τοῖς ποιμαίνουσι συλληστεύειν ἐλάχιστόν τι πολίχνιον ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Παλλαντίου κατεστήσατο πρώτη τοῦ Μαΐου μηνὸς ἔτει τρίτῳ τῆς ἔκτης Ὀλυμπιάδος, τῆς δὲ Ἰλίου καταστροφῆς κατὰ τοὺς τὸ πλεῖστόν τε καὶ ἐλάχιστον παραδεδωκότας ἔτει τετάρτῳ καὶ ἐνενηκοστῷ καὶ τριακοσιοστῷ. Οἰκίσας δὲ τὴν πόλιν καὶ καλέσας αὐτὴν ἐξ ἑαυτοῦ Ῥώμην, πρῶτον μὲν πολὺ πλῆθος ἐκ τῶν περιοίκων εἰσεδέξατο, ἔπειτα δὲ προβεβηκότας εἰς ἡλικίαν ἐκλεξάμενος, τούτους ἐπέστησε τοῖς λοιποῖς ἡγεμόνας τῶν πρακτέων, σενάτωρας αὐτοὺς καλέσας κατὰ τὴν τῶν Ἰταλῶν φωνήν, ἐπειδὴ σένης ἐκείνοι καλοῦσι τοὺς γέροντας· σύγκλητον δὲ Ἕλληνες ἐκάλεσαν τὸ συνέδριον ἐκ τοῦ πρότερον μὲν τοὺς βασιλεύοντας, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ὑπάτους συγκαλεῖν τε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς βουλὰς καὶ τῶν ψήφων ποιεῖσθαι κυρίους. ^[5]

1 2 Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πλῆθος, αὐξηθὲν ἤδη, συνοίκων ἐστέρητο γυναικῶν, καὶ φόβος ἦν ἐπιλιπεῖν τοὺς ἄνδρας, τέχνη δέδωκε διαδοχὴν τῷ γένει. Παρακαλέσας γὰρ ὡς ἐπὶ τινα θέαν τὰ γειτνιῶντα τῶν ἐθνῶν, ἀρπαγὴν γενέσθαι παρεσκεύασε τῶν παρθένων· ἃς οἱ προκληθέντες ἐπὶ τὴν τέρψιν ἐπηγάγοντο. Καὶ τὰς μὲν ἔσχον γαμετὰς ἀρπάσαντες· πόλεμον δὲ τὸ ἔργον ἐκίνησεν. Οὗ συστάντος, ἡττῶνται Καινιναῖοι καὶ Ἀντεμνάται, Κρουστουμίνοι, Σαβῖνοι, Φιδηνᾶται, Βέειοι. Συνοικία δὲ ἦσαν αὗται, καὶ κατ' οἰκίαν ἀρχὴν ἐκάστη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπολίσθησαν, καὶ ταύταις ἔτι καὶ νῦν ἡ Ῥώμη ταῖς πόλεσι περιεσεφάνωται. Τούτων δ' οὕτω πραχθέντων, χειμῶν ἐξαίφνης ἐπελθὼν ἀφανῆ τὸν Ῥωμύλον ἐποίησεν· ἐξ ἐκείνου δὲ εἰς τόδε πεπίστευται πρὸς θεοὺς ἀνελῆφθαι. Καθιερώθη οὖν παρὰ τῶν ἀρχομένων ἔτη βασιλεύσας αὐτῶν ἐπτὰ καὶ τριάκοντα. Καὶ τέως μὲν τὴν πόλιν διεῖπον καὶ τὴν βασιλείαν ἐπετρόπευον οἱ καλούμενοι σενάτωρες ἐπὶ ἐνιαυτὸν ὅλον ἐξ ἁμοιβῆς, δι' ἡμερῶν πέντε τῆς ἐπιτροπείας ἀντ' ἄλλων εἰς ἄλλους μεθισταμένης. Μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν Νουμᾶς Πομπίλιος ἀνερρήθη βασιλεὺς. ^[20]

- ^{1 3} Οὗτος πολέμου μὲν ἀπέσχετο παντὸς, τῇ Ῥώμῃ δὲ οὐχ ἥττον ἢ Ῥωμύλος ἐγένετο χρήσιμος. Νόμους τε γὰρ αὐτοῖς ἔθηκεν ἔθῃ τε παρέδωκεν, ἀφ' ὧν λησταί τινες πρότερον ὑπειλημμένοι καὶ μιζοβάρβαροι ἀμεινόνων ἀνδρῶν δόξαν ἐκτήσαντο, ἱερά τε αὐτοῖς ἐτέλεσε ναοὺς τε κατεσκεύασεν. Οὕτω δὲ διαθεὶς τὴν πόλιν, τεσσαρακοστῶ καὶ τρίτῳ τῆς βασιλείας ἔτει νοσήσας ἐτελεύτησεν. Τρίτος διαδέχεται τὴν βασιλείαν Τοῦλλος Ὀστίλλιος. ^[5]
- ^{1 4} Ὑπὸ τούτῳ πάλιν ἡ περὶ τοὺς πολέμους ἐπανῆλθε σπουδή. Νικῶνται γοῦν Ἀλβανοὶ μάχῃ, τῆς Ῥώμης δυοκαίδεκα διεστῶτες σημείοις· μίλια καλοῦσιν αὐτὰ Ῥωμαῖοι· τὰ χίλια γὰρ βήματα οὕτως ὀνομάζουσι, τοσούτοις βήμασι συμμετρούμενοι τὸ σημεῖον. Εἴτ' ἐφεξῆς ἡττῶνται Βέειοι καὶ οἱ ἀπὸ Φιδήνης, οἱ μὲν ἕξ χωριζόμενοι σημείοις, οἱ δὲ ὀκτωκαίδεκα. Μετὰ ταύτας δὲ τὰς νίκας καὶ τὴν πόλιν ἠὔξησε, τὸν Κέλλιον αὐτῇ προσθεὶς λόφον. Ἐπὶ τούτοις τοῖς ἔργοις τριάκοντα καὶ δύο τὴν ἀρχὴν κατασχὼν ἐνιαυτοὺς, κεραυνοῦ πεσόντος συγκατεφλέχθη τῇ βασιλικῇ στέγῃ. Τέταρτος παρῆλθεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν Ἄγκος Μάρκιος, ἕκγονος ἀπὸ θυγατρὸς τοῦ Νουμᾶ Πομπιλίου. ^[10]
- ^{1 5} Οὗτος ἤρατο πόλεμον πρὸς Λατίνους, καὶ τῇ πόλει συνῆψε τὸν Ἀβάντινον λόφον Ἰανίκουλόν τε, καὶ πολίχνην ἐδείματο ἐπὶ θαλάσῃ πρὸς ταῖς τοῦ Θύμβριδος ἐκβολαῖς, αἱ τῆς Ῥώμης ἕξ καὶ δέκα διεστήκασιν σημείοις. Τετάρτῳ τε καὶ εἰκοστῶ τῆς βασιλείας ἔτει νόσῳ διεφθάρη. Διεδέξατο δὲ τὴν βασιλείαν Ταρκύνιος ὁ Πρίσκος ὀνομαζόμενος. ^[5]
- ^{1 6} Οὗτος τὸ μὲν τῆς συγκλήτου συνέδριον διπλάσιον ἐποίησε τῷ τῶν σωμάτων ἀριθμῷ, καὶ τῇ πόλει δὲ τὸν ἵπποδρομον ὠκοδόμησε θεάτρων τε ἐνεστήσατο τέρψιν, Ῥωμάνην καλέσας τὴν θέαν, ἣτις ἐξ ἐκείνου καὶ εἰς τόδε τελεῖται, τὴν αὐτὴν ἔχουσα προσηγορίαν. Ἔτι δὲ Σαβίνους εἶλε μάχῃ, καὶ πολλῆς αὐτοὺς ἀφελόμενος γῆς, προσεκύρωσε τῇ Ῥώμῃ. Πρῶτος δὲ θριαμβεύων εἰς τὴν Ῥώμην εἰσῆλθε. Τείχη τε ἐδείματο καὶ τὰς ὑδρορροὰς ἤγουν ἀμάρας, καὶ τῆς τοῦ Καπιτωλίου κατασκευῆς ἤρξατο. Ὀκτῶ τε ἐπὶ τοῖς τριάκοντα βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς ὑπὸ τῶν Ἄγκου παίδων ἀνῆρέθη, παρ' οὗ τὴν βασιλείαν αὐτὸς ἀνεδέξατο. Ἐκτος δὲ ὑποδέχεται τὴν ἀρχὴν Σερούιος Τοῦλλιος, ἐξ ἐπισήμου γεγωνὸς μητρὸς, ἡ καὶ αἰχμαλωσίας καὶ δουλείας περιέπεσε τύχη. ^[10]
- ^{1 7} Οὗτος ὑπηγάγετο Σαβίνους καὶ τρισὶ λόφοις ἠὔξησε τὴν πόλιν, τῷ Κυριναλίῳ καὶ τῷ Βιμιναλίῳ καὶ τῷ Ἑσκυλίῳ, τάφρους τε ὥρυξε πρὸ τοῦ τείχους κύκλῳ καὶ ταῖς ἀπογραφαῖς τῶν σωμάτων ἔδωκεν ἀρχὴν, οὕπω παρ' οὐδενὶ τῶν ἐθνῶν ἐγνωσμέναις. Απογραφέντες οὖν οἱ τὴν Ῥώμην οἰκοῦντες ὑπ' αὐτῷ, συνήχθησαν εἰς ἀριθμὸν ὀγδοήκοντα τριῶν χιλιάδων μετὰ τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς οἰκούντων. Τελευτὴν μέντοι τοῦ βίου ἐδέξατο παρὰ τοῦ γαμβροῦ Ταρκυνίου Σουπέρβου· δηλοῖ δὲ τοῦτο [τὸ] ἐπώνυμον ὑπερήφανον. Παῖς δὲ ἦν οὗτος Ταρκυνίου τοῦ Πρίσκου, παρ' οὗ τὴν βασιλείαν ὁ σφαγεὶς οὗτος ἐδέξατο. Ἐπιλαμβάνεται δὲ τῆς βασιλείας οὗτος ὁ Σούπερβος Ταρκύνιος, ἑβδομὸς τε ὦν τῶν βασιλέων καὶ ὕστατος, καὶ νικᾷ μὲν Βολούσκους, ἔθνος ὃν ἐπὶ τὴν Καμπανίαν, οὐ πόρρω τῆς Ῥώμης αἶρει δὲ ἐπὶ τούτοις Γαβίαν καὶ Σύεσσαν τὴν Πομητιάν πόλεις, ἔθετό τε μετὰ Τούσκων σπονδὰς ναόν τε ὠκοδόμησεν ἐν τῷ καλουμένῳ Καπιτωλίῳ. ^[5]
- ^{1 8} Μετὰ ταῦτα πολιορκῶν τὴν Ἄρδεαν, πολίχνην δέκα καὶ ὀκτῶ σημείοις πόρρω τῆς Ῥώμης, τὴν ἀρχὴν ἀπέβαλεν. Ὁ γὰρ ὁμώνυμος αὐτοῦ παῖς ἐπιφανῆ γυναῖκα Λουκρητίαν, ἥς πολὺς ἦν ἐπὶ σωφροσύνῃ λόγος, Ταρκυνίῳ Κολλατίνῳ συνοικοῦσαν, ἐβιάσατο. Τοῦτο δὲ ἐξήγγειλεν ἡ Λουκρητία τῷ ἀνδρὶ καὶ τῷ πατρὶ, καὶ μηνύσασα τὸ πάθος, ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἑαυτὴν διεχρήσατο. Ἐνταῦθα δὲ Βροῦτος, γένει προσήκων τῷ Ταρκυνίῳ, τὸν δῆμον ἀθροίσας, ἀφαιρεῖται τῆς βασιλείας τὸν Ταρκύνιον, πλείῳ ποιησάμενος τοῦ κοινοῦ λόγον ἢ τοῦ γένους. Τούτῳ δὲ καὶ τοῦ δήμου τῷ δόγματι ἡ στρατιὰ συνηκολούθησε, μεθ' ἧς ἐπολιόρκει τὴν

Ἄρδεαν. Τετάρτῳ τε καὶ εἰκοστῷ ἔτει τῆς βασιλείας μετὰ τῆς γαμετῆς καὶ τῶν παίδων φυγὴν ἑαυτοῦ κατεψηφίσατο. Οὕτως ὑπὸ βασιλευσιν ἑπτὰ, τοῖς ὅλοις ἔτεσι διακοσίοις τεσσαράκοντα καὶ τρισὶ, τὰ τῆς Ῥώμης διωκῆθη πράγματα. Μικρὰ δὲ ἦν ἔτι τὰ τῆς δυνάμεως αὐτῆς, τῶν ὀρίων αὐτῆς οὐδαμῶθεν ὑπὲρ πεντεκαίδεκα σημεῖα ἐκτεινομένων. Ἐντεῦθεν τὸ μὲν τῶν βασιλέων ἐπαύσατο, μετηνέχθη δὲ εἰς τὴν τῶν ὑπάτων ἀρχήν. ^[20]

^{1 9} Δύο δὲ ἦσαν οὗτοι καὶ ἐτήσιοι, ὥστε, κἂν ἕτερον * φαῦλον εἶναι, καταφεύγειν ἐπὶ τὸν ἕτερον, τῷ δὲ χρόνῳ περαιουμένην, ὥστε μετριωτέραν εἶναι τὴν δυναστείαν. Ἀνάγκη γὰρ ἦν ἀρίστους εἶναι δημαγωγούς, εἰδότες ὡς μετὰ τὸν χρόνον ἔσονται τῶν ἀρχομένων. Γίνονται τοίνυν ὑπατοὶ τῷ πρώτῳ ἔτει μετὰ τοὺς βασιλεῖς Λούκιος Ἰούνιος Βροῦτος ὁ τῆς Ταρκυνίου μάλιστα καθαιρέσεως αἰτιώτατος, καὶ Ταρκύνιος Κολλατίνος ὁ τῆς Λουκρητίας ἀνὴρ, ἧς ὑβρισθείσης ἐπράχθη τὰ περὶ Ταρκύνιον. Ἄλλ' ὁ Κολλατίνος εὐθὺς τῆς ἐξουσίας ἀφηρέθη· ἔδοξε γὰρ μηδένα ἐπὶ τῆς Ῥώμης εἶναι Ταρκύνιον ὀνομαζόμενον, καὶ τῆς οὐσίας προσαφαιρεθεὶς ἀπώσθη τῆς πόλεως, ἀντικατέστη δὲ αὐτῷ Λούκιος Οὐαλέριος Πουβλικόλας. Τούτων οὖν τὴν ὑπατον ἐχόντων ἀρχήν, ὁ τῆς βασιλείας ἀφαιρεθεὶς Ταρκύνιος ἐπηγάγετο τῇ Ῥώμῃ πόλεμον, καὶ συναγείρας ἔθνη πολλὰ δι' ὅπλων ἔσπευδεν ἐπανελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν. ^[10]

^{1 10} Ὡς δὲ τὸ πρᾶγμα συνέμιζαν, ὁ μὲν Βροῦτος καὶ ὁ Ταρκυνίου παῖς ἀλλήλους ἀνεῖλον, οἱ δὲ λοιποὶ Ῥωμαῖοι ταύτῃ τῇ μάχῃ νικήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου. Αἱ τοίνυν γυναῖκες ὡς τῆς σεμνότητος καὶ σωφροσύνης ὑπέρμαχόν τε καὶ προστάτην ἐνιαυσιαίῳ πένθει καθάπερ πατέρα κοινὸν ἐτίμησαν. Πουβλικόλας δὲ Σπούριον Λουκρήτιον Τρικιπιτῖνον κοινωνὸν ἑαυτῷ καὶ συνύπατον ἐχειροτόνησε τὸν πατέρα τῆς Λουκρητίας, τούτου δὲ ὑπεξελθόντος νόσῳ τὸν βίον, αὐθις Ὀράτιον Πούλβιλλον συνῆψεν ἑαυτῷ πρὸς τὴν ὑπατον ἀρχήν. Ὁ γὰρ δὴ λειπόμενος αἰὲ κύριος ἦν τῆς τοῦ κοινοῦ χειροτονίας. Οὕτω δὲ συνέβη τὸν πρῶτον τῶν ὑπάτων ἐνιαυτὸν πέντε σχεῖν ὑπάτους, Ταρκυνίου μὲν Κολλατίνου διὰ τὴν προσηγορίαν ἀπωσθέντος, Βρούτου δὲ πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ, Λουκρητίου δὲ τὴν ἐκ τῆς ἀρρωστίας τελευτὴν ὑπομείναντος. Τῷ δευτέρῳ δὲ μετὰ τοὺς βασιλεῖς ἔτει Ταρκύνιος αὐθις ἐκίνησεν ὅπλα κατὰ τῆς Ῥώμης ὑπὲρ τῆς βασιλείας, πρὸς συμμαχίαν ἐπικαλεσάμενος τὸν Πορσῆναν· οὗτος δὲ ἦν Τούσκων βασιλεὺς· καὶ μικροῦ μὲν τῆς Ῥώμης κατεκράτησεν, ἡττηθεὶς δὲ ὅμως ἀπῆλθε. ^[15]

^{1 11} Καὶ τρίτῳ μετὰ τοὺς βασιλεῖς ἐνιαυτῷ, ὡς εἶδεν αὐτῷ τὰ περὶ τῆς βασιλείας οὐ χωροῦντα κατὰ νοῦν· ἤδη γὰρ καὶ Πορσῆνας σπονδὰς ἐπεποίητο πρὸς Ῥωμαίους· ἐν Τουσκόλῳ πολιχνίῳ τῆς Ῥώμης οὐ πόρρῳ, καταπλαγεὶς τὸν Μούκιον ἐπιβάλλοντα τῇ φλογὶ τὴν δεξιὰν εἰκόνα τε γενόμενον ἀνδρείας τε καὶ καρτερίας τῆς Ῥωμαίων, μεταστὰς σὺν τῇ γαμετῇ καὶ τοῖς φιλάτοις τεσσαρεσκαίδεκα διετέλεσεν ἐνιαυτοὺς ἐκεῖ τε κατεγήρασε. Τετάρτῳ δὲ μετὰ τοὺς βασιλεῖς ἔτει Σαβῖνοι Ῥωμαίοις ἐπήγαγον πόλεμον. Ἡττηθέντων δὲ αὐτῶν πανστρατὶ, οἱ Ῥωμαῖοι τὴν νίκην ἐθριάμβευσαν. Ἔτει πέμπτῳ Οὐαλέριος ὁ Βρούτου συνύπατος, τετάρτην ἤδη πεπληρωκὺς ὑπατείας, τὸ κοινὸν ὑπέμεινε τέλος ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ καὶ ἀπορίᾳ τῶν ἀναγκαίων, ὥστε ἐκ συνεισφορᾶς τοῦ δήμου τὴν ταφὴν αὐτοῦ γενέσθαι. Καὶ τοῦτον δὲ αἱ γυναῖκες ὥσπερ τὸν Βροῦτον κατὰ τὸν ἴσον χρόνον ἐπένθησαν. Ἐνάτῳ δὲ μετὰ τοὺς βασιλεῖς ἔτει ὁ τοῦ βασιλεύοντος Ταρκυνίου Σουπέρβου γαμβρὸς τιμωρῆσαι τῷ κηδεστῇ βουλευθεὶς, παμμεγέθη στρατιὰν συνέλεξε. ^[15]

^{1 12} Τότε τοίνυν προσεπενοήθη τε καὶ ἡρέθη κατὰ τὴν Ῥώμην ἀρχή· δικτατοῦραν αὐτὴν ἐκάλουν ἐπιχωρίως, σημαίνει δὲ ἀναγόρευσιν ἢ φωνὴν ἢ διὰ τὸ λέγειν μὲν τὸν δήμον, οὐ ψηφιοφορεῖν δὲ ὡς ἐπὶ τῶν ὑπάτων, τῷ ῥήματι δὲ ἀκολουθεῖν τὴν ἐξουσίαν. Αὕτη δὲ δυνατωτέρα μὲν τῆς μεγίστης ὑπατείας ἦν, ἔξ μῃσι δὲ παρετείνετο μόνοις. Τοσοῦτον γὰρ ἔδοξεν αὐτὴν συστεῖλαι κατὰ τὸν χρόνον ὅσον ὑπερέβαινε τῷ μεγέθει. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον καὶ ἄρχων ἱππέων ἀνεδείχθη· ἀκολουθεῖ δὲ καὶ αὐτὸς τῷ δικτάτωρι καθάπερ τις ἀξιόχρεως ὑπουργός.

Συνελόντι δὲ εἰπεῖν οὐδεμία τῶν ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἀρχῶν ὡς ἡ δικτατοῦρα τῇ νῦν βασιλείᾳ προσέωκει. Μετὰ ταύτης γοῦν, μᾶλλον δὲ ὑπὸ ταύτῃ τῇ προσηγορίᾳ καὶ Αὔγουστος Ὀκταβιανὸς, περὶ οὗ μικρὸν ὕστερον ἐροῦμεν, καὶ πρὸ ἐκείνου Γάϊος Καῖσαρ κατὰ μικρὸν τὴν μὲν πολιτείαν καταλύοντες, ἀρπάζοντες δὲ τὴν βασιλείαν διέλαθον. Πρῶτος οὖν ἐγένετο δικτάτωρ Λάρκιος, μάγιστρος δὲ τῶν ἱππέων πρῶτος Σπούριος Κάσιος. Ἐκτῶ δὲ καὶ δεκάτῳ μετὰ τοὺς βασιλέας ἐνιαυτῷ στάσις ἐπέπεσε τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων ἀγανακτοῦντι καὶ δεινὰ πάσχοντι ὑπὸ τε τῆς συγκλήτου καὶ τῶν ὑπάτων. ^[15]

1 13 Καὶ οὐ πρότερον ἐπέσχευεν οὗτος ὁ θόρυβος, πρὶν καὶ αὐτὸς αὐτῷ κατέστησεν ἄρχοντας οἰκείους καὶ οἶονεῖ τινὰς ἐκδίκους τοῦ πλήθους, οὓς δημάρχους ἐκάλεσε, τριβούνους πλήβις κατὰ τὴν αὐτῶν φωνήν. Ἐπίστευε δὲ ὁ δῆμος διὰ τούτων ἀσφάλειαν αὐτῷ πρὸς τὴν τῆς συγκλήτου καὶ τῶν ἀρχόντων ἐξουσίαν ὑπάρξειν. Τῷ δὲ ἐξῆς ἐνιαυτῷ Βολοῦσκοι τὸν πόλεμον ἀνενεώσαντο, καὶ συμμίζαντες ἡττήθησαν καὶ τὴν μεγίστην ἐαυτῶν πόλιν Κουριόλους ἀπώλεσαν, τῶν νικησάντων γενομένην. ^[5]

1 15 Ὀκτωκαιδεκάτῳ δὲ μετὰ τοὺς βασιλέας ἔτει Κύντος Μάρκιος, ὁ τοῦ πολέμου τοῦ κατὰ Βολούσκων στρατηγὸς ὁ καὶ τὴν πόλιν. αὐτῶν ἐλὼν τοὺς Κουριόλους, ἀπολιπὼν τὴν Ῥώμην, προσεχώρησε τοῖς Βολούσκοις, ὑπὸ τινος ὀργῆς τοῦτο παθὼν, καὶ πολὺ συνήγαγε συμμαχικὸν, καὶ πολλάκις ἐνίκησε πολέμῳ τοὺς οἰκείους. Καὶ πλησίον αὐτῆς ἐγένετο τῆς πόλεως ἀπὸ πέντε σημείων, ὡς αὐτίκα πολιορκήσων· πρεσβευσαμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων, οὐ πρότερον ἔφη τῆς ὀργῆς λήξειν ἢ τὴν αὐτοῦ μητέρα Βετουρίαν καὶ τὴν γαμετὴν Βουλουμνίαν πρὸς αὐτὸν ἔλθειν. Γίνεται δὴ τοῦτο, καὶ τοῖς ὀδυρμοῖς τῶν γυναικῶν ἐπικλασθεὶς ἀπεκίνησε τὸν στρατόν. Καὶ δεύτερος οὗτος μετὰ τὸν βασιλέα Ταρκύνιον ὅπλα κατὰ τῆς πατρίδος ἐκίνησεν. Φαβίου δὲ καὶ Βεργινίου τὴν ὑπατείαν ἐχόντων, τριακόσιοι τῆς Ῥώμης ἄνδρες ἐπιφανεῖς, ἐκ τῆς Φαβίου καταγόμενοι συγγενείας, αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς κατὰ τῶν Βεεγέντων ἐξεστράτευσαν, ὑποσχόμενοι καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ συγκλήτῳ τὸν πάντα κατορθώσειν πόλεμον. ^[5]

1 16 Οὗτοι δὲ πάντες, ἀξίόχρεως ἕκαστος μεγάλης ἡγεμῶν εἶναι στρατιᾶς, πανωλεθρία διεφθάρησαν. Ἐκ τοσούτου δὲ τοῦ Φαβίου γένους εἷς ὑπελείφθη μόνος, ὃς οὐχ οἷός τε ἐγένετο διὰ τὴν νεότητα παραγενέσθαι τῇ μάχῃ. Μετὰ ταῦτα γίνεται τῶν σωμάτων πάλιν ἀπογραφὴ κατὰ τὴν πόλιν, καὶ συνηριθμήθη πλήθος ἀνδρῶν ἑκατὸν δέκα καὶ ἑπτὰ χιλιάδες καὶ τριακόσιοι καὶ δέκα καὶ ἑννέα. Τῷ δὲ ἐξῆς ἐνιαυτῷ κατὰ τὸ Ἄλγιδον ὄρος, δωδεκάτῳ τῆς πόλεως σημείῳ, ἐνεδρευθεὶς ὁ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς συνεκλείσθη. ^[10]

1 17 Χειροτονεῖται τοίνυν δικτάτωρ Λούκιος Κύντιος Κικιννάτος· ἐν γὰρ ταῖς μεγίσταις ἀνάγκαις ἐπὶ ταύτην ἐφέροντο τὴν ἀρχήν. Ἀγρόν δὲ ἔχων ὁ Κικιννάτος καὶ τοῦτον αὐτῷ σώματι γεωργῶν, ἐφεστηκώς τε ἀρότρῳ, παρέλαβε τὴν ἐξουσίαν, καὶ τὸν ἰδρῶτα τὸν ἀπὸ τῆς γηπονίας μεταβαλὼν ἐνέδυνε τὸ σχῆμα τραβέαν· τόγαν αὐτὴν ὀνομάζουσιν· ἐκ τῆς ὀπλίσεως τῆς Ῥωμύλου μετενεχθεῖσαν εἰς φᾶρος· καὶ τοὺς πολεμίους ἀπολέσας ἡλευθέρωσε τὴν στρατιάν. Τριακοστῷ δὲ καὶ ἐνὶ μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης συνοικισμόν ἐνιαυτῷ τὸ τῶν ὑπάτων μετεβάλετο εἰς ἑτέραν ἀρχήν. ^[5]

1 18 Ἀντὶ γὰρ τῶν ὑπάτων δέκα κατέστησαν, οἷς [ἡ] πᾶσα τῆς πόλεως ἐπετράπη διοίκησις. Ἐκαλοῦντο δὲ οὗτοι δεκανδρικοί. Ὁρθῶς δὲ διαγενόμενοι κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος εἴτα μετεβλήθησαν. Ἀππίος γὰρ Κλαύδιος, εἷς ἐκ τῶν δέκα, Βεργινίου τινὸς θυγατέρα παρθένον, ὃς ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τὸ Ἄλγιδον ὄρος πρὸς Λατίνους ἐτύγχανεν ἀνδρειότατα μεμαχημένος, ἡβουλήθη διαφθεῖραι πρὸς βίαν· ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτὴν πρὸ τῆς ὕβρεως ἀνείλε. Τοῦτο συνεκίνησε τὸν στρατόν, καὶ τοὺς δέκα τιμωρία παραδόντες καὶ αὐτὴν αὐτοῖς συνανείλον τὴν ἀρχήν. Τῷ

δὲ ἐξῆς ἐνιαυτῷ Φιδηναῖται πρὸς τὴν Ῥώμην ἤραντο πόλεμον, συμμάχοις κεκλημένοι Βεείοις καὶ τῷ τούτων βασιλεῖ Τολουμνίῳ. ^[10]

1 19 Βεειοὶ δὲ καὶ Φιδηναῖται, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, τῆς Ῥώμης ἐκ γειτόνων οἰκοῦσι, Φιδηναῖται μὲν ἕξ κεχωρισμένοι σημείοις, Βεειοὶ δὲ ὀκτωκαίδεκα. Συνεπῆλθον δὲ καὶ Βολουσκοί. Τότε τοῖνυν Μάμερκος Αἰμίλιος, δικτάτωρ χειροτονηθεὶς καὶ λαβὼν ἄρχοντα τῶν ἱππέων Λούκιον Κυντίον Κιγκιννάτον, τὸν τε πόλεμον ἔλυσε καὶ τὸν βασιλέα Τολούμνιον ἀνείλε, Φιδηναῖ τε ἡ πόλις ἐάλω καὶ κατεσκάφη. Εἴκοσι δὲ ὕστερον ταύτης τῆς μάχης ἐνιαυτοῖς Βεειοὶ πάλιν ἐκίνησαν τὸν πόλεμον· καὶ χειροτονεῖται κατ' αὐτῶν δικτάτωρ Φούριος Κάμιλλος, ὃς πρότερον μὲν αὐτοὺς κατεπολέμησε, μετὰ ταῦτα δὲ τὴν πόλιν περικαθίσας καὶ αὐτὴν εἶλεν, ἀρχαιοτάτην τε τῆς Ἰταλίας καὶ τοῖς πᾶσιν ἀφθονωτάτην. ^[5]

1 20 Μετὰ ταύτην αἰρεῖ Φαλίσκους, πόλιν οὐχ ἥττω τῆς προτέρας· ἀλλ' ἐπανεστή φθόνος ἐκ ταύτης αὐτῷ τῆς εὐημερίας. Αἰτίαν δ' ἔσχεν ὥς οὐ προσηκόντως διέλοι τῇ στρατιᾷ τὰ τοῦ πολέμου λάφυρα, κατεκρίθη τε καὶ ἀπεώσθη τῆς Ῥώμης. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Γάλλοι Σένωνες ὥρμησαν ἐπὶ τὴν Ῥώμην, καὶ γενομένης μάχης ἐνδεκάτῳ τῆς πόλεως σημείῳ παρὰ τὸν Ἄλλιον ποταμὸν, ἐπεξῆλθον φεύγουσι τοῖς Ῥωμαίοις, οὐδενὸς ἀντάραντος, μέχρι τῆς πόλεως αὐτῆς. Καταφεύγοντες δὲ εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐκεῖ συνέσωζον ἑαυτούς. Λιμοῦ δὲ λοιπὸν συνέχοντος αὐτοὺς, ἐφίσταται κάμνουσιν ὁ Φούριος Κάμιλλος, ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐκ τῆς τῆς εἰρημένης κρίσεως διάγων. Καὶ νικᾷ μὲν αὐτοὺς τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ· ὥς δὲ οὐκ ἐξεχώρουν τοῦ ἄστεως, ὠνήσαντο Ῥωμαῖοι τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ χρυσίῳ. Τοῦτο οὐκ ἤνεγκε μετρίως ὁ Κάμιλλος· παραχρήμα δὲ ἐπεξελθὼν τῇ τῶν Γάλλων στρατιᾷ, αὐτὴν τε διέφθειρε καὶ τὸ δοθὲν ἀνέλαβε χρυσίον, καὶ τὰ σημεῖα τὰ στρατιωτικὰ, ἅπερ ἦσαν ἐν τῇ προτέρᾳ μάχῃ παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἀφηρημένοι· σίγνα καλοῦσιν αὐτὰ Ῥωμαῖοι· πάντα ἀναλαβὼν, τρίτον ἐν τῇ πατρίδι θριάμβον ἐθριάμβευσεν, ἐπεκλήθη τε δεύτερος Ῥωμύλος, ὥς οἰκιστὴς καὶ αὐτὸς τῆς Ῥώμης γεγεννημένος. BIBLION Β' Ἐτεὶ τριακοστῷ καὶ ἐξηκοστῷ πέμπτῳ μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης συνοικισμὸν, πρώτῳ δὲ μετὰ τὴν ὑπὸ Γάλλοις γενομένην ἄλωσιν ἐνηλλάγησαν αἱ δυναστεῖαι. ^[20]

2 1 Ἀντὶ γὰρ τῶν ὑπάτων ἄρχοντες ἐγένοντο στρατιωτικοί, τὴν τῶν ὑπάτων ἔχοντες δύναμιν. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ τῆς Ῥώμης ἠυξήθη πράγματα. Κάμιλλος γὰρ Βολουσκὸν πόλιν, ἑβδομήκοντα τοῖς πᾶσιν ἐνιαυτοῖς οὐκ ἀποσχομένην τοῦ κατὰ τῆς Ῥώμης πολέμου, αὐτὴν τε εἶλε τὴν Βολουσκὸν ὥς καὶ πόλιν ἑτέραν Ἐτρούσκων καὶ Σουτρίνων ἄλλην, πάσας τε αὐτὰς ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος καὶ τοὺς πολεμίους διαχρησάμενος, τρεῖς ἐπὶ τοῖς τρισὶν ἔθνεσιν ἐπετέλεσε θριάμβους. Καὶ Τίτος δὲ Κυντίος Κιγκιννάτος Πραίνεστίνους, οἱ μέχρι τῶν προπυλαίων αὐτῶν πολεμοῦντες ἐχώρησαν, ἄχρις Ἀλλίου ποταμοῦ διώξας, νίκην τε ἤρατο κατ' αὐτῶν καὶ πόλεις αὐτῶν ἑπτὰ τῇ Ῥώμῃ προσένειμε, καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς Πραίνεστίνους, παραδόντας ἑαυτοὺς, ἐκτήσατο· πᾶν δὲ τοῦτο τὸ ἔργον εἴκοσιν ἐπετέλεσε ταῖς πάσαις ἡμέραις, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθριάμβευσεν. ^[5]

2 3 Ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων ἡ δυναστεία· μικρῷ γὰρ ὕστερον κατελύθη, καὶ σχεδὸν ἕξω πάσης ἀρχῆς ἡ Ῥώμη διετέλεσεν, εἰ καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων τινὲς καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς ἐβιάζοντο δύνασθαι καὶ τὸ κῦρος ἔχειν. Ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τοῦτο ἐδυνήθησαν· ἐπανῆλθε γὰρ πρὸς τοὺς ὑπάτους ἡ ἐξουσία. Λουκίου τοῖνυν Γενουκίου καὶ Κυντίου Σερβιλίου γενομένων ὑπάτων, τελευτᾷ Κάμιλλος, τιμαῖ τε αὐτῷ δευτέρα μετὰ τὸν Ῥωμύλον ἐψηφίσθησαν. ^[5]

2 5 Γάλλων δὲ πόλεμον ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν κινήσαντων, στρατοπεδευσασμένων δὲ ἀντιπέραν τοῦ Ἀνιήνου ποταμοῦ, Τίτος Κυντίος δικτάτωρ ἀναδειχθεὶς ἐξῆλθεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Ἀλλ'

ἔλυσε τὴν μάχην οὐχ ἢ συμπλοκὴ τῶν στρατευμάτων, ἀλλ' ἀνὴρ νεανίας Μανίλιος. Ὑφ' ἐνὸς γὰρ τῶν Γάλλων εἰς μονομαχίαν προκληθεὶς ἐκεῖνόν τε καθεῖλε καὶ τῷ πολέμῳ τέλος ἔδωκε, τὸν στρεπτόν τε, ᾧ κεκόσμητο τὸν τράχηλον ὁ Γάλλος, ἑαυτῷ περιθεὶς, ἐκ τούτου Τορκουάτος αὐτός τε προσηγορεύθη καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ πάντες, μηνύοντες τῇ προσηγορίᾳ τὸν ἀπὸ τοῦ λαφύρου κόσμον· τόρκυς γὰρ ἐπιχωρίως ὁ στρεπτός καλεῖται. Τότε μὲν οὖν φυγῇ παρέδοσαν ἑαυτούς· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Σουλπικίου. Καὶ Τοῦσκοι δὲ ὑπὸ Γαΐου Μαρκίου συνεκόπησαν. Ὡς ὁκτὼ δὲ χιλιάδας αἰχμαλώτων τῷ θριάμβῳ ποιήσας πλῆθος ὁ νικήσας ἐθριάμβευσε. Μετὰ τοῦτο γίνεται τῶν Ῥωμαίων ἀπογραφὴ, καὶ τῶν Λατίνων τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις ἤδη γεγεννημένων σώματα παρέχειν εἰς στρατιὰν οὐ βουλομένων, ἐξ αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων πολιτῶν * συλλεγῆναι τὸ στράτευμα. ^[10]

2 6 Δέκα δὲ ἐξ αὐτῶν συντάξεις ἐγένοντο, λεγεῶνες κατὰ τὴν αὐτῶν καλούμεναι φωνήν, ἐκ τῆς γενομένης τῶν νέων ἐπιλογῆς· λέγερε γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸ ἐπιλέξασθαι λέγεται. Αἱ δέκα δὲ αὗται λεγεῶνες ἐξήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν εἶχον, ὡς ἐκάστην εἰς ἑξακισχιλίους τελεῖν. Καὶ οὕτως ὁ τοσοῦτος συνήχθη στρατὸς, οὕτω τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων εἰς τὸ πᾶν ἐπιδεδωκότων. Τοσαύτη τῶν στρατιωτικῶν ἦν ἐπιθυμία καὶ τῶν πολιτῶν ἀνδρεία. Τοῦτο δὴ τὸ στράτευμα τῶν πολιτῶν ἐξάραν ἐπὶ τοὺς Γάλλους ἐχώρησεν, ἡγουμένου τῆς στρατιᾶς Φουρίου. Ἀλλὰ τις ἐκ τοῦ Γάλλων στρατεύματος, πρὶν ἢ συμμῖξαι τὰ πλήθη, ἐκ προκλήσεως τὸν ἄριστον τῶν Ῥωμαίων εἰς μονομαχίαν ἐκάλει. Τότε τοίνυν ἐθελοντὴς ἐξανέστη Μάρκος Οὐαλέριος ἐν τοῖς ἄρχουσι τῶν στρατιωτῶν τεταγμένος, καὶ σκευασάμενος ἐπῆλθεν. Ὁρμῶντι δὲ αὐτῷ κατὰ τοῦ πολεμίου κόραξ ἐπιστὰς κατὰ τὸν δεξιὸν ἔστη βραχίονα. Καὶ μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄνδρες συνέμιξαν· ὁ δὲ κόραξ τοῖς τε ὄνυξι καὶ τοῖς πτεροῖς ἔπαιε τοῦ Γάλλου τὰ ὄμματα, κωλύων εὐθὺς τῷ πολεμοῦντι προσβλέπειν. Καὶ οὕτω πίπτει μὲν ὁ Γάλλος, τῷ Οὐαλερίῳ δὲ ὁ τῆς νίκης τρόπος δέδωκε τὴν προσηγορίαν. Κορβῖνος γὰρ ὠνομάσθη, τοῦ κόρακος οὕτω κατὰ τὴν τῶν Ἰταλῶν ὀνομαζομένου φωνήν. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων τὰ τῆς εὐημερίας ἔστη· ἀλλὰ τρίτον καὶ εἰκοστὸν γεγρονῶς ἔτος ἐπὶ τὴν ὑπατείαν ἐκλήθη. Λατῖνοι δὲ οἱ τὴν στρατολογίαν ἀρνησάμενοι καθάπερ ἕκ τινος μελέτης ἐπὶ μεῖζον ἐχώρησαν. ^[20]

2 7 Ἐφασκον γὰρ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐκ σφῶν αὐτῶν χρῆναι χειροτονεῖσθαι. Τῶν Ῥωμαίων δὲ οὐ συνθεμένων, ἀνήφθη πόλεμος μέγιστος εἴπερ τις ἄλλος καὶ τοῦτον μὲν ἠττήθησαν οἱ Λατῖνοι, καὶ θριάμβον ἔσχεν ἡ νίκη. Τοῖς ὑπάτοις δὲ ὡς ὑπὲρ ἔργου μεγάλου κατὰ τι χωρίον, ὃ Ῥώστρα καλοῦσιν, ἀνδριάντας ἀνέστησαν. Τοῦτο δὲ τὸ χωρίον τὰς πρὸς τὸν δῆμον ἐδέχετο τῶν ὑπάτων τε καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων δημηγορίας· ἐκεῖθεν γὰρ ἐν ταῖς καταλαμβανοῦσαις χρεῖαις διελέγοντο τῷ δήμῳ. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτὸν Ἀλεξάνδρεια παρὰ τοῦ Μακεδόνοιο Ἀλεξάνδρου συνωκίσθη, καὶ ταύτην ἐδέξατο τὴν προσηγορίαν ἢ τῆς Αἰγύπτου πάσης μήτηρ. Ἐντεῦθεν δὴ καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ηὐξήθη Ῥωμαίοις καὶ πρὸς ἄκρον ἀφίκοντο δυναστείας. ^[10]

2 8 Ἀμέλει πορρωτάτω λοιπὸν αὐτοῖς οἱ πόλεμοι συνεκροτοῦντο. Ἐπὶ Σαμνίτας γοῦν, τριακοσίοις ἀπωκισμένους σημείοις, τὴν στρατιὰν ἐκίνησαν, ἧς ἀφηγεῖτο Παπίριος Κούρσωρ, τὴν τῆς δικτατορίας ἔχων ἐξουσίαν. Χρεῖας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὴν Ῥώμην καλούσης, τὸν ἄρχοντα τῆς ἵππου Φάβιον Μάξιμον· ἠκολούθει δὲ αὕτη, καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, ἡ δυναστεία τῷ δικτάτωρι· κατέλιπεν ἐπιτροπεύειν τοῦ στρατοῦ, προαγορεύσας μὴ συμμῖξαι μήτε εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, πρὶν ἂν ἐκ τῆς Ῥώμης ἐπανήκη. Λαβόμενος δὲ ὁ Φάβιος καιροῦ καὶ μικρὰ φροντίσας τῶν τοῦ δικτάτωρος ἐντολῶν, ἐμαχέσατο μὲν μετὰ λαμπρᾶς τῆς τύχης, καὶ τοὺς Σαμνίτας ἀπώλεσε πανστρατιᾷ· ἐπὶ τούτοις ψῆφον ἐπήγαγεν ὁ δικτάτωρ αὐτῷ θανάτου· διεσώθη δὲ τῇ τε τοῦ στρατεύματος περὶ αὐτὸν σχέσει καὶ τῇ τοῦ δήμου σπουδῇ, τοσαύτη τε ἐκινήθη κατὰ τοῦ Παπιρίου στάσις, ὡς παρὰ μικρὸν ἐλθεῖν αὐτὸν θανάτου. Μετὰ ταῦτα οἱ Σαμνῖται τοὺς Ῥωμαίους, ὑπατευόντων Τίτου Βετουρίου καὶ Σπουρίου Ποστουμίου, μετὰ πολλῆς

κατεπολέμησαν τῆς αἰσχύνης, καὶ κύριοι καταστάντες αὐτῶν, ἔθεντο σπονδὰς τοῖς ἡττημένοις ἀπρεπεῖς. ^[15]

2 9 Ἀλλ' ἡ σύγκλητος καὶ ὁ δῆμος τὰς μὲν σπονδὰς παρεσάλευσαν ὥς ἐν δυσπραγία γεγεννημένας, ἀνέλαβον δὲ τὴν μάχην, καὶ οἱ πρότερον νενικηκότες ἡττήθησαν, Παπιρίου τοῦ ὑπάτου τῇ μάχῃ στρατηγοῦντος. Πεσόντων δὲ τῶν πλειόνων, ἑπτὰ χιλιάδες ἀνδρῶν αἰχμαλώτων ὑπὸ τοῖς νενικηκόσιν ἐγένοντο, καὶ πρῶτος οὗτος κατὰ Σαμνιτῶν ἐδόθη τῷ Παπιρίῳ θρίαμβος. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον Ἀππίος Κλαύδιος κήνσωρ αἰρεῖται, ἡγουν τιμητῆς· ἀρχὴ δὲ ἦν αὕτη τῶν μεγίστων, καὶ ἦν ἔργον αὐτῇ τοὺς τῶν πολιτῶν διερευνᾶσθαι τε καὶ κρίνειν βίους, τιμωρίας τε κατὰ πάσης ἡδύνατο δυναστείας, καὶ οὐδεὶς ἦν ἔξω τῆς τοῦ κήνσωρος ἐξουσίας. Κύριοι δὲ ἦσαν οἱ κήνσωρες καὶ ἔργοις καινοῖς κατακοσμεῖν τὴν πόλιν. Ὁ Κλαύδιος γοῦν πηγὴν ὠχέτευσεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἥτις αὐτῷ μέχρι νῦν ἐπονομάζεται Κλαυδία, ὁδὸν τε ἐστόρεσεν, ἥτις ἐπεκλήθη καὶ αὕτη τῷ πεπονηκότι, Ἀππία προσαγορευθεῖσα. Οὕτως ἡ μέντοι ἐπώνυμον ἔσχε τοῦ πεπονηκότος, ἡ δὲ αὐτὸ τοῦνομα. Τούτων ὧδε πεπραγμένων, Σαμνῖται τὴν μάχην ἀνενεώσαντο, Κύντου Φαβίου Μαξίμου τὴν ὑπατείαν ἔχοντος· παῖς δὲ ἦν οὗτος τοῦ μικροῦ πρόσθεν εἰρημένου Φαβίου Μαξίμου. Οὗτος ἡττᾶται τὴν μάχην καὶ τριςχιλίους ἀποβάλλει τῶν μαχιμωτάτων. Ληγάτος δὲ αὐτῷ χειροτονηθεὶς ὁ πατὴρ Φάβιος ἐνίκησέ τε τοὺς Σαμνίτας καὶ πολλὰς αὐτῶν πόλεις εἶλεν. Ἐπειτα διαδέχονται τὴν ὑπατον ἀρχὴν Πούβλιος Κορνήλιος Ρουφῖνος καὶ Μάρκος Κούριος Δεντάτος· καὶ συνάψαντες πρὸς τοὺς Σαμνίτας πόλεμον πολλὰς τε μάχαις λαμπροὶ ὑπερέσχον καὶ παντάπασιν αὐτοὺς ἐκπολιορκήσαντες δι' ἐτῶν ἑννέα καὶ τεσσαράκοντα τέλος ἔδωσαν τῷ πολέμῳ. Ὡς ἔπος δὲ εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν ἐντὸς τῆς Ἰταλίας ἐθνῶν οὕτω τὰς ῥωμαϊκὰς δυνάμεις κατειργάσατο. Πολλοῖς τε ὕστερον ἐνιαυτοῖς πλῆθος Γάλλων ἀξιομάχητον Τούσκοις τε καὶ Σαμνίταις κατὰ τῆς Ῥώμης ἐκοινώνησαν, καὶ τὸν δρόμον ἐπ' αὐτὴν ποιοῦμενοι παρὰ Γνέου Κορνηλίου Δολοβέλλου τοῦ ὑπάτου πανωλεθρία διεφθάρησαν. ^[25]

2 11 Ὑπὸ τούτους τοὺς χρόνους Ταραντῖνοις, ἐν ὑστάτῳ τῆς Ἰταλίας πάσης κειμένοις, ἐπήχθη παρὰ Ῥωμαίων πόλεμος. Αἰτία δὲ ἦν τοῦ πολέμου παροινία καὶ ἀσέλγεια παρὰ τοῦ δήμου τοῦ Ταραντίνου κατὰ τῶν πρεσβευτῶν ἐκ τῆς Ῥώμης τετολμημένη. Ἀκμαζόντων δὲ τῶν κατὰ τὴν μάχην, Πύρρον ἐπεκαλέσαντο σύμμαχον Ταραντῖνοι, γένος μὲν τῶν ἀπ' Ἀχιλλέως, βασιλεύοντα δὲ τῶν Ἠπειρῶν. Καταλαμβάνει τοίνυν τὴν Ἰταλίαν ὁ Πύρρος, καὶ τοῦτον πρῶτον πόλεμον ἐπολέμησαν Ῥωμαῖοι πρὸς στρατιὰν ἐξ ὑπερορίων ἦκουσαν. Ἐπὶ τούτων ὑπατος ἐχειροτονήθη Πούβλιος Οὐαλέριος Λεουιανός. Οὗτος, τοῦ Πύρρου κατασκόπους ἐλὼν, προσέταξεν ἅπαν αὐτοῦ ἐπιδειχθῆναι τὸ στρατόπεδον, εἴτα ἀφεθῆναι καὶ τῷ Πύρρῳ γενέσθαι μηνυτὰς ὧν ἐθεάσαντο. Μετὰ ταῦτα γίνεται μάχη, καὶ, τραπέντος τοῦ Πύρρου, μεταβολὴν ἔσχε διὰ τοὺς ἐλέφαντας ἢ τοῦ πολέμου τύχη. Ἀγνώτες γὰρ ὄντες τούτων οἱ Ῥωμαῖοι τῶν θηρίων καὶ τῶν ἵππων πρὸς τὴν ἀθρόαν ὄψιν ἐκπλαγέντων, φοβηθέντες ἔσχον ἔλαττον. Κακῶς δὲ τῶν ῥωμαϊκῶν ἐκ τούτου διακειμένων, ἡ νύξ ἔδωκε τῇ συμπλοκῇ τέλος· ἢ χρησάμενος ὁ Λεουιανὸς ὑπεχώρησε. Κατὰ δὲ ταύτην τὴν μάχην χιλίους ὀκτακοσίους ὁ Πύρρος αἰχμαλώτους εἶλε καὶ τῶν μεγίστων αὐτοὺς ἡξίωσε τιμῶν· τοὺς δὲ πεσόντας ἐξ αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων ταφῇ παραδέδωκεν. Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς καὶ ἐν νεκροῖς τοῖς σώμασιν φοβερὸς πάντων τε τὰς πληγὰς ἐμπροσθίους, τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνασχών, ἔφη πάσης ἂν κρατῆσαι τῆς γῆς, εἰ τοιούτοις αὐτῷ χρῆσθαι στρατιώταις ἐξεγένετο. Μετὰ ταῦτα συνάπτουσιν ἑαυτοὺς τῷ Πύρρῳ Σαμνῖται καὶ Λουκανοὶ καὶ Βρούττιοι· καὶ γίνεται δρόμος ἀπάντων ἐπὶ τὴν Ῥώμην πᾶν τε τὸ προστυχὸν ἢ πυρὸς ἦν ἔργον ἢ σιδήρου. ^[20]

2 12 Καὶ τὴν μὲν Καμπανίαν ἐξεπολιόρκησαν, ἦκον δὲ ἐπὶ τὴν Πραίνεστον, τῆς πόλεως ὀκτωκαίδεκάτῳ σημείῳ ἀφεστῶσαν. Φοβηθεὶς δὲ ὁ Πύρρος τὸν ὑπατον καὶ τὴν σὺν αὐτῷ

στρατιάν, ὅπισθεν αὐτῷ κατακολουθήσασαν, εἰς τὴν Καμπανίαν ὑπεχώρησε. Καὶ παραγίνονται πρὸς αὐτὸν πρέσβεις Ῥωμαίων, ἐξωνήσασθαι βουλόμενοι τοὺς αἰχμαλώτους. Τούτους διὰ πάσης αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἐποίησατο, εἶδέ τε ὡς ἔνι μάλιστα φιλοφρόνως τὰ λύτρα τε ἀπώσάμενος, προῖκα τοὺς αἰχμαλώτους ἀπέπεμψεν. Ἐνα δὲ ἐκ τῶν πρέσβων Φαβρίκιον οὕτως ἠγάσθη καὶ ἐθαύμασεν, ὥστε, ἐπειδὴ πενία συζῆν αὐτὸν ἔγνω, τοὺς θησαυροὺς ἐπιδείξας, τὸ τέταρτον αὐτῷ προὔθηκεν αὐτῶν τε καὶ τῆς ἀρχῆς, εἰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔλοιτο συνουσίαν καὶ μετὰ τῶν πολιτῶν αὐτὸν προσθεῖη. Καταφρονηθείσης δὲ τῆς ὑποσχέσεως, ἠυξήθη τῷ Πύρρῳ τὸ περὶ τὴν Ῥώμην τε καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς θαῦμα, καὶ πρέσβεις ὁ νενικηκὼς πέμπει παρὰ τῶν ἡττημένων σπονδὰς ἐπαγγέλλειν ἴσας ἑκατέροις. Τῆς δὲ πρεσβείας ἐξήρχεν ἀνὴρ ἐπιφανῆς Κινέας. Τῶν σπονδῶν δὲ μέρος ἦν καὶ τόδε, τῆς Ἰταλίας ὅσον ἤδη ἐδέδεκτο τὸν Πύρρον, ἢ πολιορκηθὲν ἢ ἐκούσιον, τῆς αὐτοῦ δεσποτείας εἶναι. Ταύτην οὐκ ἐδέξαντο τὴν συνθήκην οἱ Ῥωμαῖοι· ἀπεκρίναντο δὲ τοῖς πρέσβεσι σπονδὰς οὐδαμῶς ἔσσεσθαι Πύρρῳ τε καὶ αὐτοῖς, εἰ μὴ πάσης τῆς Ἰταλίας ἐκχωρήσειε μέγα τε μηδὲν ἡγεῖσθαι σφᾶς παρεσχηκέναι Πύρρον τὸ κατὰ τοὺς αἰχμαλώτους. ^[20]

2 13 Τοῦτο δὲ εἶναι σημεῖον, τὸ τοὺς ἀφεθέντας ἀτίμους εἶναι παρ' αὐτοῖς ὡς ἀναξίους τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας δι' ἄλλο μὲν οὐδὲν, ὅτι δὲ πολεμοῦντες ληφθεῖεν, λύσιν τε αὐτοῖς οὐκ ἔσσεσθαι τοῦ κακοῦ πρὶν ἢ τῶν διεγνωσμένων ἀνδρῶν ἐκ τοῦ στρατεύματος τῶν πολεμίων λάφυρα κομίσαιεν. Οὕτω μὲν οὖν ἐπανήλθεν ἄπρακτος ἡ πρεσβεία. Πυνθανομένῳ δὲ τῷ Πύρρῳ παρὰ τῶν πρέσβων, οἷαν εὖροιεν τὴν πόλιν, φασὶ τὸν Κινεαν εἰπεῖν πατρίδα βασιλέων ἑωρακέναι, τούτῳ δηλοῦντα ὡς οἱ τῆς πόλεως ἔνοικοι πάντες τοιοῦτοι τυγχάνουσιν οἷος αὐτὸς ὁ Πύρρος κατὰ τὴν Ἥπειρον καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ὑπέιληπται. Ἐντεῦθεν ἐκστρατεύουσι πάλιν ἐπὶ τὸν Πύρρον ὑφ' ἡγεμόσιν ὑπάτοις Πουβλίῳ Σουλπικίῳ καὶ Δεκίῳ. Καὶ γενομένης μάχης τιτρώσκεται Πύρρος καὶ τῶν ἐλεφάντων ἀναιρεῖται τὸ πλεῖστον, πίπτουσί τε τῶν μετὰ Πύρρου χιλιάδες εἴκοσι, Ῥωμαίων δὲ πεντακισχίλιοι μόνοι. Φεύγει τοίνυν ὁ Πύρρος ἐπὶ τὴν Τάραντα. Καὶ διελθόντος ἐνιαυτοῦ μετὰ ταύτην τὴν μάχην, Φαβρίκιος αὐθις ἐπιπέμπεται τῷ Πύρρῳ μετὰ στρατιᾶς, ᾧ τὸ τέταρτον τῆς βασιλείας ἦν ὑπεσχημένος. ^[15]

2 14 Στρατοπεδευσάμενοι δὲ ἐκ τοῦ πλησίον αὐτός τε καὶ ὁ Πύρρος ἀνέμενον τὴν μάχην. Μιᾶ δὲ τῶν νυκτῶν ἱατρός τις τῷ Πύρρῳ συνὼν προσφεύγει τῷ Φαβρίκιῳ, ὑπισχνιούμενος φαρμάκῳ τὸν Πύρρον ἀναιρήσειν, εἴ τις αὐτῷ τοῦ ἔργου τούτου καρπὸς γένοιτο. Τοῦτον ὁ Φαβρίκιος δέσμιον ἐκπέμπει τῷ Πύρρῳ, σημάνας ὡς οὐκ ἔστι Ῥωμαίων δόλῳ τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλ' ὅπλοις ἀναιρεῖν. Τότε τὸν Φαβρίκιον ὑπεραγασθεὶς ὁ Πύρρος Οὗτός ἐστιν, ἔφη, Φαβρίκιος, ὃν οὐκ ἔστιν ἀφελκυσθῆναι τοῦ πρέποντος, ὥσπερ οὐδὲ τὸν ἥλιον τῆς αὐτοῦ φορᾶς. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπὶ τὴν Σικελίαν ἀπεχώρησεν. Φαβρίκιός τε, Λουκανοὺς τε καὶ Σαμνίτας ἐλὼν, ὑπὲρ τῆς νίκης ἐθριάμβευσε. Δέχονται δὲ τὴν ὑπατείαν Μάρκος Κούριος Δεντάτος καὶ Κορνήλιος Λέντουλος· εὐθὺς δὲ ἐπὶ τὸν Πύρρον ἐκστρατεύουσιν. Ὁ τοίνυν Κούριος συνῆψε πρὸς αὐτὸν μάχην· καὶ τὸ μὲν στράτευμα σχεδὸν ἅπαν ἀπώλεσε τοῦ Πύρρου, αὐτὸν δὲ ἡ Τάρας ὑπεδέξατο φεύγοντα, καὶ γίνεται τῆς παρεμβολῆς τῶν πολεμίων ὁ Κούριος ἐγκρατής. Ὁ δὲ τῶν πεσόντων πολεμίων ἀριθμὸς εἴκοσι τρεῖς ἦσαν χιλιάδες. Οὗτος ὁ πόλεμος ἔδωκε τῷ Κουρίῳ θρίαμβον ἐπισημότατός τε οὗτος ἐγένετο τῶν πώποτε, τεσσάρων ἐλεφάντων τότε πρῶτον ἐν τῇ Ῥώμῃ φανέντων. Τούτων οὕτω πραχθέντων καὶ τὴν Τάραντα ἀπολιπὼν ὁ Πύρρος ἐπὶ τὸ Ἄργος ἐχώρησεν, ἔνθα τὸ τέλος τοῦ βίου ἐδέξατο, πεσὼν ἐν πολέμῳ. Ἐντεῦθεν Γάιος Φάβιος Λικίνιος καὶ Γάιος Κλαύδιος Κανίνας ὑπατοὶ χειροτονοῦνται τετρακοσιοστῷ καὶ ἑξηκοστῷ καὶ πρώτῳ τῆς Ῥώμης ἔτει. ^[20]

2 15 Κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν πρέσβεις ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας πεμφθέντες πρὸς τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου κατέλαβον τὴν Ῥώμην, αἰτούμενοι παρ' αὐτῶν εἰρήνην τε καὶ φιλίαν.

Ἐκδεξαμένων δὲ τὴν ὑπατείαν Κύντου Κυλληνίου καὶ Γαΐου Φαβίου Πίκτωρος, Πικένται πόλεμον ἐκίνησαν. ^[5]

2 16 Χρόνου δὲ διελθόντος οὐ πολλοῦ παρὰ τῶν ἐξῆς ὑπάτων Πουβλίου Σεμπρωνίου καὶ Ἀππίου Κλαυδίου κατεπολεμήθησαν ὥς καὶ θριάμβῳ γενέσθαι χώραν. Τότε δὴ καὶ πόλεις παρὰ Ῥωμαίοις ὠκοδομήθησαν, Ἀρίμινός τε ἐν Γάλλοις καὶ Βενεβενδὸς ἐν Σαμνίῳ. Μάρκου δὲ Ἀτιλίου Ῥηγούλου καὶ Λουκίου Ἰουνίου Λίβωνος ἐλθόντων ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, κατὰ Σαλλεντίνων ἐδογματίσθη πόλεμος. ^[5]

2 17 Ἦττήθησαν δὲ, καὶ τῆς πόλεως ἐξέπεσον τῆς ἑαυτῶν, καὶ μετὰ τούτων Βρουνδισηνοὶ, καθ' ὧν ἀπάντων οἱ νικήσαντες ἐθριάμβευσαν. Τετρακοσιοστῷ δὲ καὶ ἑβδομηκοστῷ [καὶ ἑβδόμῳ] τῆς πόλεως ἐπὶ πολὺ λοιπὸν ἦν καὶ παρὰ πᾶσι λαμπρὸν τὸ τῆς Ῥώμης ὄνομα.

2 18 Οὕπῳ δὲ τῆς Ἰταλίας ἐκτὸς αὐτοῖς συνεκεκρότητο πόλεμος. Τότε τοίνυν βουλευθέντες τὸ τῶν πολιτῶν γινῶναι πλήθος, ἀπογραφὴν ἐποίησαντο, καὶ συνηριθμήθησαν ἀνδρῶν ἑννέα καὶ εἴκοσι μυριάδες καὶ διςχίλιοι διακόσιοι τριάκοντα τέσσαρες, καίτοι παρὰ πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον οὐδὲ μιᾶς γενομένης ἀνακωχῆς πολέμου. Ἐν ταύτῃ τῇ δυνάμει τῆς πόλεως πρὸς Ἄφρους αὐτοῖς ὁ πρότερος κινεῖται πόλεμος, Ἀππίου Κλαυδίου καὶ Κύντου Φαβίου τὴν ὑπατον ἐχόντων ἀρχὴν. Γίνεται τοίνυν ἐκ τῆς Σικελίας συμπλοκὴ, καὶ νικήσας ὁ Κλαύδιος Ἄφρους τε καὶ τὸν βασιλέα Σικελίας Ἰέρωνα καθ' ἑκατέρων ἐθριάμβευσεν. Τῷ δὲ ἐξῆς ἐνιαυτῷ Οὐαλέριος Μάρκος καὶ Ὠτακίλιος Κράσος ὑπατοὶ μεγάλα κατὰ τὴν Σικελίαν εἰργάσαντο. ^[10]

2 19 Ταυρομένιον γὰρ καὶ Κατάνην καὶ πεντήκοντα πρὸς τούτοις ἑτέρας πόλεις τῇ Ῥωμαϊκῇ συνῆψαν ἀρχῇ. Τρίτῳ δὲ ἔτει τοῦ πρὸς Ἄφρους πολέμου, παρασκευῆς ἐπὶ τὸν βασιλέα γενομένης Ἰέρωνα, φθάνει τὴν μάχην Ἰέρων καὶ μετὰ τῆς συγκλήτου τῆς ἐκ Συρακουσίων αἰτεῖ παρὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην ἐπὶ διακοσίοις ἀργυρίου ταλάντοις καὶ λαμβάνει. Τρέπεται τοίνυν ἡ παρασκευὴ ἐπὶ τοὺς Ἄφρους, καὶ ἡττῶνται, καὶ θριαμβεῦσι κατ' αὐτῶν ὁ νενικηκώς. Ἔτει δὲ πέμπτῳ τοῦ προτέρου πρὸς Ἄφρους πολέμου, Γαΐου Δουελλίου καὶ Γναίου Κορνηλίου Ἀσιανοῦ καθεστηκότων ὑπάτων, ἐναυμάχησαν Ῥωμαῖοι, τοῦτο πρῶτον ἐν θαλάττῃ πολεμοῦντες ναυσὶ τε ἐχρῶντο μακραῖς, ἃς αὐτοὶ μὲν ἐκάλουν ῥῶστρα ἀπὸ τοῦ τὰς πρῶρας αὐτῶν ὀρνέων τινῶν μιμεῖσθαι ῥάμφη. ^[5]

2 20 Λιβύρνας δὲ ἡ συνήθεια προσαγορεύει. Κατὰ ταύτην δὴ τὴν ναυμαχίαν ἐξ ἀπάτης ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένετο Κορνήλιος κρατῶν γὰρ τοῖς ὅπλοις, δόλῳ τῶν Ἄφρων, ὥσανεϊ σπονδὰς αἰτούντων, τῆς αὐτῶν ἐπιβὰς τριήρους συνελήφθη τε καὶ δεθεὶς ἀπήχθη. Δουέλλιος δὲ, ἐπεξελθὼν τῇ μάχῃ, νικᾷ τὸν στρατηγὸν τῶν πολεμίων μίαν τε καὶ τριάκοντα ναῦς αἰρεῖ, δέκα καὶ τέσσαρας ἑτέρας καταποντίσας· ἑπτὰ δὲ χιλιάδας αἰχμαλώτων ὑφ' ἑαυτὸν κατεστήσατο, τρεῖς δὲ διέφθειρε χιλιάδας, σιδήρῳ τε καὶ τοῖς ὕδασι νίκην κατεπράξαντο Ῥωμαῖοι, ἧς ἄλλην οὐχ ἡγήσαντο λαμπροτέραν οὐδ' αὖ χαριεστέραν, ἐπειδὴ περ, ὡμολογημένου τοῦ κατὰ γῆν κράτους, κρείττους καὶ κατὰ θάλασσαν ὥφθησαν, ἐν ᾧ πλεονεκτεῖν Ἄφροι τὸ πρὶν ἐνομίζοντο. Γαΐου δὲ Ἀκκυλίου Φλώρου καὶ Λουκίου Σκηπίωνος διαδεξαμένων τὴν ὑπατείαν, Κορσίκη καὶ Σαρδῶ, πάντα τρόπον πολιορκηθεῖσαι πολὺ τε ἀποβαλοῦσαι πλήθος ἀνδρῶν αἰχμαλώτων, ὑπὸ τοῖς ὑπάτοις γενομένων, ἀφορμὴ θριάμβου τοῖς νενικηκόσιν ἐγένοντο. Λουκίου δὲ Μανιλίου Βούλσωνος καὶ Μάρκου Ἀτιλίου Ῥηγούλου τὴν ἀρχὴν ὑποδεξαμένων, ἐκ τῆς Ἰταλίας τε καὶ Σικελίας ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν ὁ πόλεμος μετηνέχθη. ^[20]

2 21 Καὶ γίνεται ναυμαχία καρτερὰ πρὸς Ἀμιλκάρην, τὸν τῶν πολεμίων στρατηγὸν, καθ' ἣν τέσσαρες καὶ ἐξήκοντα ναῦς οἱ Ῥωμαῖοι καταποντίσαντες, τὸν μὲν στρατηγὸν ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, ἀπέβαλον δὲ καὶ αὐτοὶ δύο καὶ εἴκοσι ναῦς. Ἀποβάντες δὲ εἰς τὴν πολεμίαν γῆν, εὐθύς μὲν Κλυπέαν εἶλον, ἐπιφανῆ τῶν Ἄφρων πόλιν, δρόμος δὲ ἦν αὐτοῖς ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα. Πᾶν

δὲ ὁ διήλθον ἐκπολιορκήσαντες ἐχωρίσθησαν. Καὶ Μανίλιος μὲν εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆκε μετὰ λαμπρᾶς νίκης, ἑπτὰ καὶ εἴκοσι χιλιάδας αἰχμαλώτων ἄγων· Ῥήγουλος δὲ προσμείνας ἔτι τοῖς πράγμασιν, ἐπανάλαβεν ἐπ' αὐτῆς τῆς Ἀφρικῆς τὴν μάχην, τρισὶ τῶν πολεμίων στρατηγοῖς ἀντιπαταξάμενος· περιγενόμενος δὲ τοῦ πολέμου ὀκτῶ τε καὶ δέκα χιλιάδας ἀνελών καὶ πέντε ζώντων ἐλὼν ἐλέφαντάς τε ὀκτῶ καὶ δέκα ληισαμένους, ἑβδομήκοντα καὶ τέσσαρας πόλεις ὑποσπόνδους τῇ Ῥώμῃ συνῆψε, τάξας αὐταῖς οὕς ἐβουλήθη φόρους. Ἐνταῦθα λοιπὸν οἱ Ἄφροι, κεκμηκότων αὐτοῖς τῶν πραγμάτων, εἰρήνην αἰτοῦσιν· οὐ δεξαμένου δὲ τὴν ἰκετείαν Ῥηγούλου, συνθήκας δὲ ἀπαιτοῦντος τῶν σπονδῶν ἀπηνεῖς τε καὶ τραχείας, Λακεδαιμονίους ἐπεκαλέσαντο πρὸς συμμαχίαν· καὶ πέμπεται αὐτοῖς στράτευμα λακωνικὸν ὑφ' ἡγεμόνι Ξανθίπῳ. Συγκροτηθέντος οὖν πολέμου, μεταπίπτει τῷ Ῥηγούλῳ τὰ τῆς τύχης ἡττᾶται γὰρ ἦτταν οὕτω μεγάλην, ὥστε πάσης μὲν τῆς στρατιᾶς διςχιλίους διαφυγεῖν μόνους, αὐτὸν δὲ μετὰ πεντακοσίων ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενόμενον δεθῆναι, τρεῖς δὲ χιλιάδας ἀνδρῶν μαχιμωτάτων πεσεῖν. Ἀλλ' οἱ μετὰ τούτοις ὕπατοι Μάρκος Αἰμίλιος Παῦλος καὶ Σέρβιος Φούλβιος τὴν μὲν κατὰ τὸν πόλεμον δυσπραγίαν ἐπηνώρθωσαν, οὐδὲ αὐτοὶ δὲ συμφορᾶς ἕξω κατέστησαν. ^[25]

- 2 22 Τριακοσίαις γὰρ ναυσὶ συμμίζαντες τοῖς Ἄφροις ὑπερέσχον, ὥστε τέσσαρας μὲν καὶ ἑκατὸν νῆας καταποντίσαι, τριάκοντα δὲ μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς μαχομένων ἐλεῖν, ἀνδρῶν δὲ δεκαπέντε χιλιάδας τὰς μὲν διαφθεῖραι, τὰς δὲ αἰχμαλώτους ἀπάγειν, τὸ δὲ στράτευμα τὸ οἰκεῖον πᾶσι χρήμασι τοῖς ἐκ τῆς λείας πλουσιώτατον ἀποφῆναι. Οὐδὲν δ' ἂν ἐκώλυσε δουλεῦσαι τότε τοὺς Ἄφρους, εἰ μὴ λιμὸς ἐπελθὼν προαπήγαγε τὴν στρατιὰν τοῦ τέλους. Ἐν οὕτῳ λαμπροῖς τοῖς κατὰ τὴν μάχην καὶ μετὰ τοσοῦτων λαφύρων ἐπανιόντα τὸν στόλον σχεδὸν ἅπαντα θαλάσσιος κλύδων κατειργάσατο, καὶ τοσοῦτον ἐγένετο ναυάγιον, ὥστε ἐκ τετρακοσίων καὶ ἐξήκοντα καὶ τεσσάρων νηῶν ὀγδοήκοντα μόνας ἀθλίως διασωθῆναι. Οὐδεὶς τε χρόνος τοσοῦτον χειμῶνα μνήμη παρέδωκεν ἀνθρώπων οὐδὲ τοσοῦτον σύμπτωμα θαλάσσιον. Οὐ μὴν τοῦτο παρέλυσε τὸ φρόνημα τὸ Ῥωμαϊκόν, οὐδὲ ἀφειλέ τι τῆς ἀκμῆς, παραχρῆμά τε διακοσίας ἐπισκευασάμενοι ναῦς, πρὸς ἐτέρας παρεσκευάσαντο ναυμαχίας. Οἱ οὖν ἐξῆς ὕπατοι, Γνέος Σερβίλιος Σκηπίων καὶ Γάιος Σεμπρώνιος Βλέσος ἐξήκοντα καὶ διακοσίας ναυσὶν ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν ἐξέπλευσαν. ^[15]

- 2 23 Καὶ τινες μὲν τῶν πόλεων εἶλον· λαφύρων δὲ ἐμπλήσαντες τὰς ναῦς ἀπῆσαν· ἀλλὰ καὶ τούτοις χειμῶν διέφθειρε τὴν εὐπραγίαν, ναυαγίῳ περὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στόλου χρησαμένοις. Αὗται τοίνυν αἱ συμφοραὶ, ἀλλήλαις ἐφάμιλλοί τε καὶ συνημμέναι, τὴν περὶ τὸ ναυμαχεῖν προθυμίαν ἐξέβαλον τῶν Ῥωμαίων, δόγμα τε ἡ σύγκλητος ἐποίησατο μηκέτι ταῖς κατὰ θάλατταν χρῆσθαι μάχαις μηδὲ ναῦς ἔχειν πλὴν ἐξήκοντα φυλακῆς ἕνεκα τῶν ἰταλικῶν ὁρίων πρὸς τὰς ἕξωθεν ἐκ θαλάττης ἐφόδους. Λουκίου δὲ Καϊκιλίου Μετέλλου καὶ Γαίου Φουρίου Πλακίδου πρὸς τὴν ὑπατείαν κληθέντων, γίνεται μάχη περὶ τὴν Σικελίαν πρὸς Ἄφρους, ἐνὸς τῶν ὑπάτων Μετέλλου στρατηγοῦντος. ^[10]

- 2 24 Ἐν ταύτῃ νικᾶται τῶν Ἄφρων ὁ στρατηγός, τριάκοντα μὲν καὶ ἑκατὸν ἐλέφαντας ὀπλίτας ἄγων, στρατιὰν δὲ πασῶν τῶν ἔμπροσθεν μεγίστην. Καὶ πίπτουσι μὲν εἴκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν, ἐλέφαντες δὲ ἐζωγρήθησαν παρ' αὐτὸν μὲν τὸν πόλεμον ἕξ καὶ εἴκοσι, τοὺς λοιποὺς δὲ οἱ συμμαχοῦντες αὐτῷ Νουμίδαι πλανωμένους συνέλαβόν τε καὶ παρεστήσαντο τῷ ὑπάτῳ. Μετὰ θαυμαστῆς οὖν πομπείας εἰς τὴν Ῥώμην εἰσῆλθε, τῶν ἐλεφάντων μεγέθει τε καὶ πλήθει τὰς ὁδοὺς πληροούντων. Οὗτος δὲ ὁ πόλεμος ἠνάγκασε τοὺς Ἄφρους καταφυγεῖν ἐπὶ τὸν Ῥηγοῦλον, ὃν ἐν δεσμοῖς εἶχον, παρεκάλουν τε αὐτὸν συμπρεσβεῦσαι τοῖς ὑπ' αὐτῶν πρὸς Ῥωμαίους ἐκπεμπομένοις, ὥστε αὐτοῖς γενέσθαι σπονδὰς καὶ τοὺς ἐκατέρων αἰχμαλώτους ἀντιδοθῆναι τοῖς οἰκείοις. ^[5]

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἀντιβολουῦντος αὐτοὺς ὁ Ῥηγοῦλος, καίτοι δέσμιος ὢν, ἀπεωθεῖτο. Νικηθεὶς δὲ τῇ προσεδρεΐᾳ, παραγίνεται μὲν εἰς τὴν Ῥώμην· δοθέντος δὲ αὐτῷ λόγου, οὐδὲν ἠνέσχετο κατὰ Ῥωμαῖον ὑπατικὸν καὶ ἄνδρα πρᾶξαι, φάσκων ἅψ' ἥς ἡμέρας ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένετο τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκπεπτωκέναι πολιτείας. Οὔτε οὖν τὴν γαμετὴν ἐδέξατο περιπλοκάς ζητήσασαν, καὶ σύμβουλος γίνεται Ῥωμαίοις μὴ προσίεσθαι τοὺς Ἄφρους ἐπαγγέλλοντας εἰρήνην· περικεκόφθαι γὰρ αὐτοῖς τὰς δυνάμεις· καὶ μήτε αὐτὸν μήτε τοὺς συνειλημμένους αὐτῷ ἀξιοχρέους ὑπειλήφθαι χρῆναι πρὸς τοσούτων αἰχμαλώτων, τῶν ἐξ Ἀφρικῆς κατεχομένων, ἀντίδοσιν. Ταῦτα συμβουλευσας ἐκράτησε, πάντων τῶν αὐτοῦ τὰ τοῦ δήμου προσθείς. Οὗ δὴ καὶ τοῦτο γενναιότατον τῶν ἔργων· τῶν γὰρ πρεσβευτῶν ἀπράκτων ἀποπεμφθέντων, συναπῆλθε καὶ ὁ Ῥηγοῦλος καὶ βουλομένων αὐτὸν τῶν πολιτῶν κατέχειν, οὐκ εἶξεν, ὥς οὐ δυνάμενος πρέπον ἀξίωμα πολίτῃ Ῥωμαίῳ ἔχειν μετὰ τὴν παρὰ τοῖς Ἄφροις δουλείαν. Τοσοῦτον ἦν τὸ φρόνημα τῶν Ῥωμαίων· ἐπεὶ τὸ τῶν ὄρκων, οὓς ἐδεδώκει τοῖς Ἄφροις, ἧ μὴν ἐπανήξιν εἰ μὴ καταπράξαι τὰς σπονδὰς, οὐδὲν ἐκώλυε μένειν. Ὁ γὰρ ἀρχιερεὺς ὁ καλούμενος παρ' αὐτοῖς ποντίφεξ οὐκ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἐπιorkίαν ἐκ τῶν ἱερῶν ἐψηφίσατο νόμων. Ἐπανελθὼν οὖν πρὸς τὴν Ἀφρικὴν πολυτρόποις ἐξεδόθη κολάσεσιν, ἃς ἄλλοι ἄλλως ἐκδεδώκασιν, καὶ παρ' αὐταῖς τὸν βίον ἐτελεύτησεν. Ἐντεῦθεν Πούβλιος Κλαύδιος Ποῦλχος καὶ Γάϊος Ἰούνιος ὕπατοι χειροτονηθέντες ἐπίσης ἐδυσημέρησαν. [25]

2 26 Κλαύδιος μὲν γὰρ οὐκ ἀφοσιωσάμενος, ἧ ὁ νόμος ἐνεανιεύσατο κατὰ τῶν συμβόλων· αὐσπίκεια καλοῦσιν αὐτὰ οἱ Ῥωμαῖοι· σημεῖα δὲ ἦν ταῦτα δαιμονίοις διδόμενα τοῖς ἐπὶ πόλεμον ἐξιοῦσι· καὶ διὰ τοῦτο χεῖρον ἔσχεν ἐν τῇ τῶν Ἄφρων μάχῃ, ὥστε ἐκ διακοσίων εἴκοσι νηῶν, αἷς ἐναυμάχει, τριάκοντα διασωθῆναι καὶ αὐτὸν μετ' αὐτῶν φυγεῖν, τὰς δὲ ἄλλας τὰς μὲν καταποντισθῆναι, τὰς δὲ ὑπὸ τοῖς πολεμίοις μετὰ τῶν ἐμπλεόντων πολεμιστῶν γενέσθαι. Ὁ δὲ ἕτερος ὕπατος ναυαγίῳ τὰς ναῦς ἀποβαλὼν τὸ στράτευμα σῶον ἐπανήγαγεν· ἐπ' αὐτῇ γὰρ τῇ χέρσῳ ἐφθάρησαν αἱ νῆες, ὥστε τοὺς ἄνδρας ἄνευ πόνου τῆς γῆς ἐφικέσθαι. Μετὰ τούτους ὕπατοι γίνονται Γάϊος Λουτάτιος Κάτουλος καὶ Αὔλος Ποστούμιος Ἀλβῖνος. [10]

2 27 Τρίτον δὲ ἦν τοῦτο καὶ εἰκοστὸν ἔτος τοῦ πρὸς Ἄφρους πολέμου. Κάτουλος τοίνυν τὰ πρὸς Ἄφρους ἐκλεξάμενος, τριακοσίαις ναυσὶν ἐπ' αὐτοὺς ἐχώρησεν· ἐκεῖνοι δὲ τετρακοσίαις ἀντεπαρετάξαντο. Τοσοῦτ' οὐτε πώποτε ἔμπροσθεν στόλῳ ἀλλήλοις οὗτοι οἱ δήμοι συνέμιξαν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κάτουλος ἐπέβη τῆς νεὼς ἀρρωστῶν· τέτρωτο γὰρ ἐν τῇ προτέρᾳ μάχῃ. Συμμιζάντων δὲ αὐτῶν περὶ τὸ Λιλύβαιον τῆς Σικελίας, τοσαύτην ἐπεδείξαντο Ῥωμαῖοι τὴν προθυμίαν, ὥς ἐξήκοντα μὲν ναῦς πολεμίας ἐλεῖν, πέντε δὲ καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καταποντίσαι, δύο δὲ καὶ τριάκοντα χιλιάδας αἰχμαλώτων ἀνδρῶν λαβεῖν, τρισκαίδεκα δὲ διαχρήσασθαι, καὶ πάντα δὲ τὸν πλοῦτον· ἐτύγχανον γὰρ αὐτὸν ἐναποθέμενοι τὰς ναυσὶ, τῷ μεγέθει τοῦ στόλου πεποιθότες, οἱ πολέμιοι· ἑαυτῶν ποιήσασθαι. Τῶν Ῥωμαίων δὲ αὐτῶν δυοκαίδεκα νῆες διεφθάρησαν. Ὁ μὲν οὖν πόλεμος ὁ αὐτὸς συνέστη πρὸ ἐξ εἰδῶν Μαρτίων κατὰ τοὺς Ῥωμαίους. Ἄφροι δὲ παραχρῆμα τὴν εἰρήνην ἐπήγγειλαν, καὶ ταύτην ἔδοσαν οἱ Ῥωμαῖοι, λαβόντες τοὺς αἰχμαλώτους τοὺς ὑπὸ τοῖς Ἄφροις ὄντας· ὧν δὲ αὐτοὶ κατεῖχον, προσκομιζόντων λύτρα τῶν Ἄφρων, οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ προῖκα διαφῆκαν· εἰ δέ τινες ἦσαν ὑπὸ δεσπόταις ἐκ δημοσίας πράσεως γεγεννημένοι, τούτων ἐψηφίσαντο τὰ τιμήματα καταβληθῆναι τοὺς ἐωνημένους. Καὶ οὐδὲ ταῦτα τοὺς Ἄφρους ἐζημίωσαν, ἀλλὰ τὸν ταμίαν τῶν δημοσίων χρημάτων ἀπαριθμῆσαι προσέταξαν. Μεταστάσης δὲ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ Κύντον Λουτάτιον καὶ Αὔλον Μάλλιον ἐπηνέχθη Φαλίσκοις πόλεμος· πόλις δὲ ἦν αὕτη τῆς Ἰταλίας δυνατωτάτη· καὶ τούτων ἐκάτεροι κατῶρθωσαν ὕπατοι ἐν ἑξ ταῖς πάσαις ἡμέραις, μυρίων μὲν καὶ πεντακισχιλίων πεσόντων ἐκ τοῦ στρατεύματος τῶν πολεμίων, τοῖς δὲ λοιποῖς εἰρήνης δοθείσης ἐφ' ἡμίσει τῆς γῆς, ὃ Ῥωμαίοις ἔδοξε γενέσθαι. [5]

- ³ ^t ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'. Οὕτω μὲν οὖν ὁ πρὸς Ἄφρους ἔληξε πόλεμος εἴκοσι καὶ τρισὶ παρεκταθεῖς ἐνιαυτοῖς.
- ³ ¹ Ῥωμαῖοι δὲ ἤδη γνωριμώτατοι παρὰ πᾶσι γεγεννημένοι πρέσβεις ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Αἰγύπτου βασιλεύοντα Πτολεμαῖον, ὑπισχνούμενοι συμμαχίαν αὐτῷ κατὰ τοῦ Σύρων βασιλεύοντος Ἀντιόχου. Ὁμολογήσας δὲ Πτολεμαῖος τῇ πρεσβείᾳ χάριν οὐκ ἐδεήθη τῆς συμμαχίας, ἐπειδὴ περ εἶχεν ἤδη πέρας ἐκεῖνος ὁ πόλεμος. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆς Σικελίας βασιλεὺς Ἰέρων, δυνατώτατος τῶν πώποτε, εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, μεθέξων τῆς τελουμένης αὐτόθι θέας, σῖτόν τε εἴκοσι μυριάδας ἐδωρήσατο τῷ δήμῳ. Ἡνίκα δὲ Ἰέρων κατέλαβε τὴν Ῥώμην, Λούκιος Κορνήλιος Λεντοῦλος καὶ Φούλβιος Φλάκκος ὕπατοι κατὰ Ῥηγούλων ἤραντο πόλεμον ἐντὸς τῶν ἰταλικῶν ὁρίων, καὶ νίκης γενομένης ἐθριάμβευσαν. ^[5]
- ³ ² Καρχηδόνιοι δὲ, παρεγχειροῦντες ταῖς σπονδαῖς, τοὺς Σάρδους, οὓς αἱ συνθῆκαι Ῥωμαίοις ὑπακούειν ἠβούλοντο, παρηρέθιζον καὶ ἔπειθον ἀντιτάττεσθαι. Τοῦ δὲ πράγματος εἰς φῶς κεχωρηκότος, πρεσβεία Καρχηδονίων παραγενομένη τὴν εἰρήνην ἐκύρωσεν. Ὑπάτων τε ἀναδειχθέντων Τίτου Μαλλίου Τορκουάτου καὶ Γαίου Ἀνιλίου Βούσκλου, θρίαμβος μὲν γίνεται κατὰ Σάρδων, μάχη κρατηθέντων· μετὰ δὲ τοῦτο πᾶς πανταχόθεν ἐπέπαυτο πόλεμος, καρτερὰ τε ἦν ἡσυχία, οἷαν οὐδενὶ χρόνῳ συνέβη γενέσθαι πλὴν ἐπὶ Νουμᾷ Πομπιλίου, ὃς μετὰ Ῥωμύλον ἐβασίλευσε. ^[5]
- ³ ⁴ Διαδεξαμένων δὲ τὴν ὑπατείαν Λουκίου Ποστουμίου Σαβίνου καὶ Γνέου Φαβίου Κεντουμάλου, πόλεμος συνέστη πρὸς Ἰλλυριοὺς Ῥωμαίοις. Καὶ πρότερον μὲν αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς χώρας ἐκείνης τοῖς ὑπάτοις ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν. Μετὰ τούτους, Λουκίου Αἰμιλίου διαδεξαμένου τὴν ἀρχήν, πλῆθος Γάλλων ὑπὲρ ἀριθμὸν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὥρμησε, καὶ τὰς Ἄλπεις ἤδη ὅρος δέ ἐστι τοῦτο Γάλλους Ἰταλῶν διορίζον· ὑπερβεβήκεσαν.
- ³ ⁵ Ἐνθα δὴ πάσης ὁμοῦ τῆς Ἰταλίας ἐγένετο σύμπνοια, καὶ συνεκροτήθη συμμαχικὸν εἰς ὀκτὼ μυριάδας, ὡς ὁ τῆς ἱστορίας συγγραφεὺς ἐξηγήσατο Φάβιος, αὐτὸς καὶ τοῦ πολέμου κεκοινωνηκώς. Ἄλλ' οὐ δεηθεὶς τῶν συλλεγέντων ἐπικούρων Αἰμίλιος μετὰ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς κατειργάσατο τοὺς πολεμίους, ὥστε τεσσαράκοντα χιλιάδας πεσεῖν καὶ τὴν νίκην διὰ τοῦτό τοι ψήφῳ τῆς πόλεως ἐθριάμβευσεν. Ἐπὶ πλεῖστον δὲ ἡσυχάσαντες οἱ Γάλλοι πολλοῖς ὕστερον χρόνοις πάλιν ἤραντο πόλεμον ἐντὸς τῆς Ἰταλίας πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. ^[5]
- ³ ⁶ Ὑπατοι δὲ ἦσαν Μάρκος Κλαύδιος Μάρκελλος καὶ Γνέος Κορνήλιος Σκιπίων. Ἄλλ' οὐκ εἰς μακρὸν κατελύθησαν. Μάρκελλος γάρ, ἵππον οὐ πολλὴν ἄγων, νικᾷ τε αὐτοὺς μάχῃ καὶ τὸν βασιλέα Βουριδόμαρον αὐτοχειρὶ διεχρήσατο. Ἐφεξῆς δὲ, μετὰ τοῦ συνυπάτου τὸν πάντα κατορθώσας πόλεμον καὶ τὴν Μεδιόλανον ἐλὼν πολὺν τε συναγείρας χρημάτων ὄγκον, ἐθριάμβευσεν, ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ λάφυρα φέρων τοῦ πεσόντος βασιλέως. Μάρκου δὲ Μινουκίου Ῥούφου καὶ Πουβλίου Κορνηλίου τὴν ἀρχὴν ἐκδεξαμένων, πρὸς Ἰστρους ἐγένετο πόλεμος, ἐπειδὴ τὸν Ῥωμαϊκὸν ἐλήστευον στόλον, καὶ πάντες ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένοντο. ^[5]
- ³ ⁷ Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον δεύτερος ἐπῆλθε Ῥωμαίοις ἐξ Ἀφρικῆς πόλεμος, Ἀννίβου Καρχηδονίοις στρατηγούντος. Ὃς ἔτη γεγρονῶς εἴκοσι τὴν Σαγοῦντον, Ἰσπανίας πόλιν, Ῥωμαίοις ὑπόσπονδον οὔσαν, ἐνεστήσατο πολιορκεῖν, καὶ συλλέξας στρατιὰν εἰς τεσσαρεςκαίδεκα μυριάδας ἀνδρῶν, εἶχετο τοῦ ἔργου. Τοῦτο γνόντες οἱ Ῥωμαῖοι πρεσβείαν ἐπ' αὐτὸν στέλλουσι, προαγορεύοντες αὐτῷ τῆς πολιορκίας ἀπέχεσθαι, μὴ πεισθέντος δὲ, πρεσβεύονται πρὸς Καρχηδονίους, ὥστε ἀποστήσαι τὸν Ἀννίβαν τῆς κατὰ τῶν οἰκείων ἐφόδου. Οἱ δὲ τὸ καθήκον ὑπερβάντες θρασύτερον ἀπεκρίναντο. Παρασυρομένου δὲ τοῦ χρόνου, μετὰ πολλὴν τὴν προσεδρεῖαν λιμῷ νικηθέντες οἱ Σαγοῦντοι σφᾶς αὐτοὺς ἐξέδωκαν καὶ μεγίστης

ἐπειράθησαν ὠμότητος. Ἐνεκρίθη τοίνυν παρὰ Ῥωμαίοις πρὸς Ἄφρους πόλεμος, ὅτε σαφῶς ἀπεδείχθησαν παραβεβηκότες τὰς σπονδάς. ^[10]

3 8 Καὶ Πούβλιος μὲν Κορνήλιος Σκιπίων μετὰ τοῦ στρατεύματος ἔδραμεν ἐπὶ τὰς Ἰσπανίας, Τιβέριος δὲ Σεμπρώνιος Γράκχος ἐπὶ τὴν Σικελίαν. Ὁ τοίνυν Ἀννίβας, καταλιπὼν ἐν Ἰσπανίαις τὸν ἀδελφὸν Ἀσδρούβαν, ὑπερῆλθε τὸν Πυρρηναῖον καὶ τὰς καλουμένας Ἄλπεις, αὐτῷ πρώτῳ γενομένης τότε βασίμου. Εἶπετο δὲ αὐτῷ στρατιὰ τὴν Ἰταλίαν ἰόντι πεζῶν ὀκτὼ μυριάδες καὶ ἱππέων δέκα ἐλέφαντές τε ἑπτὰ καὶ τριάκοντα. Προῖων δὲ προσελάμβανεν ὅσοις ἂν τύχοι. Λίγουρες γοῦν καὶ Γάλλοι προσέθεντο. Ταῦτα γνοὺς Σεμπρώνιος Γράκχος ἀπὸ τῆς Σικελίας μετέστησε τὴν στρατιὰν εἰς Ἀρίμινον. Καὶ πρότερον μὲν ἀπήντησε τοῖς Ἀφροῖς ὁ Σκιπίων καὶ συμμίξας ἥττον τε ἔσχε, τραπέντος αὐτῷ τοῦ στρατοῦ, καὶ τιτρώσκεται καὶ εἰς τὴν παρεμβολὴν καταφεύγει. ^[10]

3 9 Γράκχος δὲ συνεπλάκη μὲν καὶ αὐτὸς περὶ τὸν Τέβριον, μετὰ δὲ τῆς ἴσης ἀνεχώρησε τῷ Σκιπίωνι τύχης. Ἐκ τούτου πολλοὶ τῶν Ἰταλῶν παρέδοσαν ἑαυτοὺς τοῖς πολεμίοις. Λαμπρὸς τε ὢν ἐκ τούτων Ἀννίβας τῶν προοιμίων συνέμιξε τῷ Φλαμινίῳ τὴν ὑπατικὴν στρατιὰν ἄγοντι, καὶ αὐτόν τε καὶ τὸ σὺν αὐτῷ στράτευμα διεχρήσατο, ἐγγὺς πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδας, τῶν λοιπῶν φυγῇ σωθέντων. Πέμπεται λοιπὸν πρὸς αὐτὸν ὁ Φάβιος, δικτάτωρ ἀναδειχθείς ὃς αἰεὶ μὲν ἀναβαλλόμενος τὴν μάχην, αἰεὶ δὲ αὐτὴν προσδοκᾶσθαι ποιῶν, ἀνέκοπτε τῆς πολλῆς ὁρμῆς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀφρων, καὶ ποτε ἀπροσδόκητος εἰς χεῖρας ἐλθὼν ἐκ τοῦ κρείττονος ἀνεχώρησε. Πεντακοσιοστοῦ δὲ καὶ τεσσαρακοστοῦ τῆς πόλεως ἔτους Αἰμίλιος Παῦλος καὶ Πούβλιος Τερέντιος Βάρρων, ὕπατοι χειροτονηθέντες, ἐδέξαντο παρὰ τοῦ Φαβίου τὴν ἐξουσίαν. ^[10]

3 10 Ὃς χωριζόμενος τῶν πραγμάτων συνεβούλευε τοῖς ὑπάτοις τοῖς αὐτοῦ κατακολουθεῖν περὶ τὴν μάχην ἵχνεσι καὶ τὴν συμπλοκὴν ἀναβάλλεσθαι, κωλύοντες μὲν ἐπιφερομένους, συμμίξαι δὲ παραιτούμενους· τοῦτον γὰρ εἶναι μόνον τῆς νίκης τῆς κατ' ἐκείνου τὸν τρόπον. Ἀτιμάσας δὲ ταύτην Βάρρων τὴν παραίνεσιν εἰλκύσθη πρὸς συμπλοκὴν, τοῦ Παύλου κωλύοντος καὶ τῶν τοῦ Φαβίου λόγων ἀναμιμνήσκοντος. Συνέμιξαν τοίνυν ἐν Κάνναις, χωρίῳ τῆς Ἀπουλίας, καὶ νικᾶται τῶν ὑπάτων ἑκατέρων τὸ στράτευμα. Πίπτει μὲν γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὁ Παῦλος, ὑπατικοὶ δὲ ἄνδρες καὶ πραιτώριοι ἅμφι τοὺς εἴκοσι, συγκλητικοὶ δὲ σὺν τοῖς ἀπαχθεῖσιν αἰχμαλώτοις τριάκοντα, ἐπιφανεῖς δὲ ἄλλως τριακόσιοι, τοῦ δὲ λοιποῦ τῶν μαχομένων πλήθους πεζοὶ μὲν τεσσαράκοντα χιλιάδες, ἱππέων δὲ τρεῖς καὶ πεντακόσιοι. Τῆς δὲ ἀντιπάλου στρατιᾶς ἔπεσον μὲν καὶ αὐτῆς οὐκ ὀλίγοι, σχεδὸν δὲ ἅπαντες ἐγένοντο τραυματαῖα. Οὗ δὴ καὶ θαυμάσαι τοὺς Ῥωμαίους ἐστὶ τοῦ φρονήματος. Τοσαύτη γὰρ ἐμπεσόντες συμφορᾷ, οἷαν οὔτε ὁ παρελθὼν ἦνεγκε χρόνος οὔτε ὁ μέλλων οἴσειν ἠλπίζετο, μνήμην εἰρήνης οὐκ ἐποιήσαντο. Τὸ μέντοι μέγεθος ἐδείχθη τοῦ κακοῦ τῷ καινῷ τῆς στρατολογίας· τότε γὰρ δὴ πρῶτον ἐλευθερίας ἀξιωθέντες οἰκέται εἰς στρατείαν ἐξεδόθησαν. Συνέβη δὲ, ὅπερ ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ, τοὺς ὑπηκόους συμμεταστῆναι τῇ τύχῃ καὶ τὰς ὑπὸ Ῥωμαίοις οὖσας ἰταλικὰς πόλεις τὸν Ἀννίβαν ὑποδέξασθαι. ^[20]

3 11 Ἀννίβας δὲ, γαυριῶν τοῖς κατωρθωμένοις, ἐξουσίαν ἔδωκε τοῖς Ῥωμαίοις ἐξωνήσασθαι τοὺς αἰχμαλώτους. Οἱ δὲ ἔφασαν οὐχ ἡγεῖσθαι πολίτας, οἱ μεθ' ὅπλων ὄντες ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο. Τότε τοίνυν ποικίλως αὐτοὺς πρότερον αἰκισάμενος ἅπαντας διεχρήσατο, τρεῖς τε μεδίμνους δακτυλιδίων εἰς ἀπόδειξιν τῶν ἀνηρημένων τοῖς Καρχηδονίοις ἐξέπεμψεν, οὓς τῶν νεκρῶν ἐξεῖλε σωμάτων. Ἐν τούτοις δ' ὄντος Ἀννίβου. Σκιπίωνες ἅμφω τὸν Ἀσδρούβαν ἐν ταῖς Ἰσπανίαις διατρίβοντα· ἦν δὲ οὗτος ἀδελφὸς Ἀννίβου, καταλελειμμένος μετὰ πολλῆς στρατιᾶς, ὥστε τὰς Ἰσπανίας προσνεῖμαι τοῖς Ἀφροῖς· καλοῦσιν εἰς μάχην. Καὶ νικῶσι νίκην λαμπράν· αἰχμαλώτους γὰρ εἶλον μυρίους ἄνδρας, ἀνεῖλον δὲ εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδας. Τοῦτο

γνόντες οἱ Καρχηδόνιοι πέμπουσιν ἑτέραν αὐτῷ στρατιάν, δώδεκα μὲν πεζῶν χιλιάδας, τέσσαρας δὲ ἰππέων, ἐλέφαντας δὲ εἴκοσι. Τετάρτῳ δὲ ἔτει τῆς διατριβῆς Ἀννίβου τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Μάρκελλος ὑπατος χειροτονηθεὶς περὶ τὴν Νῶλαν· πόλις δὲ ἐστὶν αὕτη τῆς Καμπανίας· συνεκρότησε πρὸς τὸν Ἀννίβαν πόλεμον, καὶ νικᾷ τῇ μάχῃ. ^[15]

3 12 Ἦττηθείς δὲ ὁμῶς ἐκεῖνος περὶ τὰς πόλεις ἐστρέφετο, τὰς μὲν πολιορκίᾳ, τὰς δὲ φόβῳ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀφιστὰς δυναστείας. Τῆς γοῦν Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας καὶ Βρούττων τὰς πλείστας ὑφ' ἑαυτῷ κατεστήσατο· τοσαύτη τε ἦν τῶν κατ' αὐτὸν ἢ λαμπρότης, ὥστε καὶ Φίλιππον τῶν Μακεδόνων βασιλέα, πρεσβείαν ὡς αὐτὸν στείλαντα, ὑποσχέσθαι κατὰ Ῥωμαίων. Ὅρον δὲ εἶχεν ἢ ὑπόσχεσις τόνδε· καθαιρεθέντων εἰς ἅπαν Ῥωμαίων, σύμμαχον καὶ αὐτὸν αὐτοῖς γενέσθαι πρὸς τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων πόλεμον. Ἀλλὰ συνέβη τοὺς ἐκ Μακεδονίας πρέσβεις τῷ ῥωμαϊκῷ περιπεσεῖν στρατῷ, καὶ οὕτως ἐγένετο δῆλη τοῖς Ῥωμαίοις ἡ μακεδονικὴ πρεσβεία. Πέμπουσι τοίνυν Λεβίνον μὲν ἐπὶ Μακεδόνας, Τορκουάτον δὲ ἐπὶ Σαρδόνα. Ἦδη γάρ τοι καὶ αὕτη Ῥωμαίων ἀποστᾶσα προσκεχωρήκει τοῖς Ἀφροῖς. Τέσσαρας τοίνυν ἐνὶ χρόνῳ πολέμους ἐν διαφόροις τόποις εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι ἐν Ἰταλίᾳ πρὸς Ἀννίβαν, [ἐν Ἰσπανίαις πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀσδρούβαν], ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς Φίλιππον, ἐν Σάρδοις πρὸς τοὺς ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης καὶ πρὸς Ἀσδρούβαν, ἕτερον Ἀφρον στρατηγόν. ^[5]

3 13 Τοῦτον Μάλλιος Τορκουάτος ἐζώγησε μάχῃ, πρότερον ἀποβαλόντα τῆς στρατιᾶς τῶν μὲν πεσόντων δέκα χιλιάδας, τῶν δὲ ἀπαχθέντων αἰχμαλώτων εἰς πεντακοσίους τε καὶ χιλίους. Καὶ οὕτω Σάρδονες μὲν Ῥωμαίοις ἀπεδόθησαν· ὁ δὲ τοῦ πολέμου στρατηγὸς Μάλλιος ζῶντα τὸν Ἀσδρούβαν εἰσῆγαγε τοῖς Ῥωμαίοις. Οὕτω τοίνυν κεχωρηκότων, νικᾷ καὶ Λεβίνος τὸν Φίλιππον, καὶ οἱ Σκιπίωνες ἐν Ἰσπανοῖς τὸν τε Ἀσδρούβαν καὶ Μάγωνα, καὶ αὐτὸν ἀδελφὸν Ἀννίβου. Δεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν εἰσόδου τῶν Ἀφρων Σουλπίκιος μὲν καὶ Φούβλιος ἦσαν ὑπατοί, Ἀννίβας δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν ἰὼν ἐν τετάρτῳ τῆς πόλεως ἐστρατοπεδεύσατο σημείῳ, τινὰς τῶν ἰππέων μέχρις αὐτῶν προεκπέμψας τῶν πυλῶν. ^[10]

3 14 Τῶν δὲ ὑπάτων μετὰ τῆς στρατιᾶς, ἐπειδὴ τὸν τῆς πόλεως ἤκουσαν κίνδυνον, ἐπιστάντων, φοβηθείς ἐπὶ τὴν Καμπανίαν ἐχώρησεν. Ἐντεῦθεν τὰ ἐν Ἰσπανίαις μεταπίπτει πράγματα, καὶ Σκιπίωνες ἄμφω πίπτουσι μαχόμενοι πρὸς Ἀσδρούβαν οἱ πολλάκις αὐτοῦ κεκρατηκότες· τῷ στρατεύματι δὲ οὐδεμία συνέβη βλάβη, ἐπεὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ τύχῃ μᾶλλον ἠττήθησαν ἢ τῇ περὶ τὸν πόλεμον ῥαθυμίᾳ. Ὑπὸ δὲ τούτους αὐτοὺς τοὺς χρόνους Μάρκελλος τὸ πλεῖστον ἀνεκτήσατο τῆς Σικελίας ὑπὸ τοῖς Ἀφροῖς ἤδη γεγεννημένον, καὶ τὰς Συρακούσας εἴλε πολιορκίᾳ, πολὺν τε πλοῦτον ἐκείθεν προσεκτήσατο τοῖς Ῥωμαίοις. Τότε καὶ Λεβίνος, πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ πολλὰς τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ πρὸς Ἀτταλὸν τινα Ἀσίας βασιλέα σπεισάμενος, ἐπὶ τὴν Σικελίαν ὠρμήθη. Ἀννωνὰ δὲ τὸν Καρχηδονίων στρατηγὸν καὶ τὴν Ἀκραγαντίνων πόλιν ἐλὼν, ἦν ἐφρούρει, τὸν μὲν ἅμα τοῖς ἐπισημοτάτοις τῶν αἰχμαλώτων ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐξέπεμψε, τεσσαράκοντα δὲ πόλεις τῆς Σικελίας ἐκούσας ἐλὼν, ἐξ δὲ καὶ εἴκοσι πολιορκίᾳ, οὕτως οἴκαδε ἐπανῆλθε· καὶ τότε πάσης ἐγένοντο Ῥωμαῖοι τῆς Σικελίας δεσπόται. Λαμπρὸς οὖν ἐπὶ τούτοις ἐπανῆλθεν ὁ Λεβίνος. Τούτων ἐν Σικελίᾳ πραττομένων, Ἀννίβας ἐν Ἰταλίᾳ τῷ τε ὑπάτῳ Φουλβίῳ καὶ τῷ στρατεύματι προσπεσὼν ἐξαπινάίως, ὀκτὼ χιλιάδας ἀναιρεῖ καὶ τὸν ὑπατον. Ἐν δὲ ταῖς Ἰσπανίαις, μετὰ τὴν τῶν Σκιπίωνων τελευτὴν οὐκ ὄντος ἡγεμόνος τῷ στρατεύματι, πέμπεται Σκιπίων ἕτερος, ὁ καλούμενος Πούβλιος, παῖς Σκιπίωνος τοῦ πρότερον ἐκεῖ πεπολεμηκότος, γεγωνὼς μὲν ἔτι τέσσαρα καὶ εἴκοσι, τῶν δὲ κατ' αὐτὸν καὶ τῶν ἐφεξῆς ἀπάντων ἄριστος. ^[5]

3 15 Οὗτος εὐθὺς ἐκ προοιμίων αἶρεῖ Καρχηδόνα τὴν ἐν Ἰσπανίαις, ὁμώνυμον τῇ μητροπόλει τῆς Ἀφρικῆς, αἶρει δὲ καὶ τὸ χρυσίον ἅπαν καὶ τὸν ἄργυρον καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ πολέμου παρασκευὴν τῶν Ἀφρων, αὐτόθι κειμένην ὡς ἐν ὄχυρῳ χωρίῳ, καὶ τοὺς ὁμήρους δὲ

σύμπαντας, οὓς ἐκ τῶν ἐπισήμων γενῶν ἐτύγχανεν Ἀννίβας εἰληφώς, τούτοις τὴν τῆς γῆς ἀσφαλιζόμενος κτήσιν. Γίγνεται δὲ καὶ τοῦ Μάγωνος ἐγκρατῆς, ὃς ἦν ἀδελφός, ὡς ἔφην, Ἀννίβου. Ῥωμαῖοι μὲν οὖν τὴν λείαν ἄπασαν καὶ Μάγωνα δεξάμενοι λαμπρὰν ἤγον ἐορτήν. Ὁ δὲ Σκιπίων, προσαγόμενος τοὺς Ἰσπανοὺς, ἄπασιν ἀπέδωκε τοὺς ὁμήρους, καὶ τοῦτο πάντας ἐποίησε τοὺς Ἰσπανοὺς ὥσπερ ἐκ μιᾶς γνώμης προσθέσθαι Σκιπίωνι τε καὶ Ῥωμαίοις. Μετὰ ταῦτα συμμίζας τοῖς Ἀφροῖς τρέπει μὲν τὸν Ἀσδρούβαν εἰς φυγὴν, πολὺν δὲ καὶ ἐκ ταύτης τῆς μάχης ἀνείλετο πλοῦτον. Οὕτω τῶν Ῥωμαϊκῶν διακειμένων, Φάβιος ὕπατος καταστάς ὑπηγάγετο Τάραντα, ἐν ᾗ πάντα τὸν ἐκ τοῦ πολέμου πλοῦτον παρακαταθέμενος ἐτύγχανεν Ἀννίβας. ^[15]

3 16 Ἀνεῖλε δὲ καὶ τὸν ὑψηγεμόνα αὐτοῦ Καρθάλωνα, καὶ πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν, οὓς εἶλεν ἐν τῇ μάχῃ ζῶντας, ἀπέδοτο, καὶ τὴν λοιπὴν πᾶσαν λείαν διένειμε τῷ στρατῷ, τὰ τιμήματα τῶν πεπραμένων αἰχμαλώτων μόνων τῷ Ῥωμαϊκῷ καθοσιώσας ταμιεῖω. Τούτοις τοῦ Φαβίου τοῖς ἔργοις αἱ πρὸς Ἀννίβαν [μεθεστηκυῖαι] τῆς Ἰταλίας πόλεις μετετέθησαν ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους, τῶν οἰκούντων αὐτὰς κἀνταῦθα τοὺς ἡττημένους ἀπολιπόντων. Τῷ δὲ μετὰ τοῦτον ἐνιαυτῷ Σκιπίων ἐν Ἰσπάνις αὐτός τε μεγαλουργῶν καὶ τὸν ἀδελφὸν Λούκιον Σκιπίωνα συνεργὸν ἔχων, ἑβδομήκοντα πόλεις ἀνέλαβεν, αἱ προσκεχωρήκεισαν τοῖς Ἀφροῖς. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς Ἰταλίας οὐκ ἦν ὅμοια τὰ Ῥωμαίων, Μαρκέλλου περιπεσόντος ἐνέδραις, ἃς ἔστησεν Ἀννίβας, καὶ τὴν τελευταίην οὕτω δεξαμένου. Σκιπίων δὲ, τρίτον ἔτος ἤδη τὰ κατὰ τοὺς Ἰσπανοὺς διοικῶν, προσέθηκε μεγάλοις μείζονα. ^[10]

3 17 Τὸν γὰρ βασιλέα τῶν Ἰσπανῶν μεγάλην νικῆσας μάχῃ μετὰ ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἐσπέισατο. Καὶ πρῶτος οὗτος ὁμήρων οὐκ ἐδέηθη· τοσοῦτον ἐθάρρει τοῖς ἔργοις. Ταῦτα γνοὺς Ἀννίβας ἀπέγνω τῶν Ἰσπανῶν, ὡς οὐδενὸς ἀνθέξοντος Σκιπίωνι· καὶ μεταπέμπεται τὸν ἀδελφὸν Ἀσδρούβαν εἰς Ἰταλίαν μετὰ πάσης στρατιᾶς.

3 18 Ὅς ταῖς ὁδοῖς χρώμενος ταῖς ὑπὸ Ἀννίβου προηनुσμέναις, ἐνεδρευθεὶς ὑπὸ τῶν ὑπάτων Ἀππίου τε Κλαυδίου Νέρωνος καὶ Λιβίου τοῦ Σαλινάτωρος, περὶ τὴν Σέναν τοῦ Πικηνοῦ πόλιν μετὰ πολὺν τὸν ἐν τῷ πολέμῳ πόνον καὶ ἦν ἐπεδείξατο μαχόμενος ἀνδρείαν αὐτός τε πίπτει καὶ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης οἱ νενικηκότες ἐγένοντο κύριοι, πρὸς δὲ καὶ χρυσίου καὶ ἀργύρου πολλῶν ταλάντων· ἃ καὶ Ῥωμαίους ἐξέπληξεν. Ἐντεῦθεν ἤρξατο λοιπὸν Ἀννίβας μὲν οὐκ ἀγαθὰς ἔχειν περὶ τοῦ πολέμου τὰς προσδοκίας τοῖς Ῥωμαίοις δὲ ηὐξήθη τὸ τῶν ἐλπίδων, καὶ μετακαλοῦνται πρὸς ἑαυτοὺς τὸν Σκιπίωνα. Καὶ ὁ μὲν παραγίνεται λαμπρὸς ἐπὶ μεγάλοις, ὡς εἰκός, ἔργοις. Καικιλίῳ δὲ καὶ Οὐαλερίῳ τοῖς ὑπάτοις πᾶσαι Βρούττων αἱ πόλεις ὑπὸ τῶν οἰκούντων παρεδόθησαν. ^[10]

3 20 Ἀννίβας μὲν οὖν τέταρτον καὶ δέκατον ἤγεν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἔτος. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Σκιπίων ὕπατος χειροτονεῖται, ὁ τὰ μέγιστα ἐν Ἰσπάνις ἐργασάμενος, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀφρικὴν ἐκπλεῖ, πείσας Ῥωμαίους ὡς χρή μεταστῆσαι τὰ δυσχερῆ τῆς μάχης εἰς τὴν πολεμίαν. Οἷα γὰρ ἐπιπνοίᾳ ἐπεπίστευτο, τοσαῦτα κατώρθου, καὶ τις ἦν ὁ λόγος ὡς ἄρα καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς αὐτῷ γίγνοιτο συνουσία. Τῆς οὖν Ἀφρικῆς ἐπιβὰς, Ἀννωνι συνέμιξε τῷ στρατηγῷ. Καὶ προτέρᾳ μὲν συμπλοκῇ τὴν στρατιὰν αὐτοῦ διέφθειρε πανωλεθρίᾳ· δεύτερον δὲ εἰς χεῖρας ἐλθὼν, ἐκβάλλει τῆς παρεμβολῆς αὐτὸν, καὶ ταύτης γίγνεται κύριος σὺν τοῖς φύλαξι τετρακισχιλίοις καὶ πεντακοσίοις ἀνδράσιν· οἱ δὲ πεσόντες ἦσαν ἑνδεκα χιλιάδες. Αἶρεϊ δὲ καὶ Σύμφακιν τὸν Νουμίδων βασιλέα συμμαχοῦντα τοῖς Ἀφροῖς, καὶ γίνεται καὶ ταύτης τῆς παρεμβολῆς κύριος. Καὶ τὸν μὲν Σύμφακιν εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμψε μετὰ Νουμίδων τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ πολέμου λαφύρων, καὶ ἀριθμὸν καὶ πολυτέλειαν παριόντων. Γνωσθέντων δὲ τῶν κατὰ Ἀφρικὴν Σκιπίωνος ἔργων, πᾶσα μὲν λοιπὸν Ἰταλία τὸν Ἀννίβαν ἀπέλιπεν, αὐτὸς δὲ ὑπὸ

Καρχηδονίων κατεκλήθη, τῆς πολιορκίας αὐτοὺς πιεζούσης. Ἑπτακαιδεκάτῳ τοίνυν ἑνιαυτῷ τῆς Ἰταλίας Ἀννίβας ἀπεχώρησε. ^[15]

3 21 Καὶ τότε πρεσβεύονται παρὰ τὸν Σκιπίωνα Καρχηδόνιοι. Ὁ δὲ ἀναπέμπει πρὸς Ῥωμαίους πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀνακωχὴν δούς τῷ πολέμῳ, ὥς ἂν ταύταις ἀπελθεῖν γένοιτο ῥάδιον. Καὶ τοῦδε αὐτῷ μισθὸς ἦν τριῶν μυριάδων ἀργυρίου σταθμός. Δεξαμένη τοίνυν ἡ σύγκλητος τὴν πρεσβείαν, κύριον ποιεῖται τῶν σπονδῶν τὸν Σκιπίωνα. Καὶ τίθεται ταῦτα ἐφ' ὧτε μὴ πλείους ἢ τριάκοντα ναῦς ἔχειν Καρχηδόνιους καὶ δοῦναι Ῥωμαίοις ὑπὲρ τῶν σπονδῶν πεντήκοντα μυριάδων ἀργυρίου σταθμὸν, τοὺς αἰχμαλώτους δὲ ἅπαντας καὶ τοὺς προσήλυδας ἀποδοῦναι. Ταύτας τὰς σπονδὰς συνετάραξεν ἐπιστὰς Ἀννίβας καὶ πολλὰ τρόπον πολεμίων Ἄφροι διεπράττοντο, ὥστε καὶ τοὺς πρέσβεις αὐτῶν ἐκ τῆς Ῥώμης ἐπανιόντας ὑπὸ τῆς μετὰ Σκιπίωνος στρατιᾶς συλληφθῆναι. ^[10]

3 22 Ἄλλ' ὁ Σκιπίων αὐτοὺς διαφῆκε, καὶ συνάπτει μάχην πρὸς τὸν Ἀννίβαν. Ἦττηθείς δὲ Ἀννίβας ἐν ἀπάσαις ταῖς συμπλοκαῖς, γίγνεται καὶ αὐτὸς ἰκέτης ὑπὲρ εἰρήνης. Αἱ δὲ σπονδαὶ ἀνελήφθησαν ἐφ' οἷς ἐγένοντο τὴν ἀρχὴν, προστεθεισῶν, ὅτι δὴ τὴν ἀρχὴν παρεσπόνδησαν, ἀργυρίου λιτρῶν εἰς δέκα μυριάδας. Ἄλλ' οὐκ ἐδέξαντο τὴν προσθήκην οἱ Καρχηδόνιοι, προσέταξαν δὲ τὸν Ἀννίβαν πολέμιον κρίνεσθαι. Ἐπῆλθε τοίνυν αὐτὸς τε Σκιπίων τῇ Καρχηδόνι καὶ Μασινίσας, ἕτερος Νουμίδων βασιλεὺς, φίλος καὶ σύμμαχος τῷ Σκιπίωνι γεγεννημένος. Μελλούσης δὲ κινεῖσθαι τῆς μάχης, ἐβουλήθη κατασκοπεῖν τὸ στρατόπεδον τὸ Ῥωμαϊκὸν Ἀννίβας, καὶ πέμπει κατασκόπους. Τούτους ἐλὼν ὁ Σκιπίων ἐπιδειχθῆναί τε αὐτοῖς προσέταξε τὸ στράτευμα καὶ τὴν ἄλλην τοῦ πολέμου παρασκευὴν, δειπνήσαντας δὲ ἀφεθῆναι, μηνύσοντας ἅπερ θεέαντο. Ὡς δὲ ἐγγὺς ἦσαν χειρῶν, τὰ μὲν τῆς παρατάξεως ἦν ἄξια θαυμάσαι, δύο στρατηγοῖν ἀρίστοιν τὰ στρατεύματα ταττόντων. ^[15]

3 23 Ὡς δὲ τὸ ἔργον ἤρξατο, νικᾷ τε ὁ Σκιπίων καὶ μικροῦ ζῶντα τὸν Ἀννίβαν αἰρεῖ. Ἄλλ' ὁ μὲν σὺν τέτταρσιν ἵππεῦσι διεσώθη· πλοῦτος δὲ ὅσος οὕπῳ πρότερον ἐν τῇ παρεμβολῇ κατελήφθη τῶν πολεμίων, εἴκοσι μὲν μυριάδων ἀργυρίου, χρυσίου δὲ ὀκτὼ σταθμοὶ ἐσθήματά τε πολλὰ καὶ παντοδαπά. Οὗτος ὁ πόλεμος ἐκύρωσε τὰς σπονδὰς, καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην ἐπανῆκεν ὁ Σκιπίων, καὶ τὴν νίκην ἐθριάμβευσεν, Ἀφρικανὸς τε ἐπεκλήθη, τῆς ἑαυτοῦ νίκης γενόμενος ἐπώνυμος. Ἐτελεύτησε δὲ ὁ πόλεμος οὗτος ἐνάτῳ καὶ δεκάτῳ ἑνιαυτῷ. BIBLION Δ'. ^[10]

4 1-2 Τὰ μὲν οὖν Ἄφρων ὑπὸ Ῥωμαίοις ἦν. Ἠκολούθησε δὲ ὁ μακεδονικὸς πόλεμος, ὁ πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον, πρῶτῳ καὶ πεντηκοστῷ καὶ πεντακοσιοστῷ τῆς πόλεως ἔτει. Πρὸς δὲ Τίτος Κυνίτιος Φλαμίνιος ἐκπεμφθεὶς νικᾷ τε αὐτὸν καὶ τίθεται σπονδὰς, ὥστε καὶ τῶν πόλεων αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν ἑλληνικῶν, αἱ προσεκεχωρήκεσαν Ῥωμαίοις παρὰ τὸν τοῦ τότε πολέμου καιρὸν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ προσήλυδας ἀποδοῦναι, καὶ μὴ πλείους ἔχειν πεντήκοντα νηῶν, τὰς δὲ λοιπὰς ἀπάσας παραδοῦναι, ὥς δὲ καὶ τοῖς ἐξῆς ἑνιαυτοῖς διδόναι φόρον, ἐτήσια τετρακιςχίλια τάλαντα ἀργυρίου καὶ προσέτι τὸν Δημήτριον ὄμηρον παραδοῦναι. Μεταστήσας δὲ ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ὁ Φλαμίνιος τὴν στρατιάν, κρατεῖ τε αὐτῶν μάχῃ καὶ τὸν στρατηγὸν αἰρεῖ καὶ συνθήκας ἃς ἐβουλήθη ποιησάμενος ὑποσπόνδους θριαμβεύων εἰς τὴν Ῥώμην εἰσῆλθε, προτρεχόντων αὐτῷ τοῦ ἄρματος Δημητρίου τε τοῦ Φιλίππου παιδὸς καὶ Ἀρμένου τοῦ Νάβιδος. Οὕτῳ καὶ τῶν μακεδονικῶν καὶ τῶν λακωνικῶν ἡσυχασάντων, πρὸς Ἀντίοχον τὸν βασιλεύοντα Συρίας ἀνήφθη πόλεμος. ^[10]

4 3 Ὑπατοι δὲ ἦσαν Πούβλιος Κορνήλιος Σκιπίων καὶ Μάρκος Ἀκίλιος Γλαβρίων. Συνεμάχει δὲ τῷ μὲν Ἀντιόχῳ πεφευγῶς ἐκ τῆς Καρχηδόνης Ἀννίβας· δέος γὰρ αὐτὸν ἐξήγαγε τῆς πατρίδος ὥς Ῥωμαίοις ἐκδοθησόμενον, Ῥωμαίοις δὲ ὁ Μακεδόνων [βασιλεὺς] Φίλιππος. Γίγνεται δὲ νυκτομαχία κατὰ τὴν Ἀχαΐαν ὑφ' ἡγεμόνι τῷ Γλαβρίωνι, καὶ τῆς μὲν παρεμβολῆς τοῦ

βασιλέως οἱ Ῥωμαῖοι γίνονται κύριοι· φεύγει δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ λοιπὸν τῆς βασιλείας. Φιλίππῳ δὲ Δημήτριος παῖς ἀπεδόθη τῆς συμμαχίας χάριν. Τούτους διαδέχονται τοὺς ὑπάτους Λούκιος Κορνήλιος Σκιπίων, ἀδελφὸς ὢν τοῦ κληθέντος Ἀφρικανοῦ, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ χειροτονεῖται ληγάτος, καὶ Γάιος Λέλιος. ^[10]

4 4 Καὶ φέρεται κλήρῳ τὰ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ἀντίοχον ἐπὶ τὸν Σκιπίωνα. Καὶ πρότερον μὲν ναυμαχίᾳ τῆς βασιλικῆς ἐκράτησε στρατιᾶς· ἡγεμόνα δὲ εἶχεν Ἀννίβαν ὁ στόλος· ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸν Ἀντίοχον ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς Σιπύλῳ τῆς Ἀσίας νικᾷ τε καὶ εἰς φυγὴν τρέπει. Κοινωνὸς δὲ αὐτῷ ταύτης ἐγένετο τῆς μάχης Εὐμενῆς Ἀττάλου, τοῦ τῆς Ἀσίας βασιλέως ἀδελφός, ὃς ἐπώνυμον ἑαυτῷ πόλιν ἐδείματο, τὸ Εὐμένιον. Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ πέντε μυριάσι πεζομάχων καὶ τριςχιλίοις ἱππεῦσιν ἦττων ὁ βασιλικὸς ἐγένετο στρατός. Αἰτεῖ γοῦν εἰρήνην Ἀντίοχος, καὶ δίδωσιν ἢ σύγκλητος ἐφ' αἷς καὶ πρότερον προὔτεινε συνθήκαις, οὐ βαρύνουσα τὰς σπονδὰς ὥς ἡττημένῳ. Αἱ συνθήκαι δὲ εἶχον ὥδε· τῆς μὲν Εὐρώπης αὐτὸν καὶ τῆς Ἀσίας ἀποχωρεῖν ἀπάσης, μένειν δὲ ἐπὶ τῶν ἐντὸς τοῦ Ταύρου πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, εἰσενέγκαι δὲ μυρία τάλαντα καὶ ὀμήρους εἴκοσι παραδοῦναι, τὸν τε Ἀννίβαν ἐκδοῦναι ὡς τῶν ταραχῶν ἐκείνῳ τε καὶ αὐτοῖς αἰτιώτατον. Τὰ μὲν πρὸς Ἀντίοχον τάδε. Εὐμενεῖ δὲ τῆς συμμαχίας χάριν ἐδωρήθησαν αἱ πόλεις τῆς Ἀσίας, ἃς ἐξελεόλοιπε κατὰ τὰς σπονδὰς Ἀντίοχος. Ῥοδίοις δὲ, καὶ αὐτοῖς συμμαχηκόσι, πολλὰς τῶν πόλεων ὑπακούειν ἐπετάχθησαν. Ὁ δὲ Σκιπίων ἐπὶ τούτοις τοῖς ἔργοις ἐθριάμβευσε, κτησάμενος καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν κατορθωθέντων ὄνομα· τοῦτο δὲ ἦν Ἀσιατικός. Σπουρίου δὲ Ποστουμίου Ἀλβίνου καὶ Κύντου Μαρκίου Φιλίππου τὴν ὑπατείαν εἰσδεξαμένων, Φούλβιος μὲν κατὰ Αἰτωλῶν ἐθριάμβευσεν· Ἀννίβας δὲ, ἀσθενέστερον τὸν Ἀντίοχον ὄρων, καταφεύγει πρὸς Προυσίαν, τὸν Βιθυνῶν βασιλέα. ^[20]

4 5 Αἰτούντων δὲ αὐτὸν Ῥωμαίων διὰ τοῦ Φλαμινίου, παραχρῆμα ἐξεδόθη, καὶ φόβῳ τῆς τιμωρίας φάρμακον σπᾶσας ἀποθνήσκει· καὶ θάπτουσιν αὐτὸν ἐν Λιβύσσει τῆς Βιθυνίας χωρίῳ, καὶ ὁ τάφος ἐς τὸδε ὁράται. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Φίλιππος ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. ^[5]

4 6 Ὁ δὲ τούτου παῖς Περσεὺς ἦν ὄνομα αὐτῷ· ἐτυράννησε κατὰ Ῥωμαίων, πολλὴν συλλέξας στρατιὰν συμμαχικὴν τε οὐ μικρόν· Κότυν τε γὰρ τὸν Θρακῶν βασιλέα καὶ Γέντιον τὸν Ἰλλυριῶν ἐπεκέκλητο. Παρασκευὴ τοίνυν ἦν ἐκατέρωθεν ἅπασα. Ῥωμαίοις ἐπικουρούντων Εὐμενοῦς τε, ὃς τῆς Ἀσίας ἐκράτει, καὶ τοῦ Καππαδοκῶν βασιλέως Ἀριαράθου καὶ τοῦ Συρίας Ἀντίοχου καὶ Πτολεμαίου τοῦ Αἰγύπτου καὶ Μασινίσσου τοῦ Νουμίδου. Προυσίας γὰρ, εἰ καὶ κηδεστὴς ἦν ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Περσέως, ἐκατέροις γε ὅμως αὐτὸν ἴσον παρέσχεν. Ἠγεῖτο δὲ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς Πούβλιος Λικίνιος ὕπατος, τοῦτον αὐτῷ τὸν πόλεμον ἀποκληρώσαντος τοῦ δήμου. Καὶ νικᾶται τῇ μάχῃ, καίτοι νενικηκώς ὁ Περσεὺς εἰρήνην ἐπαγγείλας παρὰ τῶν Ῥωμαίων διήμαρτεν. Ὁ γὰρ δῆμος οὐκ ἔφη δώσειν, εἰ μὴ καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ πάντας ἐκδοίη τοὺς αὐτῷ παραστησομένους. Δεύτερος οὖν ἐπ' αὐτὸν πέμπεται Λούκιος Αἰμίλιος Παῦλος καὶ Γάιος Ἀννίος ἐτέρῳ στρατεύματι ἐπὶ τὸν Ἰλλυριὸν Γέντιον. Ὁ μὲν οὖν Γέντιος ἅμα τε συνέμιξε καὶ ἡττήθη, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἑαυτὸν παρέδωκεν αὐτῇ μητρὶ καὶ γαμετῇ καὶ παισὶ δύο καὶ δὴ καὶ ἀδελφῷ· καὶ τὸ ἔθνος πᾶν ἐκτῆθη. Ἐγένετο δὲ τὸ ἔργον ἡμέραις τριάκοντα, ἔφθασέ τε τὴν τῆς συμπλοκῆς ἢ τῆς νίκης ἀκοή. Παῦλος δὲ τρίτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ Σεπτεμβρίου συμμίζας τῷ Περσεῖ διέφθειρε μὲν αὐτοῦ χιλιάδας εἴκοσι τοῦ πεζοῦ, ἐκείνων δὲ ἐδίωξε μετὰ τῆς ἵππου αὐτοῦ, οὐδὲ ἑκατὸν ἀποβαλὼν τῶν μαχομένων. ^[20]

4 7 Αἱ μὲν οὖν πόλεις εὐθὺς προσεχώρησαν Ῥωμαίοις, ὁ Περσεὺς δὲ καὶ ὑπὸ τῶν συμπεφευγόντων καταληφθεὶς ἑαυτὸν παρέδωκε Ῥωμαίοις. Καὶ ὁ Παῦλος οὐχ ὥς ἡττημένον οἶδεν, ἀλλὰ καὶ προσπίπτοντα πρὸς τὰ γόνατα ἀνώρθωσε καὶ καθέδρας ἡξίωσε τῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἄλλης μετέδωκε τιμῆς. Ἐντεῦθεν Ἰλλυριοὶ τε καὶ Μακεδόνες ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐτέλουν ὅροις τοῖςδε·

εἶναι μὲν αὐτοὺς αὐτονόμους, τῇ πόλει δὲ τῇ Ῥωμαίων εἰσφέρειν ὧν τοῖς βασιλεῦσιν εἰσέφερον μέρος ἡμῖσιν· πείθειν γὰρ ἠβούλοντο Ῥωμαῖοι τοὺς ὑπηκόους ὥς οὐκ ἐπιθυμοῦσι χρημάτων. Τοὺς μὲν οὖν ὄρους τούτους ἐν κοινῷ τῶν πανταχόθεν πρέσβων ἀπήγγειλεν ὁ Παῦλος, ἐκάλεσέ τε αὐτοὺς εἰς εὐωχίαν, φάσκων χρῆναι καὶ νικᾶν τε ὅπλοις καὶ νενικημένους ἐστιάειν. Ἑβδομήκοντα δὲ τῶν Ἑπειρωτικῶν πόλεων, ἀντιταττομένας ἔτι Ῥωμαίοις, εἶλε πολιορκίᾳ.
[10]

- 4 8 Καὶ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου λείαν διένειμε τῷ στρατῷ, σὺν μεγίστῃ τε εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆκε πομπῇ, νεὼς ἐπιβεβηκὼς μακεδονικῆς, ἣ τοῦ βασιλεύσαντος ἦν Περσέως παμμεγέθης, ὡς δεκαπέντε χωρεῖν ἐρέτας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν. Καὶ ἀποβὰς ἐθριάμβευσεν ἐφ' ἄρματος χρυσοῦ, τοῖς δύο παισὶ περιεστοιχισμένος, προτρεχόντων τοῦ ἄρματος αὐτοῦ Περσέως, πέντε καὶ τεσσαράκοντα γεγονότος ἐνιαυτοῦς, καὶ υἱέων δύο. Ἐδόθη δὲ καὶ Ἀνικίῳ κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν θρίαμβος, οὗ καὶ αὐτοῦ προεπόμπευσαν Γέντιός τε καὶ ὁ ἀδελφὸς Γεντίου καὶ οἱ παῖδες. Τούτων τῶν θριάμβων μετέσχον εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικόμενοι Ἀτταλὸς τε καὶ Εὐμένης ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ Προυσίας ἐκ τῆς Βιθυνίας δῶρά τε προσεκόμισαν, ἃ προσέμενοι Ῥωμαῖοι προσέταξαν ἐναποτεθῆναι τῷ Καπιτωλίῳ. Προυσίας δὲ καὶ τὸν υἱέα τὸν ἑαυτοῦ Νικομήδη παρακατέθετο τῷ δήμῳ. Τῷ δὲ ἐξῆς ἐνιαυτῷ Λούκιος Μέμμιος τοὺς Λυσιτανοὺς ἐνίκησε πολέμῳ καὶ μετὰ τοῦτο Μάρκελλος. [10]
- 4 10 Κάντεῦθεν ὁ τρίτος κατὰ τῶν Ἀφρων ἐκινήθη πόλεμος, ἑξακοσιοστῷ μὲν καὶ ἐνὶ τῆς πόλεως ἔτει, πεντηκοστῷ δὲ καὶ δευτέρῳ μετὰ τὴν τοῦ δευτέρου τοῦ κατὰ Ἀννίβα πολέμου λύσιν. Ὑπατοὶ δὲ χειροτονηθέντες Λούκιος Μάλλιος Κηνσωρίνος καὶ Μάρκος Μανίλιος ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν ἐξέπλευσαν, καὶ τῇ Καρχηδόνι προσεκάθητο πολιορκοῦντες· ἡγεῖτο δὲ Καρχηδονίων τοῦ πεζοῦ μὲν Ἀσδρούβας, τῶν δὲ ἱππέων Φαμέας. Συνῆν δὲ τοῖς ὑπάτοις ἀρχὴν τινα στρατιωτικὴν ἔχων Σκιπίων, ὁ Σκιπίωνος ἔκγονος τοῦ κληθέντος Ἀφρικανοῦ, οὗ τοσοῦτον ἦν παρὰ τοῖς πολεμίοις δέος καὶ τοσοῦτον τῆς ἀνδρείας θαῦμα ὥς βουλευομένου τε ἄριστα καὶ ἐπιτελούντος ἔργοις τὰ δοκοῦντα ὀξέως, ὥστε τοὺς ὑπάτους αὐτοὺς κοινωνὸν μὲν αὐτὸν καὶ βουλῆς καὶ ἐγχειρημάτων ἔχειν, αὐτῷ δὲ χρῆσθαι πρὸς τὰ πρακτέα, ἐπειδήπερ ἑώρων τοὺς πολεμίους τὴν πρὸς αὐτὸν ἐκκλίνοντας συμπλοκὴν. Μασινίσσας γοῦν ὁ τῶν Νουμίδων βασιλεὺς, τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν ἔτεσιν ἐξήκοντα τετηρηκῶς, ἥνικα ἀπέθνησεν, ἐνενηκοστὸν καὶ ἑβδομον τῆς ἡλικίας πεπληρωκῶς ἔτος, Σκιπίωνα ἰκέτευσε τοῖς παισὶ τοῖς αὐτοῦ· τέσσαρες οὗτοι ἦσαν καὶ τετταράκοντα· τὴν βασιλείαν διελεῖν. [5]
- 4 12 Αὕτη τοῦ Σκιπίωνος ἡ δόξα τὸν δῆμον ἔπεισε τὴν ὑπατείαν ἐπ' αὐτὸν ἐπαγαγεῖν, τῆς νεότητος οὕπῳ τοῦτο ἐπιτρεπούσης. Καὶ θᾶττον ἐλπίδος αἰρεῖ τὴν Καρχηδόνα καὶ κατασκάπτει, καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα τῆς πόλεως τὸν ἐκ πολέμων αὐτῇ συνειλεγμένον λαβὼν, τοῦτον εὐθὺς ἀπέδωκε τῶν πόλεων ταῖς ἀφηρημέναις. Αὐτὸς δὲ ἐπανῆλθε· καὶ δοθέντος αὐτῷ θρίαμβου, προσετέθη καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ πάππου· Ἀφρικανὸς γάρ τοι νέος καὶ οὗτος ἐπεκλήθη. Ἀπώλετο τοίνυν ἡ Καρχηδὼν ἐπτακοσιοστῷ πέμπτῳ μετὰ τὸν συνοικισμὸν ἔτει. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἀνῆλθον τις Ψευδοφίλιππος ἀντὶ τῆς Ῥωμαίων, καὶ τὸν πραίτωρα Ἰουβέντιον, ἐπ' αὐτὸν χωρήσαντα μετὰ τοῦ στρατεύματος, ἐνίκησε τῇ μάχῃ καὶ πανωλεθρίᾳ διέφθειρεν. [5]
- 4 13 Ἀλλὰ Μέτελλος δεύτερος ἐπελθὼν ἐνίκησέ τε αὐτὸν, καὶ πεντακισχιλίους ἀνελὼν ἀνεκτίσατο τὴν Μακεδονίαν, ὑφ' ἑαυτῷ τε τὸν Ψευδοφίλιππον ἐποίησε. Τότε καὶ Κορίνθῳ, πόλει τῶν Ἑλλήνων ἐπιφανεστάτῃ, πόλεμος ἐπηνέχθη Ῥωμαϊκός, ἐπειδὴ κατὰ τῶν ἐκ Ῥώμης πρεσβευτῶν πεπαρωνήκεσαν· καὶ Μούμμιος ἐκπεμφθεὶς εἶλε ταύτην καὶ κατέσκαψε. [5]
- 4 14 Τρεῖς τε ἄμα θρίαμβοι, θέαμα καινὸν, ἐφάνησαν ἐπὶ τῆς Ῥώμης, ἐξ Ἀφρικῆς μὲν Σκιπίωνος, οὗ τῶν ἀρμάτων Ἀσδρούβας ἡγεῖτο, Μετέλλου δὲ ἐκ Μακεδονίας, οὗ προέτρεχεν Ἀνδρίσκος· τοῦτο

γὰρ ἦν ὄνομα τῷ Ψευδοφιλίπῳ· κατὰ Κορινθίων δὲ Μουμίου, πολλῶν αὐτὸν κατακοσμοῦντων, χαλκῶν τε ἀγαλμάτων καὶ σανίδων γραφαῖς ἐξησκημένων. Οὐ μὴν πάντα τὰ Μακεδόνων ἡσύχαζεν, ἀλλ' αὖθις ἕτερος Ψευδοπερσεὺς, παῖδα λέγων ἑαυτὸν Περσέως, οἰκετικὴν συλλέξας στρατιάν, ἐπεχείρει πολεμεῖν, ὥστε αὐτοὺς τοὺς ὀπλίτας εἰς ἑξακισχιλίους τελεῖν πρὸς τοῖς μυρίοις· ἀλλὰ τοῦτον ἔπαυσε μάχῃ νικήσας Τρεμέλλιος. ^[5]

4 16 Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον Μέτελλος ἐν Ἰσπανίᾳ πρὸς Κελτοὺς Ἰβήρας ἐμαχέσατο γενναίως. Καὶ παραδίδωσι τὴν τε ἀρχὴν καὶ τὸν πόλεμον Πομπηίῳ. Εἴτ' ἐφεξῆς αὐτός τε καὶ Πομπήιος καὶ Κύντος Σκηπίων ἐπὶ τὸν Πουρίαθον ἐξεπέμφθησαν, ὃς ἐν τῇ Λυσιτανίᾳ κατὰ Ῥωμαίων ἤρξατο πόλεμον καὶ τοὺς Ἰσπανοὺς ἀνηρέθισε, τέταρτον ἤδη καὶ δέκατον ἔτος ἡσυχάσαντας. Ἦν δὲ ὁ Πουρίαθος ποιμὴν, εἴτα ληστρικὸν μετῆλθε βίον· τελευτῶν δὲ εἰς τοῦτο ἦλθε παρανοίας, ὥς ἐν νῷ λαβεῖν ἐλευθερῶσαι δύνασθαι τοὺς Ἰσπανοὺς ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ὁ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀνηρέθη. Σκηπίων δὲ τοῖς ἀνελούσι, μισθὸν ἐπαγγέλλουσιν, ἀπεκρίνατο μηδαμῶς ἀρέσκειν Ῥωμαίοις ἀναιρεῖσθαι τὸν ἡγούμενον ὑπὸ τῶν ὑπηκόων. Πομπήιος δὲ τῇ πρὸς Νουμαντίνους ἡττηθεὶς μάχῃ σπονδὰς ἐπονειδίστους ἐποίησατο. ^[10]

4 17 Καὶ Ὀστίλιος δὲ Μαγκίνος ὁ μετ' αὐτὸν ὕπατος, ἐπαναλαβὼν τὴν μάχην, χαλεπώτερόν τε ἡττηθεὶς ἢ Πομπήιος, ἐπὶ σπονδαῖς ἀνεχώρησεν αἰσχροτέrais, ὥς τὸν δῆμον τὸν τῶν Ῥωμαίων μήτε δέξασθαι τὰς σπονδὰς καὶ τὸν Μαγκίνον παραδοῦναι τοῖς πολεμοίοις, πεισόμενον ὃ τι ἂν αὐτοῖς δοκῇ. Ἐν τοσαύτῃ τοίνυν ἀτιμίᾳ διπλῇ καὶ ἡττης καὶ συνθήκης ἐκπέμπεται Σκιπίων ὁ καλούμενος Ἀφρικανὸς μετὰ τῆς ὑπατικῆς ἐξουσίας. Οὗτος πρότερον μὲν ἐπεμελήθη τῆς στρατιᾶς, ὑπὸ τοῖς προτέροις ἡγεμόσι διεφθαρμένης, γυμνασίῳις τε αὐτοὺς καταμελετῶν καὶ χωρὶς ὠμότητος καὶ τιμωρίας εἰς τὸ δέον ἐπαναγαγών. Ὡς δὲ ἤρμοσε τοὺς ἄνδρας, ἐπῆλθε τῶν πόλεων ταῖς ἀποστάσαις, καὶ τοὺς μὲν σφᾶς αὐτοὺς παραδόντας, τοὺς δὲ πολιορκίαις ὑπηγάγετο. Τελευταῖον δὲ ἐπὶ τὸ κεφάλαιον ἦλθε τοῦ πολέμου, τὴν Νουμαντίαν, καὶ προσκαθεσθεὶς λιμῷ τε πιάσας τοὺς ἔνδον, τὴν τε πόλιν εἴλε καὶ κατέσκαπτε καὶ τὸ ἔθνος ἅπαν ἀπέδωκε τῇ Ῥώμῃ. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τελευτᾷ τῆς Ἀσίας ὁ βασιλεὺς Ἀτταλὸς ὁ Εὐμενοῦς ἀδελφὸς, κληρονόμῳ χρησάμενος τῷ δήμῳ Ῥωμαίων, καὶ γίγνεται κύριος τῆς Ἀσίας ὁ δῆμος καὶ τῷ τῆς διαδοχῆς δικαίῳ. ^[15]

4 19 Καὶ Βροῦτος δὲ κατὰ Γάλλων καὶ Λυσιτανῶν ἐνδοξότατα ἐθριάμβευσε καὶ Σκιπίων κατὰ Νουμαντίνων, τεσσαρεσκαίδεκα ἔτεσιν ὕστερον τοῦ κατὰ Ἀφρων θριάμβου. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἀριστόνικος, ἐκ παλλακῆς παῖς Εὐμενοῦς, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἀττάλου, πόλεμον ἤρατο πρὸς Ῥωμαίους ἐπὶ τῆς Ἀσίας αὐτῆς.

4 20 Καὶ πεμφθεὶς ἐπ' αὐτὸν Λικίνιος Κράσσος μετὰ πολλοῦ συμμαχικοῦ· Νικομήδης τε γὰρ Βιθυνίας βασιλεὺς καὶ Μιθριδάτης ὁ Πόντου, πρὸς ὃν μικρὸν ὕστερον μέγιστος καὶ πολυχρόνιος συνέστη πόλεμος, καὶ Ἀριαράθης ὁ Καππαδοκίας καὶ Πυλαιμένης ὁ Παφλαγονίας ἐπίκουροι παρῆσαν· ἡττήθη δὲ ὁ Κράσσος καὶ ἔπεσεν ἐν τῇ παρατάξει. Καὶ τὴν μὲν κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ δορυφόροι προσεκόμισαν Ἀριστόνικῳ, τὸ σῶμα δὲ ἐκεῖνος προσέταξε ταφῆναι, καὶ ἡ Σμύρνα τὸν τάφον ἐδέξατο. Ἐκδέχεται δὴ καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν πόλεμον ὁ ὕπατος Περπερνᾶς, καὶ τὰ πεπραγμένα γνούς ἡπείχθη πρὸς τὴν Ἀσίαν, καὶ, νικήσας τὸν Ἀριστόνικον μάχῃ, κατέκλεισεν ἐν Στρατονίκη τῇ πόλει. Πολιορκία δὲ καὶ ταύτην κάκεῖνον ἔλῳν, ἐπανιών ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐτελεύτησε. Ῥωμαῖοι δὲ τὸν Ἀριστόνικον δῆσαντες εἴτα ἀπέπνιξαν. Μετὰ τοῦτον ἦκε τὰ τῆς ὑπατείας ἐπὶ Λούκιον Δίλιον Μέτελλον καὶ Τίτον Κύντιον Φλαμίνιον. ^[15]

4 21 Κατὰ τοῦτον Ῥωμαῖοι τὸν ἐνιαυτὸν προσέταξαν οἰκοδομηθῆναι τὴν Καρχηδόνα τὴν νῦν ἔτι φαινομένην, δύο καὶ εἴκοσι ὕστερον ἔτεσι μετὰ τὴν ὑπὸ Σκιπίωνος κατασκαφὴν, [καὶ] ἔπεμψαν εἰς αὐτὴν ἐξ αὐτῶν ἀποίκους. Ἐξακοσιοστῷ δὲ καὶ εἰκοστῷ ἐβδόμῳ τῆς πόλεως ἔτει Γάιος

Κάσιος Λογγίνος καὶ Σέξτιος Δομίτιος Ἀλβίνος ὑπατοὶ τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἑλλεῖς Γάλλοις ἐπήγαγον πόλεμον καὶ τὴν μεγίστην αὐτῶν πόλιν Ἀράβενναν περιεκαθέσθησαν. ^[5]

- 4 22 Ἦγεῖτο δὲ Γάλλων Βιτούιος. Μαχεσάμενοι τοῖνυν περὶ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν, πολλὸν μὲν αὐτῶν στρατὸν ἀνεῖλον, τοσαύτης δὲ ἐπελάβοντο λείας, ὥστε ἐκ τῶν στρεπτῶν, οὓς ἐπὶ τῶν τραχήλων εἶχον οἱ πολέμιοι, πολὺν τινα χρυσοῦ σταθμὸν εἰσπέμψαι Ῥωμαίοις. Βιτούιος δὲ ὁ στρατηγὸς ἀλοὺς μέρος ἐγένετο τοῦ θριάμβου· καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς ἔργοις ἐκάτερος τῶν ὑπάτων ἐθριάμβευσεν. Ἐντεῦθεν Πόρκιος Κάτων καὶ Κύντος Μάρκιος Ῥῆξ δέχονται τὴν ἀρχὴν ἐξακοσιοστοῦ καὶ τριακοστοῦ τῆς πόλεως ἔτους. ^[10]
- 4 23 Οὗτοι κατήγαγον ἀποικίαν εἰς Γάλλους Νάρβωνα δειμάμενοι πόλιν. Καὶ μικρὸν ὕστερον οἱ μετὰ τούτους ὑπατοὶ Κύντος Καικίλιος Μέτελλος καὶ Κύντος Μούκιος Σκαιβολᾶς κατὰ Δαλματῶν ἐθριάμβευσαν. Εἶτα πολλοῖς ὕστερον χρόνοις ὁ ὑπατος Κάτων, κατὰ Σκορδίσκων κινήσας πόλεμον, ἠττήθη τε αἰσchrῶς καὶ ἀπεχώρησε. ^[5]
- 4 25 Γαῖου δὲ Καικιλίου Μετέλλου καὶ Γνέου Κάρβωνος ὑπάτων γενομένων, οἱ ἀδελφοὶ Μέτελλοι κατὰ τὴν Ῥώμην ἐθριάμβευσαν, ὁ μὲν κατὰ Σαρδῶν, κατὰ Θρακῶν δὲ ἕτερος. Τότε φήμην κατέλαβε Ῥωμαίους Γάλλων τοὺς καλουμένους Κίμβρους ἔφοδον κατὰ τῆς Ἰταλίας ποιήσασθαι. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἤδη Πουβλίου Σκιπίωνος τοῦ Νασίκου καὶ Πουβλίου Καλπουρνίου Βηστίου τὴν ἀρχὴν ὑποδεξαμένων, ὁ πρὸς Ἰουγούρθαν τὸν Νουμίδην ἥρξατο πόλεμος, αἰτίαν ἔχων τὸν Ἰεμψάλου καὶ Μικίψου φόνον, οἱ παῖδες ἦσαν τοῦ βασιλεύσαντος Νουμίδων Μικίψου, φίλου καὶ συμμάχου Ῥωμαίων. ^[5]
- 4 26 Ἐπὶ τοῦτον ὑπατος πέμπεται Καλπούρνιος· καὶ διαφθαρεῖς χρήμασιν αἰσchrότατα πρὸς τὸν Ἰουγούρθαν ἐσπέισατο. Ταύτας οὖν ὁ δῆμος ἀκυρώσας τὰς σπονδὰς, πέμπει τὸν ἐξῆς ὑπατον Σπούριον Ποστούμιον Ἀλβίνον· ἀλλὰ καὶ οὗτος, τῷ ἀδελφῷ τὸ ἔργον ἐπιτρέψας, οὐκ ἀγαθὸν ἔσχε τῆς μάχης τὸ τέλος. Τρίτος ἐξαποστέλλεται Κύντος Καικίλιος Μέτελλος, καὶ τὴν στρατιάν ἐξ ἀτόπου μελέτης, τῆς ὑπὸ τοῖς προτέροις ὑπάτοις, πρὸς τὸ δέον ἀρμόσας ἐπιεικῶς πάνυ, πολλαῖς τὸν Ἰουγούρθαν ἐνίκησε μάχαις· καὶ τοὺς τε ἐλέφαντας κατέσφαξεν, οὐκ ὀλίγους ζῶντας ἐλὼν, τῶν τε πόλεων αὐτῷ προεχώρησαν αἱ πλείους. ^[5]
- 4 27 Πρὸς αὐτῷ δὲ ὦν τῷ τέλει παύεται τῆς ἀρχῆς ὑπὸ Μαρίου. Γενόμενος δὲ ἐν τοῖς πράγμασιν ὁ Μάριος Ἰουγούρθαν καὶ Βόκχον, τὸν βασιλέα τῶν Μαύρων, σύμμαχον τῷ Ἰουγούρθᾳ γεγεννημένον, ἐνίκησε μάχη. Καὶ τοῦ μὲν Βόκχου περιέκοψε τὰς δυνάμεις, Ἰουγούρθαν δὲ, ἐκδοθέντα παρ' αὐτοῦ τοῖς Ῥωμαίοις, ἐξέπεμψε δι' ἄνδρὸς ἀρίστου Σύλλου, ταμίου τότε ὄντος αὐτῷ τῶν δημοσίων χρημάτων. Μετὰ δὲ ταύτης τῆς νίκης καὶ ἑτέρα συνέβη. Ἰούνιος γὰρ Σιλανὸς, ὁ Μετέλλου συνύπατος, Κίμβρους νικήσας καὶ Μινούκιος Ῥοῦφος τοὺς Κορδίσκους καὶ Τριβαλλοὺς καὶ Σερβίλλιος Σκιπίων τοὺς Λυσιτανούς, ἐπανῆκον. Θριάμβοι μὲν κατὰ Ἰουγούρθου καὶ τῷ Μετέλλῳ καὶ τῷ Μαρίῳ παρὰ τῆς πόλεως ἐψηφίσθησαν, ὧν ἐφάνη λαμπρότερος ὁ Μαρίου, Ἰουγούρθαν σὺν τοῖς δύο παισὶ πρὸ τοῦ ἄρματος ἔχων, ὃν δεσμοτηρίῳ παραδόντες οἱ Ῥωμαῖοι διεχρήσαντο. BIBLION Ε'. ^[15]
- 5 1 Ὅτε δὲ ὁ πρὸς Ἰουγούρθαν ἐπράττετο πόλεμος, πολλὰς ἑτέραις μάχαις ἐκράτουν Ῥωμαῖοι διὰ τῶν ὑπάτων. Μανίλιος γὰρ καὶ Σκιπίων Κίμβρους καὶ Τεύτονας καὶ Τουγούρους καὶ Ἀμβρονας ἔθνη δέ ἐστι ταῦτα Γερμανῶν τε καὶ Γάλλων· κατεπολέμησαν. Οὗτοι μετὰ τοσαύτης ἐπανεστήσαν τῷ δήμῳ στρατιᾶς, ὅση ἦνεγκε φόβον οὐχ ἥττω τῆς Ἀννίβου τυραννίδος. Περὶ αὐτῆς γοῦν ἔδεισαν Ῥωμαῖοι τῆς πόλεως. Πολλάκις γοῦν συμμίζαντες καὶ πολλάκις ἠττηθέντες ἔμενον ἔτι πολέμιοι· ἀλλὰ Μάριος μετὰ τὴν κατὰ Ἰουγούρθα νίκην ἐπὶ Κίμβρους καὶ Τεύτονας ἐξεπέμφθη. Καὶ παρασυρομένου τοῦ πολέμου, τρίτον τε αὐτῷ καὶ τέταρτον ἐπισυνήφθη τὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὑπάτου. Κατὰ δὲ τὴν τετάρτην ὑπατείαν κοινωνὸς αὐτῷ ἦν τῆς

ὑπατείας Κύντιος Λουτάντιος Κατούλος. Ἄμφω τοίνυν συνέμιζαν τοῖς Κίμβροις, καὶ δύο νικῶσι μάχας οὕτω σφοδρῶς, ὥς εἴκοσι μὲν μυριάδας ἀνδρῶν πεσεῖν, αἰχμαλώτων δὲ ὀκτῶ γενέσθαι καὶ προσέτι Τευτόβολον τὸν στρατηγὸν τῶν πολεμίων. Ὑπὲρ ταύτης οὖν τῆς νίκης καὶ πέμπτον αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἐψηφίσθη, καὶ ταῦτα ἀπόντι. Οὐ μὴν ἡσύχασαν Κίμβροι καὶ Τεύτονες, ἀλλ' ἔτι τῷ πλήθει κρατοῦντες οὐχ ἤττον γὰρ ἦν τοῦ διεφθαρμένου τὸ λειπόμενον· τὰ σφέτερα αὐτῶν ἀφέντες περιῆλθον ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν. ^[15]

- 5 2 Ὑπὸ τῶν αὐτῶν δὲ αὐθις, Μαρίου τε καὶ Κατούλου, κατεπολεμήθησαν. Ἐνθα δὴ καὶ λαμπρότερον ἐγένετο τὸ ἔργον Κατούλου. Καὶ πίπτουσιν ἐν τῇ τελευταίᾳ μάχῃ δέκα καὶ τέσσαρες ἀνδρῶν μυριάδες, ἔξ δὲ αἰχμαλώτων ἄγονται, τριακοσίων μόνον ἐκ τοῦ ῥωμαϊκοῦ πεσόντων στρατοῦ. Στρατιωτικὰ δὲ σημεῖα ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένοντο τρία καὶ τριάκοντα· ὧν ἓν μὲν καὶ τριάκοντα εἶλον οἱ ὑπὸ Κατούλῳ μαχόμενοι, δύο δὲ ὧν ἡγεῖτο Μάριος· ἐκάτεροι δὲ ὅμως ἐθριάμβευσαν. Τῷ δὲ ἑξακοσιοστῷ καὶ πεντηκοστῷ καὶ ἐνάτῳ τῆς πόλεως ἔτει τὴν μὲν ὑπατον εἶχον ἀρχὴν Σέξτος Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ Λούκιος Μάρκιος Φίλιππος, σχεδὸν δὲ ἅπας ἡσύχαζε πόλεμος. ^[10]
- 5 3 Ἄλλ' ἐξαίφνης Πικένται καὶ Πελίγνοι, ἀστασιάστως τὸν παρελθόντα ἅπαντα χρόνον ὑπακούσαντες Ῥωμαίοις, ἀπεθρασύνοντο καὶ τὸ ἴσον αὐτοῖς ὑπάρχειν ἐβούλοντο πρὸς τὸν δῆμον. Ἐγένετο τοίνυν βαρὺς οὗτος πόλεμος, ὥς καὶ τὸν ὑπατον ἐν αὐτῷ πεσεῖν, ἄριστον ἄνδρα, Πούβλιον Ῥουτίλιον, Σκιπίωνά τε τῶν ἐπιφανῶν νεανίσκων καὶ Πόρκιον Κάτωνα, καὶ αὐτὸν ὑπατον. Ἦγοῦντο δὲ τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, Πικέντων καὶ Μάρσων, Τίτιος Βήττιος, Ἰέριος Ἀσάνιος, Τίττος Ἑρρέννιος, Αὔλος Κλουέντιος. Οὗτος ὁ θόρυβος ἐποίησε Μάριον ἔκτην δέξασθαι τὴν ὑπατον ἀρχήν· τὸ δὲ ἔργον ἐπράχθη παρὰ Πομπηίου τε καὶ Σύλλου, τῇ μάχῃ καὶ αὐτῶν ἐπιστατούντων· Σύλλας γοῦν Κλουέντιον, τὸν μαχιμώτατον τῶν ἐναντίων στρατηγὸν, μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως εἶλε τέσσαρσιν ἐνιαυτοῖς, αἰεὶ τε συμπλεκόμενος καὶ νικῶν ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ φαίνεται μόνον ἓνα τῶν οἰκείων ἀποβαλὼν στρατιώτην. Πεντεκαίδεκάτῳ μὲν οὖν ἔτει τέλος ἔσχεν οὗτος ὁ πόλεμος, τοῦ Σύλλου κατορθώσαντος αὐτὸν ἐν ὑπατικῇ λοιπὸν ἐξουσίᾳ· τὰ γὰρ πρότερα πραιίτῳ ἐτύγχανεν εἰργασμένος. Τῷ δὲ ἑξακοσιοστῷ καὶ ἑβδομηκοστῷ καὶ δευτέρῳ τῆς πόλεως ἔτει πρῶτος ἐμφύλιος ἀνεφύη πόλεμος, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον ἐνιαυτὸν ὁ πρὸς Μιθριδάτην, μέγιστος εἶπερ τις ἕτερος. ^[15]
- 5 4 Ὁ μὲν οὖν ἐμφύλιος αἰτίαν ἔσχε τήνδε. Μάριος, ἐπὶ τὴν ἕκτην ὑπατείαν κληθεὶς, συνύπατον ἔσχε τὸν Σύλλαν, ᾧ τὰ πρὸς Μιθριδάτην ἀπεκληρώθη. Τοῦ Σύλλου δὲ περὶ τὴν Καμπανίαν διατρίβοντος· ἐβούλετο γὰρ ὁδοῦ πάρεργον ποιήσασθαι τὴν τῶν ἰταλικῶν ἐπανόρθωσιν πραγμάτων καὶ τὰ λείψανα τῆς παλαιᾶς ἀνελεῖν στάσεως, ὁ Μάριος πείθει τὸν δῆμον ἐπ' αὐτὸν μεταθεῖναι τὴν μιθριδατικὴν μάχην. Καὶ συνήργησεν αὐτῷ πολὺς ὧν ἤδη λοιπὸν ὁ περὶ Μιθριδάτου λόγος ὥς ἤδη τὴν τε Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀχαΐαν κατειληφότος. Τοῦτο πρὸς ὀργὴν ἐκίνησε τὸν Σύλλαν, καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆκε· καὶ εἰς χεῖρας ἀφικνεῖται Μαρίῳ τε καὶ Σουλπικίῳ. Πρῶτος δὲ μεθ' ὅπλων οὗτος ἐπὶ τῆς πόλεως ὤφθη. Μάριος μὲν οὖν, τοῦ Σουλπικίου πεσόντος, διεσώθη φυγών· Σύλλας δὲ, χειροτονήσας τοὺς τοῦ μέλλοντος ἔτους ὑπάτους, Γνέον τε Ὀκτάβιον καὶ Λούκιον Κορνήλιον Κίνναν, ὥρμησε πρὸς τὴν Ἀσίαν. Μεταξὺ γὰρ ὁ Μιθριδάτης, τοῦ τε Πόντου κρατῶν καὶ τῆς Μικρᾶς καλουμένης Ἀρμενίας καὶ πάσης τῆς Ποντικῆς θαλάσσης τῆς κύκλῳ τοῦ Βοσπόρου, Νικομήδην ἐπειράτο, φίλον ὄντα καὶ σύμμαχον Ῥωμαίων, τῆς Βιθυνίας ἐκβάλλειν, τῷ τε δήμῳ προηγόρευσε τῷ Ῥωμαίων ὕβρισμένος ἀμύνεσθαι τὸν Νικομήδην, οὐκ αὐτοῖς ἀντιτιτατόμενος. ^[5]
- 5 5 Ὁ μὲν οὖν δῆμος ἀπεκρίνατο πόλεμον αὐτὸν ἐφ' ἑαυτῷ κινήσων ῥωμαϊκὸν, εἰ μὴ Νικομήδους ἀποσταίῃ. Βαρέως δὲ ἐνεγκὼν ὁ Μιθριδάτης ἔπεισε Καππαδόκας, καὶ τὸν Ἀριοβαρζάνην, ὑπόσπονδον ὄντα Ῥωμαίοις, ἐξέβαλε τῶν βασιλείων. Εἶτα μετέστησε τὴν στρατιάν εἰς

Βιθυνίαν τε καὶ Παφλαγονίαν, καὶ τοὺς ἐκεῖ βασιλεύοντας ἐξήλασε, Ῥωμαίων ὄντας ὑπηκόους τε καὶ φίλους, Πυλαιμένην τε καὶ Νικομήδην. Ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἔφεσον ἔσχε τὸν δρόμον, καὶ προγράμματι τοὺς καταλαμβανομένους ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ῥωμαίους ἀναιρεθῆναι προσέταξε. Προσετέθη δὲ αὐτῷ καὶ ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις, Ἀρίστωνος αὐτὴν τοῦ Ἀθηναίου προπιόντος.
[10]

5 6 Ἐπραγματεύετο γὰρ ἤδη τῆς Ἀχαΐας τὴν κτῆσιν, Ἀρχέλαον ἐκπέμψας σὺν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι χιλιάσι πεζῶν τε καὶ ἵππέων, καὶ ὃς ἅπασαν αὐτῷ προσηγάγετο τὴν Ἑλλάδα. Σύλλας τοίνυν, τῷ Πειραιεῖ προσκαθεσθὲς, τὰς μὲν Ἀθήνας εἶλεν· ἐπεξελθὼν δὲ Ἀρχελάῳ καὶ συμμίζας, μετὰ τοσαύτης ἐκράτησε περιουσίας, ὥστε δέκα μὲν Ἀρχελάῳ διασωθῆναι χιλιάδας ἐκ τῶν ἑκατὸν εἴκοσι, τοῦ δὲ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος τρεῖς καὶ δέκα μόνον ἄνδρας πεσεῖν. Ἄλλ' ὁ Μιθριδάτης, τὴν Ἀρχελάου δυσπραγίαν γνοὺς, ἀπέστειλεν ἑβδομήκοντα χιλιάδας αὐτῷ, τοὺς ἀρίστους ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπιλεξάμενος. Γίγνεται δὴ δευτέρα συμπλοκή, καὶ οὐ μετὰ τῆς ἴσης ἑκάτεροι διεκρίθησαν τύχης. Ἦττάται γὰρ Ἀρχέλαος, καὶ πίπτουσιν αὐτοῦ δεκαπέντε χιλιάδες, καὶ πρὸς Διογένης ὁ Ἀρχελάου παῖς· αὐτὸς δὲ ἐν τοῖς πλησίον ἔλεσιν τρεῖς διαλαθὼν ἡμέρας ἐσώθη. Ταῦτα τὸν Μιθριδάτην ἠνάγκασε περὶ σπονδῶν ποιήσασθαι πρὸς τὸν Σύλλαν λόγους, ἐτέρους ἤδη κατορθοῦντα πολέμους. Σκορδίσκους γὰρ καὶ Δαλμάτας καὶ Δαρδάνους τοὺς μὲν χερσὶ, τοὺς δὲ φόβῳ συνῆψε Ῥωμαίοις. [15]

5 7 Ἔνθα δὴ καὶ οἱ τοῦ Μιθριδάτου παραγενόμενοι πρέσβεις τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπήγγειλαν. Ὁ δὲ οὐ πρότερον ἔφη περὶ σπονδῶν ἀκούσεσθαι, πρὶν ἂν ἀπολιπὼν ἅπασαν ἦν ἐφόδῳ κατέσχε γῆν ἐπὶ τὴν προτέραν αὐτοῦ βασιλείαν ἐπανέλθοι. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς λόγους ἦλθεν ὁ Μιθριδάτης αὐτῷ, τῶν ἐμφυλίων αὐτὸν καλούντων θορύβων, ἔδωκε τὰς σπονδὰς· ἠβούλετο γὰρ τὰ πολιτικά καθιστὰς μηδέποτε κατόπιν αὐτοῦ πολέμιον ἔχειν. Εὐθύς οὖν ἐπὶ τὴν πόλιν ἔδραμεν, ἤδη τοῦ Μαρίου καὶ Κίννου, ὃν ὕπατον ὁ Σύλλας ἐχειροτόνησε, συμπνευσάντων ἀλλήλοις καὶ πολλὰ κατὰ τὴν Ῥώμην ἐργασαμένων. Πολλοὺς γὰρ τῶν συγκλητικῶν διεχρήσαντο καὶ πολλῶν τὰς οὐσίας ἐδήμευσαν, τὴν οἰκίαν τε τοῦ Σύλλου καθελόντες καὶ ἀνατρέψαντες, τὴν γαμετὴν καὶ τοὺς παῖδας εἰς φυγὴν ἔτρεψαν. Ἀμέλει τῆς συγκλήτου τὸ λειπόμενον ἐπὶ τὸν Σύλλαν ὥρμησεν, ὥστε βοηθῆσαι τοσοῦτῳ κακῷ. Παραγενόμενος οὖν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Σύλλας Νορβανὸν καὶ Σκιπίωνα τοὺς ὑπάτους, οἱ κατὰ τὴν Μαρίου ταραχὴν ἐκεχειροτόνηντο, μάχῃ ἐνίκησε, πρῶτον μὲν Νορβανὸν περὶ τὴν Καπύην, οὗ χιλιάδας μὲν διέφθειρεν ἕξ, εἶλε δὲ τοσαύτας ἐτέρας, δεύτερον δὲ τὸν Σκιπίωνα, ὃς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν σὺν τῷ στρατεύματι. Γενομένων δὲ ἐτέρων κατὰ τὴν Ῥώμην ὑπάτων, Μαρίου τε τοῦ παιδὸς καὶ Παπιρίου Κάρβωνος, τὸν Μάριον καταπολεμήσας καὶ πεντεκαίδεκα χιλιάδας αὐτοῦ διαχρησάμενος, κατέλαβε τὴν πόλιν, ἐπακολουθήσαι τινας φεύγοντι τῷ Μαρίῳ κελεύσας ἐκ τοῦ στρατεύματος, οὓς δείσας ἐκεῖνος ἐπήγαγεν ἑαυτῷ τελευτήν. [5]

5 8 Ἐν δὲ ταύταις πάσαις ταῖς μάχαις τῇ μὲν πρὸς τοὺς προτέρους ὑπάτους τέσσαρας καὶ εἴκοσι μόνους ἐκ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς ἀπώλεσεν ὁ Σύλλας, τῇ δὲ πρὸς τοὺς ἐτέρους τεσσαράκοντα. Μετὰ δὲ ταῦτα γίνεται καὶ ἑτέρα μάχῃ τῷ Σύλλᾳ πρὸς Λαμπώνιον καὶ Καρινάτην, στρατηγούς τοῦ Μαρίου, κατ' αὐτῆς τῆς Ῥώμης τὰ προπύλαια, ὅθι περ ἡ Κυλλήνη καλουμένη πύλη. Ἀντεττάτοντο δὲ αὐτῷ χιλιάδες ἑβδομήκοντα. Τούτων δώδεκα μὲν εὐθύς προσεχώρησαν τῷ Σύλλᾳ, οἱ λοιποὶ δὲ οἱ μὲν κατ' αὐτὴν τὴν παράταξιν, οἱ δὲ φεύγοντες, οἱ δὲ πρὸς τὰς παρεμβολὰς καταφεύγοντες ἀνηρέθησαν· καὶ κόρος οὐκ εἶχε τοὺς φονεύοντας. Ἐνταῦθα δὴ καὶ ὁ Κάρβων, ὁ τῶν ὑπάτων ἕτερος, φεύγει πρὸς τὴν Σικελίαν, κάκεῖ δέχεται τὴν τελευτήν ὑπὸ τοῦ Πομπηίου. Τοῦτον γὰρ ὁ Σύλλας, νέον ἔτι καὶ πρῶτον ἔτος ἄγοντα πρὸς τοῖς εἴκοσι, πολλάκις ἀριστεύσαντα τεθεαμένος, ἐπέστησε τῷ κατὰ Σικελίαν στρατῷ, καὶ πάσης ἐκράτησε τῆς νήσου μετὰ τὴν Κάρβωνος σφαγὴν. Δεύτερος οὖν ἐπεκαλεῖτο Σύλλας, Ἀπὸ δὲ τῆς Σικελίας

ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν διαπλεύσας συμπλέκεται Δομιτίῳ· Μαρίου καὶ οὗτος ἦν στρατηγός· καὶ αὐτόν τε ἀναιρεῖ καὶ τὸν Ἰέρδαν, Μαύρων βασιλεύοντα, συμμαχοῦντα τῷ Δομιτίῳ. ^[20]

- 5 9 Ὡς οὖν καὶ τῶν ἐμφυλίων κεκρατηκώς ὁ Σύλλας τὸν κατὰ Μιθριδάτου θρίαμβον ἀπεπλήρωσε, καὶ Πομπήιος δὲ πρῶτος τοῦτο λαχὼν ἐν νεότητι τὸ γέρας, εἰκοστῷ καὶ τετάρτῳ τῆς ἡλικίας ἔτει κατὰ τῶν Ἄφρων ἐθρίαμβευσεν. Οὕτως ἐτελεύτησαν ὁ τε ἰταλικὸς πόλεμος καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ἐπὶ δεκάτῳ ἑκταθέντες ἐνιαυτῷ, ὁλεθριώτατοι γενόμενοι τῇ Ῥώμῃ. Κατ' αὐτοὺς γὰρ ἀπέβαλον ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν ὀπλιτῶν, εἴκοσι δὲ καὶ τέσσαρας ὑπατικούς ἀνδρας, ἑπτὰ τε πραιτωρίους, αἰδελικίους ἐξήκοντα, συγκλητικούς δὲ ἄμφι τοὺς διακοσίους. Ἡ δὲ τῶν αἰδελικίων ἀρχὴ τις ἦν, ἥς πρῶτης οἱ παριόντες ἐπὶ τὰ πράγματα τῆς πόλεως ἐτύγχανον. BIBΛION ζ'. ^[10]

- 6 1 Μάρκου Αἰμιλίου Λεπίδου καὶ Κύντου Κατούλου γενομένων ὑπάτων καὶ τῆς πολιτείας ὑπὸ τοῦ Σύλλου πεφυλαγμένης, καινοὶ πόλεμοι πανταχόθεν ἐξανέστησαν, ἐν μὲν ταῖς Ἰσπανίαις Σερτωρίου νεωτερίσαντος, ὃς τῆς Μαρίου συμμορίας ἦν, καὶ τοὺς Ἰσπανοὺς εἰς ὅπλα κινήσαντος, δείσαντος μὴ ταῦτά πάθῃ τοῖς λοιποῖς τοῖς Μαρίῳ κεκοινωνηκόσιν, ἐν Παμφυλίας δὲ καὶ Μακεδονίᾳ καὶ Δαλματίᾳ τῶν ἐνοίκων τῆς γῆς κατὰ τοῦ δήμου στασιασάντων. Πέμπονται τοίνυν ἐπὶ μὲν τὸν Σερτώριον Κύντος Καϊκίλιος Μέτελλος, ὁ Μετέλλου παῖς τοῦ Ἰουγούρθαν νικήσαντος, καὶ Λούκιος Δομίτιος. Ἀλλ' ὁ μὲν Δομίτιος συμμίζας ἀνῆρέθη, Μέτελλος δὲ ἀμφήριστον ἔσχε τὴν μάχην. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐδόκει μόνος ἀρκεῖν, πέμπεται Πομπήιος καὶ διαφόρους ἔσχεν ἡ μάχη τύχας, νῦν μὲν κρατοῦντος, νῦν δὲ ἡττωμένου Σερτωρίου. Διελθόντων δὲ ἐνιαυτῶν ὀκτωκαίδεκα Σερτώριος ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀνῆρέθη, καὶ Ἰσπανοὶ ἐντεῦθεν ἡρεμοῦντες διέμειναν. Τὸν ἐν Μακεδονίᾳ δὲ πόλεμον Ἀππίος Κλαύδιος κατῴρθωσε, πολλοῖς ἔθνεσι μαχεσάμενος τοῖς τὴν Ῥοδόπην οἰκοῦσι. ^[10]

- 6 2 Νικήσαντα δὲ αὐτὸν ἀπήγαγε τοῦ βίου νόσος. Ὑποκαταστὰς δὲ αὐτῷ Γάϊος Σκριβώνιος Κουρίων Δαρδάνους τε ἐνίκησε καὶ πρὸς τὰς ὄχθας ἐχώρησε τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἰστρου· οὕτω τε ἐπανελθὼν ἐθρίαμβευσεν. Εἰς δὲ τὴν Παμφυλίαν Πούβλιος Σερβίλιος ἀφικόμενος Κιλικίαν τε ὑπηγάγετο καὶ Λυκίας τὸ πλεῖστον. ^[5]

- 6 3 Φασήλιδα γὰρ καὶ Ὀλυμπον καὶ Κώρυκον προσένειμε Ῥωμαίοις· Ἰσαύροις τε ἐπελθὼν ἠνάγκασε τὴν Ῥωμαίων δέξασθαι δεσποτείαν. Πρῶτός τε Ῥωμαίων τὸν Ταῦρον διῆλθε, καὶ, ὁδεύσας τὴν ὑπώρειαν, ἐπεκλήθη διὰ τὴν νίκην Ἰσαυρικὸς, ὡς δυσμαχώτατον ἔθνος νενικηκώς. Τὰ δὲ ἐν Ἰλλυριοῖς Γάϊος Κοσκώνιος, ἀνθυπατικὴν ἐξουσίαν ἔχων, κατεστήσατο, Σάλωνας μὲν, μητρόπολιν τῆς Δαλματίας, κτησάμενος, τῷ πολέμῳ δὲ ἐπιθεὶς ἔτει δευτέρῳ τέλος. ^[5]

- 6 5 Ἐν αὐτῷ δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ Μάρκος Αἰμίλιος Λέπιδος, ὁ τοῦ Κατούλου συνύπατος, τὴν ἐμφύλιον ἐπεχείρησεν ἀνακινῆσαι στάσιν, ἀλλὰ τοῦ προσιόντος θέρους καθῆρέθη, καὶ τὰ γενόμενα παρὰ τοῖς Ἰλλυριοῖς καὶ κατὰ τὴν πόλιν τάχους τε ἔνεκα καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν ἡξιώθη θρίαμβων. Καὶ Ῥώμῃ δὲ ἔκτον καὶ ἑβδομηκοστὸν ἐπὶ τοῖς ἑξακοσίοις ἔτος ἦν. ^[5]

- 6 6 Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐκτὸς μὲν Λούκιος Λούκουλλος καὶ Μάρκος Αὐρήλιος Κόττας ἦσαν ὕπατοι, Νικομήδης δὲ ὁ βασιλεὺς τελευτῶν παρέπεμψε τὴν βασιλείαν Ῥωμαίοις. Μιθριδάτης δὲ, μικρὰ τῶν σπονδῶν φροντίσας, κατὰ τῆς Βιθυνίας καὶ Ἀσίας ἔφοδον ἐμελέτησεν. Ἀμφοτέρων δὲ τῶν ὑπάτων ἐπ' αὐτὸν ὀρμηθέντων, νῦν μὲν ἐκράτει, νῦν δὲ ἡττον εἶχε Ῥωμαίων. Καὶ Κόττας μὲν πρὸ Χαλκηδόνος τῆς ἐπὶ τῷ Βοσπόρῳ συμμίζας ἡττᾶται, καὶ καταφεύγει πρὸς τὸ ἄστυ. Μιθριδάτης δὲ, τὴν πολιορκίαν τρίβειν αὐτῷ τοὺς χρόνους οἰηθεὶς, ἔδραμεν ἐπὶ τὴν Κύζικον, ὡς ὀρμητηρίῳ χρῆσόμενος αὐτῇ κατὰ πάσης τῆς Ἀσίας. Οὐ μὴν οἶον ἥλπισεν ἔσχε τέλος. Λούκουλλος γὰρ αὐτῷ προκαθεσθεὶς καὶ πολιορκοῦντα πολιορκήσας, λιμῷ

τε πείσας αὐτόν τε καὶ τὸ στρατόπεδον, συνελάνει τὸν Μιθριδάτην εἰς τὸ Βυζάντιον, οὗ νῦν ἐστὶν ἡ Κωνσταντινούπολις. Καὶ μετὰ ταῦτα, τοῖς στρατηγοῖς αὐτοῦ μαχεσάμενος, τὸ πολὺ διέφθειρε τοῦ στρατοῦ, ὡς ἑκατὸν ἀνδρῶν χιλιάδας πεσεῖν ὑφ' ἐνὶ χεიმῶνι καὶ θέρει. Τῷ δὲ ἐξακοσιοστῷ καὶ ἑβδομηκοστῷ καὶ ὀγδόῳ τῆς πόλεως ἔτει, τὰ μακεδονικὰ μὲν ἐπετράπη Λικινίῳ Λουκούλλῳ· ἀνεψιὸς δὲ ἦν Λουκούλλου τοῦ πρὸς Μιθριδάτην πολεμοῦντος· ἐκινήθη δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν πόλεμος καινός. ^[15]

6 7 Τέσσαρες γὰρ καὶ ἑβδομήκοντα τῶν ἐπὶ μονομαχίᾳ συνειλεγμένων ἡγεμόνας τοῦ τολμήματος ποιησάμενοι, Σπάρτακον καὶ Κρίζον καὶ Οἰνόμαον, ὀρύξαντες τὸ μονομαχικὸν θέατρον, ἀπέφυγον· καὶ πλανώμενοι κατὰ μικρόν τε ἠυξήθησαν, ὥστε εἰς ἑξήκοντα χιλιάδας προελθεῖν, πολλοὺς τε Ῥωμαίων στρατηγούς καὶ δύο τῶν ὑπάτων ἀνελόντες οὐχ ἥττω καὶ φόβον καὶ κίνδυνον ἐπήγαγον Ῥωμαίοις ἥπερ Ἀννίβας, καὶ μόλις ὑπὸ Λικινίου Κράσσου, χειροτονηθέντος ὑπάτου, πολλαῖς περιβαλόντες τὴν Ῥώμην συμφοραῖς, ἔτει τρίτῳ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου, παντελῶς ἀπεσβέσθησαν. Ἐξακοσιοστῷ δὲ καὶ ὀγδοηκοστῷ καὶ πρώτῳ τῆς πόλεως ἔτει, δὲ Κορνηλίου Λεντούλου καὶ Γνέου Φιλίου Ὁρέστου τὴν ἀρχὴν δεξαμένων, οἱ δύο πόλεμοι τὴν Ῥωμαίων ἐνώχλουν μόνοι, ὃ τε πρὸς Μιθριδάτην καὶ ὁ πρὸς Μακεδόνας· οἷς ἐπεστάτουν Λούκιος τε Λούκουλλος καὶ Μάρκος Λούκουλλος. ^[5]

6 8 Ἀλλ' ὁ μὲν Λούκιος μετὰ τὴν ἐν Κυζίκῳ μάχην, ἣν ἄρτι διηγησάμεν, νικᾷ τε τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Μιθριδάτου ναυμαχίᾳ, καὶ, κατακολουθῶν ὀπισθεν, Παφλαγονίαν τε καὶ Βιθυνίαν ἀνεκτήσατο καὶ πρὸς τὸν Πόντον, ὃς ἦν τῆς Μιθριδάτου βασιλείας, τὸν δρόμον ἴθυνε, καὶ τὰς ἐπισήμους τοῦ Πόντου πόλεις, Σινώπην τε καὶ Ἀμισσὸν, εἶλεν. Εἴτ' ἐπισυνάψας τὴν μάχην περὶ Τάβεραν τὴν πόλιν, μετὰ πολλοῦ πλήθους ἐκ πάσης αὐτοῦ τῆς βασιλείας ἀντιπααραταξαμένου τοῦ Μιθριδάτου, οὗτος, πεντακισχιλίους μόνοις ὀπλίταις χρώμενος, τριάκοντα διεχρήσατο χιλιάδας, καὶ, τρέψας τὸν Μιθριδάτην εἰς φυγὴν, τῶν τε παρεμβολῶν ἐγένετο κύριος ἀφείλετό τε καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας αὐτόν. Τὸν μὲν οὖν φυγόντα Τιγράνης ὁ τῆς Ἀρμενίας ὑπεδέξατο βασιλεὺς, ἐπισημότατος τῶν πώποτε τὴν χώραν κατασχόντων καὶ Πέρσας ἀεὶ νενικηκώς καὶ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Φοινίκης ὑφ' ἑαυτὸν ἔχων. Λούκουλλος δ' ἐπεξελθὼν καὶ τῆς Τιγράνου βασιλείας κατεφρόνησε καὶ τὴν μεγίστην αἶρει πόλιν Ἀρμοζιανήν, εἴτα καὶ αὐτὸν τὸν Τιγράνην ἐπιόντα μετὰ μὲν ὀπλιτῶν ἑπτακισμυρίων καὶ πεντακοσίων, τρισὶ δὲ πλειόνων μυριάσι τοξοτῶν, αὐτὸς σὺν ὀκτακισχιλίους καὶ μυρίοις οὕτως ἐνίκησεν, ὡς ἅπασαν σχεδὸν διαφθαρῆναι τὴν Ἀρμενίων δύναμιν. ^[5]

6 9 Διαβάς δὲ ἐπὶ τὴν Νίσιβιν, αἶρει τὴν πόλιν σὺν τῷ τοῦ βασιλέως ἀδελφῷ. Τῶν δὲ ὑπὸ Λουκούλλου καταλελειμμένων ἐπὶ φυλακῇ τῶν κτηθέντων ῥαθυμούντων ἅμα καὶ τῇ περὶ τὰ χρήματα σπουδῇ τὸ πλεον νεμόντων, αἰτία γίνεται τῷ Μιθριδάτῃ πάλιν ἐπιχειρῆσαι τῷ Πόντῳ. Καὶ παρασκευῆς ἐπεμελεῖτο εἰς πόλεμον. Οὐ μὴν ἀξιόχρεων τοῦτο ἐφάνη Λουκούλλῳ, τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐπιστράτευσιν ἀνακόψαι· κἂν ἔπραξέ τι κατ' αὐτῶν γενναῖον, εἰ μὴ τῆς ἀρχῆς αὐτὸν ἔπαυσαν Ῥωμαῖοι. Ὁ δὲ ἕτερος Λούκουλλος, ᾧ τὰ περὶ Μακεδονίαν ἐπετέτραπτο, πρῶτος ἐπήγαγε Βέσσοις πόλεμον, ἔθνει Θρακῶν μαχιμωτάτῳ, καὶ κρατήσας αὐτῶν ἐν ταῖς ὑπωρεῖαις τοῦ Αἴμου ἀφείλετο καὶ τῆς πόλεως αὐτοὺς τῆς Οὐσκουδάμης· εἶλε δὲ καὶ τὴν Καβύλην, καὶ πρὸς αὐτὸν χωρήσας τὸν Ἰστρον, πολλὰς τῶν τοῦ Πόντου πόλεων ἐπολιόρκησεν, Ἀπολλωνίαν καὶ Κάλλαβον καὶ Παρθενόπολιν, Τόμους τε ἐπὶ ταύταις καὶ Ἱερὸν καὶ Βουρζάονα. ^[5]

6 10 Κατορθώσας τε οὕτω τὸν πόλεμον οἵκαδε ἐπανῆκεν. Καὶ θριαμβεύουσιν ἑκάτεροι Λούκουλλοι, ἐπιφανέστερον δὲ ὁ Μιθριδάτην νενικηκώς ὡς ἐπὶ πολλαῖς ἅμα βασιλείαις ἅς καθηρῆκει τὸν θρίαμβον ἄγων. Ἀλλὰ τὰ μὲν Μακεδόνων οὐκέτ' ἐκινεῖτο· Μιθριδάτης δὲ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἦν ἔτι.

[10]

- 6 11 Τὴν γὰρ ἀναχώρησιν Λουκούλλου καιρὸν αὐτοῦ ποιησάμενος συνέλεγε στρατείαν. Παρασκευαζομένου δὲ ἐκείνου, Κρήτες ἐπανέστησαν. Ἐφ’ οὗς ἐξεπέμφθη Κύντος Καικίλιος Μέτελλος, καὶ τρισὶν ἔτεσι ταύτην κατέλυσε τὴν κίνησιν, λαμπρῶς κρατήσας· ὅθεν δὴ καὶ Κρητικὸς ὁ Μέτελλος προσηγορεύθη, καὶ τὴν νίκην ἐθριάμβευσε. Τότε καὶ Λιβύων ὁ βασιλεὺς Ἀππίων Ῥωμαίοις παρέπεμψε τὴν ἀρχὴν ἀποθνήσκων ἐκ διαθήκης, κύριοι δὲ Λιβύων ἐγένοντο Ῥωμαῖοι, καὶ μεγίστας προσελάβοντο πόλεις, Βερενίκην, Πτολεμαΐδα καὶ Κυρήνην. Οὕτω τῶν πραγμάτων κατὰ γῆν ἐχόντων. ^[10]
- 6 12 ἐκ θαλάττης ἐκινήθη πόλεμος, ληστῶν αὐτὴν πανταχόθεν ἐπιπλεόντων, ὥς μήτε τοῖς ἐμπόροις μήτ’ ἄλλοις αὐτὴν εἶναι πλοεῖν. Τοῦτον ὁ Πομπήιος, ψηφίσματι τῆς πόλεως ἐπιτραπέντα, ἐν μικρῷ χρόνῳ καὶ μετὰ λαμπρᾶς ἔπαυσε τῆς τύχης. Καὶ μετέστη πρὸς Μιθριδάτην τε καὶ Τιγράνην. Καὶ τὸν μὲν Μιθριδάτην ἐν Ἀρμενίᾳ τῇ δευτέρᾳ, νυκτομαχίᾳ νικήσας, τάς τε παρεμβολὰς εἴλε καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδας διέφθειρε τοῦ τῶν πολέμιων στρατοῦ, εἴκοσι τῶν ἑαυτοῦ μαχητῶν ἀποβαλὼν καὶ ἑκατοντάρχους δύο. Αὐτόν τε Μιθριδάτην μετὰ τῆς γαμετῆς συνελάσας εἰς φυγὴν, ἐπὶ τὸν Τιγράνην ἐχώρησεν. Ἄλλ’ ὁ μὲν Μιθριδάτης ὑπὸ τῆς συμφορᾶς χαλεπῶς τοῖς οἰκείοις κεχρημένος, ἐπαναστάντος αὐτῷ τοῦ παιδὸς Φαρνάκου καὶ τινων ἐκ τοῦ στρατοῦ, φαρμάκῳ τὴν τελευτὴν ἠύρατο, καὶ τοῦτο ἔσχε πέρας τοῦ βίου περὶ τὸν Βόσπορον, ἀνὴρ ἔργῳ τε καὶ βουλαῖς ἄριστος καὶ τὴν τε βασιλείαν ἐξήκοντα κατασχὼν ἔτεσι, τῆς δὲ ἡλικίας προβάσσης ἐβδομήκοντα καὶ δύο. Ὁ δὲ Ῥωμαίων πρὸς αὐτὸν πόλεμος τεσσαράκοντα ἔτη ἐγένετο. Τιγράνης δὲ παρέδωκεν ἑαυτὸν Πομπηίῳ ἐν Ἀρταξάτῳ, φρουρίῳ δεκάτῳ καὶ ἑκτῷ σημείῳ, τοῦ στρατοπέδου ἀπέχοντος τοῦ Πομπηίου τοῦ Ἀρταξάτου φρουρίου δέκα καὶ ἑξ σταδίου. ^[15]
- 6 13 Τὸ δὲ Ἀρτάξατον φρούριον ἦν τοῦ Τιγράνου. Καὶ τὸ διάδημα τὸ βασιλικὸν αὐτῷ προσεκόμισε, καὶ προσέπεσε πρὸς τὰ γόνατα. Ἄλλ’ ἐκ μεγαλοφροσύνης ὁ Πομπήιος τὸν τε στέφανον ἐπέθηκεν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ πάσης τε μετέδωκε τιμῆς, μέρος τῆς βασιλείας ἀφελόμενος καὶ χρήμασι σωφρονίσας. Συρίαν μὲν γὰρ καὶ Φοινίκην καὶ Σωφάνην περιέκοψεν αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς, ἑξακισχίλια δὲ τάλαντα ἀργυρίου καταβαλεῖν ἠνάγκασε, τιμωρίαν τοῦ κατὰ Ῥωμαίων ἐγχειρήματος. Ἐκεῖθεν ὁ Πομπήιος ἔδραμεν ἐπὶ τοὺς Ἀλβανούς· καὶ τὸν βασιλεύοντα τοῦ ἔθνους Ὀρόδην μάχῃ νικήσας, ἔπειτα γράμμασιν ἰκετηρίοις ἐπικλασθεὶς καὶ τάξας φόρους, ἐσπέισατο πρὸς αὐτὸν, καὶ, μεταστὰς ἐπὶ τὸν Ἰβήρων βασιλέα τὸν Ἀρτάκην, ἐκράτησε τοῖς ὅπλοις καὶ αὐτοῦ κατέστη κύριος, ἐκδοὺς ἑαυτὸν τῷ νενικηκότῳ. ^[5]
- 6 14 Τότε τὴν δευτέραν Ἀρμενίαν Διοτέρῳ, τῷ βασιλεῖ τῆς Γαλατίας, ἔδωκε δῶρον ὁ Πομπήιος, συμμάχῳ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου γεγεννημένῳ· καὶ Πυλαιμένει δὲ καὶ Ἀττάλῳ τὴν Παφλαγονίαν ἀπέδωκε τῆς αὐτῆς αἰτίας χάριν. Ἀρίσταρχον δὲ ἔταξε βασιλεύειν Κόλχων. Καὶ μετὰ ταῦτα προσπεσὼν Πετραίοις τε καὶ Ἀρραβίοις καὶ νικήσας μάχῃ, πρὸς τὴν Συρίαν ἐπανῆκε, καὶ παρέσχε τοῖς Σελεύκειαν τὴν Ἀντιοχείας γείτονα κατοικοῦσιν αὐτονομίαν, ὅτι δὴ τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου τὸν Τιγράνην οὐχ ὑπεδέξαντο. Ἀπέδωκε δὲ καὶ Ἀντιοχεῦσι τοὺς ὁμήρους, καὶ τινα καὶ γῆν τοῖς ἐνοίκιοις τῆς Δάφνης προσεκύρωσεν, ὥς ἂν ἀφθονωτέρῳ χρῶντο τῷ χωρίῳ, τῶν τε πηγῶν καὶ τοῦ ἄλσους αὐτὸ θαυμάσας. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ὁρμηθεὶς, τρίτῳ τῆς ἐφόδου μηνὶ τὴν βασιλικὴν αὐτῶν πόλιν εἴλε τὰ Ἱεροσόλυμα, τῶν Ἰουδαίων αὐτῶν δώδεκα χιλιάδας ἐν τῇ πόλει διαφθείρας. Τοῦτο δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς αὐτῷ προσχωρῆσαι παρεσκεύασε. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Μάρκος Τούλλιος Κικέρων ὁ ῥήτωρ καὶ Γάιος Ἀντώνιος, ὕπατοι χειροτονηθέντες, ἑξακοσιοστῷ καὶ ὀγδοηκοστῷ καὶ ἐνάτῳ τῆς πόλεως ἔτει τὸν ἐμφύλιον ἔσχον πόλεμον, ὃν Σέργιος Κατιλίνης, ἐξ ἐπιφανεστάτου κατιῶν γένους, ἐπήγειρε, φαυλότητι τρόπων χρώμενος καὶ δυσσεβῇ λαβῶν ἐπιθυμίαν τὸν τῆς πατρίδος ἀφανισμόν. ^[5]

Τούτῳ πρὸς ταύτην τὴν ἀθέμιτον πράξιν συνωμόσαντό τινες, ὁμοίως μὲν ἐκεῖνῳ τὸ ἦθος διεφθαρμένοι, λαμπροὶ δὲ ἄλλως. Τὸν μὲν οὖν Κατιλίναν ὁ Κικέρων ἐξέβαλε τῆς πόλεως, τοὺς δὲ κοινωνοὺς τοῦ τολμήματος δεσμοτηρίῳ κατακλείσας διέφθειρεν. Ἀντώνιος δὲ ὁ συνύπατος, ἐπεξελθὼν ἤδη στρατοπεδευομένῳ τῷ Κατιλίῳ, μάχῃ τε ἐκράτησεν αὐτοῦ καὶ ἀνείλεν. Ἐξακοσιοστῷ δὲ καὶ ἐνενηκοστῷ <καὶ ἐνάτῳ> τῆς πόλεως ἔτει τὴν μὲν ἀρχὴν εἶχον Ἰούλιος Σιλβανὸς καὶ Λούκιος Μουρήνας, θριαμβοὶ δὲ ἐψηφίσθησαν Μετέλλῳ μὲν ὑπὲρ τοῦ Κρητικοῦ πολέμου, Πομπηίῳ δὲ τῶν πειρατῶν τε ἔνεκα καὶ Μιθριδάτου. ^[10]

6 16 Ἐγένετο δὲ οὗτος ἐπιφανέστατος τῶν πώποτε θρίαμβος, πρὸ τοῦ ἄρματος ἀγομένων τῶν τοῦ Μιθριδάτου παίδων καὶ τοῦ Τιγράνου παιδὸς καὶ Ἀριστοβούλου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ὅσον μέγιστον εἶπεν προπομπεύοντος· καὶ ἅπας τότε ἡσύχαζε πόλεμος. Τρίτῳ δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένους Ἰούλιος Καῖσαρ ὁ μετὰ ταῦτα τὴν πολιτείαν μεταστήσας, μετὰ Λουκίου Βιβούλου παρελθὼν εἰς τὴν ὑπατείαν, Γάλλοις τε καὶ Ἰλλυριοῦς μετὰ δέκα ταγμάτων, ἅπερ αὐτοὶ καλοῦσι λεγεῶνας, καὶ νικᾷ τοὺς Ἑλθητίους, τότε πρῶτον ἡττηθέντας Σησκουανοὶ δὲ οὗτοι νῦν προσαγορεύονται. ^[5]

6 17 Συνάπτων δὲ μάχαις μάχας καὶ νίκαις νίκας, ἄχρις αὐτοῦ προῆλθε τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῶν νήσων τῶν Βρεττανῶν. Ἔτεσι δὲ ἐννέα Γάλλους ἅπαντας ὑπηκόους ἐποίησε Ῥωμαίοις, οἵτινες ὑπὸ τῶν Ἀλπεων καὶ τῶν ποταμῶν, τοῦ τε Ῥοδανοῦ καὶ τοῦ Ῥήνου, καὶ τῆς Ὠκεανίτιδος θαλάττης περικλείονται. Συμμίξας δὲ καὶ τοῖς Βρεττανοῖς, τότε πρῶτον Ῥωμαϊκὴν ὁρῶσί τε καὶ ἀκούουσι στρατιάν, εἶλέ τε καὶ μεθ' ὁμηρίας ὑποσπόνδους ἐποίησεν. Ἐπέθηκε δὲ καὶ Γάλλοις φόρον. Καὶ μεταβὰς ἐπὶ τοὺς ὑπὲρ Ῥήνον Γερμανοὺς, ἐκράτησε καὶ αὐτῶν. Ἐν τοσαύταις τε ἐθνῶν καὶ πολέμων νίκαις τρεῖς μόνον ἐσφάλη συμπλοκάς, μίαν μὲν παρὼν ἐν Ῥαβέρναις, δύο δὲ ἀπὼν, ὅτε καὶ τοὺς ληγάτους αὐτῷ συνέβη δι' ἐνέδρας ἀποθανεῖν. Τέσσαρσι δὲ ὕστερον ἐνιαυτοῖς τῆς πόλεως δὲ ἦν τοῦτο ἔβδομον καὶ ἑπτακοσιοστὸν ἔτος· Μάρκος Λικίννιος Κράσσος ὁ τῷ Πομπηίῳ συνύπατος γεγεννημένος, δευτέρον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κληθεὶς, ἐμαχέσατο πρὸς Πάρθους· καὶ περὶ Κάρραν τὴν πόλιν μετὰ φαυλοτέρων συμμίξας τῶν συμβόλων, παρὰ Σουρήνου· στρατηγὸς δὲ ἦν οὗτος Ὀρόδου τοῦ βασιλέως ἡττᾶται, καὶ μικρὸν ὕστερον ἐπὶ τῆς παρατάξεως πίπτει μετὰ τοῦ παιδὸς, πάντα ἀρίστου καὶ μαχιμωτάτου. ^[5]

6 18 Τῆς δὲ στρατιᾶς τὸ λειπόμενον Γάϊος Κάσιος, ταμίας ὢν αὐτοῦ τῶν χρημάτων, διέσωσε. Τοσαύτῃ δὲ ἦν ἀρετὴ τοῦ Γαίου, ὥστε, ἐν τεταραγμένοις ἤδη τοῖς πράγμασιν ἐπανίων, πολλαῖς τε ἐνίκησε τοὺς Πάρθους μάχαις ὑπὲρ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, καὶ νενικηκότος ἔσχε δόξαν. Ἐντεῦθεν ὁ ἐπάρατος καὶ πολλῶν ἄξιος ὁδυμῶν, ὁ ἐμφύλιος συνέστη πόλεμος· ὃς πρὸς τῷ μεγέθει τῶν συμφορῶν, αἷς περιέβαλε Ῥωμαίους, καὶ τὴν πολιτείαν αὐτοῖς ἐνήλλαξεν. ^[10]

6 19 Ἔχει δὲ ὧδε. Καῖσαρ ἐπανίων ἀπὸ λαμπρῶν οὕτως ἔργων τῶν πρόσθεν εἰρημένων, ἐπήγγειλε δευτέρον αὐτῷ ψηφισθῆναι τὴν ἀρχὴν, σφόδρα πεπεισμένος, ὥς οὐδεὶς ἐναντιώσεται. Μαρκέλλου δὲ τοῦ ὑπάτου καὶ Βιβούλου καὶ Πομπηίου καὶ Κάτωνος ἀντειπόντων, προσετάχθη τὸ στράτευμα καταλιπὼν ἐπανήκειν. Ὡς οὖν ὑβρισμένος συνεπηγάγετο τὸν στρατὸν, ὥς ἐποίησεν τῇ πατρίδι πόλεμον. Οὗτος ὁ φόβος τοὺς τε ὑπάτους καὶ τὸν Πομπήιον καὶ τὴν σύγκλητον ἅπασαν ἐξήγαγε τῆς Ῥώμης καὶ παρεσκεύασε καταφυγεῖν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἠπείρους καὶ τὴν Μακεδονίαν. Ἀφηγουμένου δὲ τοῦ Πομπηίου τῆς γνώμης, ὁ κατὰ τοῦ Καίσαρος ἐψηφίσθη πόλεμος. Ἀλλ' ὁ Καῖσαρ, ἔρημον τὴν πόλιν εὐρὼν, δικτάτωρ τε ἑαυτὸν ἐχειροτόνησε καὶ πρὸς τὰς Ἰσπανίας ἐχώρησε, καὶ νικᾷ μάχῃ τὸ στράτευμα τοῦ Πομπηίου. ^[10]

6 20 Στρατηγοὶ δὲ ἦσαν αὐτῷ ἄνδρες ἄριστοι, Λούκιος Ἀφράνιος καὶ Μάρκος Πετρήιος καὶ Μάρκος Βάρρων. Εἴτ' ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διαβὰς συνέμιξε Πομπηίῳ, καὶ νικηθεὶς φυγῇ τε ἑαυτὸν ἐπιτρέψας, ἐπειδὴ τὴν νύκτα τὴν ἐπιούσαν οὐκ ἐπεξῆλθεν ὁ Πομπήιος, ἔφη μήτε Πομπήιον

εἰδέναι νικᾶν αὐτόν τε τότε ἂν ἀλῶναι μόνον. Συλλέξας τοίνυν ἑαυτὸν καὶ τὰς δυνάμεις, συμπλέκεται τῷ Πομπηίῳ πάλιν ἐν Παλαιοφαρσάλῳ τῆς Θεσσαλίας· καὶ γίγνεται μάχη πλήθει τε μεγίστη καὶ ταῖς προθυμίαις τῶν παραταττομένων. Ὁ μὲν γὰρ Πομπήιος τεσσαράκοντα πεζῶν χιλιάδας ἐπεξήγεν ἵππεάς τε ἑκατὸν πρὸς τοῖς χιλίοις, καὶ συμμαχικὸν ἦν ἐκ τῶν ἐφῶν παραγεγεννημένον ὡς πλεῖστον· τῶν πολεμούντων τε αὐτῶν τὸ πλεόν ἦν ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς συμμορίας, συγκλητικῶν τε καὶ πραιτωρίων καὶ ὑπατικῶν καὶ τῶν ἐν ἐπαρχίαις πολέμους τε νενικηκότων καὶ τούτοις τὰ πολλὰ τῇ Ῥώμῃ κτησαμένων. Καῖσαρ δὲ τριςμυρίοις μὲν πεζοῖς ἐμάχετο, χιλίοις δὲ ἵππεῦσι. Καὶ εἴ τις συναριθμήσειε τὰς ῥωμαϊκὰς στρατιάς, οὐδεπώποτε εὐρήσειε τοσοῦτον πλῆθος ἐκ τῆς Ῥώμης ἐν ὅπλοις γεγεννημένον οὐδέ γε ὑπὸ στρατηγοῖς τοιούτοις· ὡς ὤφειλέν γε ἡ χεὶρ αὕτη μετὰ τούτων τῶν ἡγεμόνων καθ' ἑτέρων χωρεῖν· ῥᾶστα γὰρ ἂν τῆς γῆς ἀπάσης ἐβασίλευσαν. ^[5]

6 21 Γίγνεται δὴ καρτερὰ μάχη, καὶ μετὰ πολὺν τὸν κόπον ἡττᾶται Πομπήιος. Καὶ τῶν μὲν παρεμβολῶν ὁ Καῖσαρ καθίσταται κύριος· καταφεύγει δὲ αὐτὸς ἐπὶ τὸν Αἰγύπτου βασιλέα Πτολεμαῖον, ὃ μικρῷ πρόσθεν ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἐδέδοτο κηδεμῶν, νεωτέρῳ ὄντι καὶ ὑποσπόνδῳ Ῥωμαίοις· ἥτει τε παρ' αὐτοῦ συμμαχίαν. Ἀλλ' ἐκεῖνος, περὶ πλείονος ποιησάμενος τὴν τοῦ Καίσαρος εὐημερίαν τῆς πρὸς Πομπήιον σχέσεως, ἀναιρεῖ τε αὐτόν, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ δακτυλίου πέμπει τῷ Καίσαρι. Τούτων ἡ θέα δάκρυσιν ἐτιμήθη παρὰ τοῦ Καίσαρος, ἀναμιμνησκομένου μὲν τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν, ἀλγοῦντος δὲ καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ γάμου συγγένειαν· γαμβρὸς γὰρ ἦν αὐτῷ γεγεννημένος. Καταλαμβάνει τοίνυν τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Καῖσαρ. ^[15]

6 22 Ῥάπτοντος δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ τοῦ Πτολεμαίου τινὰς ἐπιβουλὰς τε καὶ ἐνέδρας, ἐκινήθη πρὸς πόλεμον Καῖσαρ. Καὶ ἡττηθεὶς ὁ Πτολεμαῖος καὶ φυγὼν, ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Νείλου τὸν βίον ἐτελεύτησεν, ὥστε αὐτοῦ τὸν νεκρὸν, τῷ θώρακι κεκαλυμμένον ἔτι, προσκομισθῆναι τῷ Καίσαρι. Τότε τοίνυν, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰσελθὼν καὶ τῶν πραγμάτων κύριος γενόμενος, τῇ τοῦ τετελευτηκότος ἀδελφῇ Κλεοπάτρᾳ τὴν βασιλείαν δέδωκεν, ἐξ αἰτίας αἰσχυρᾶς αὐτῇ συνήθης γεγεννημένος. Ἐπανιὼν δὲ ἐκεῖθεν Φαρνάκην τὸν Μιθριδάτου παῖδα, σύμμαχον ἐν τῇ κατὰ Θετταλίαν μάχῃ γεγεννημένον τῷ Πομπηίῳ, μάχῃ τε ἐνίκησεν, ἥδη ταῖς ῥωμαϊκαῖς ἐπιόντα πόλεσι ταῖς ὑπὸ τῷ Πομπηίῳ γεγεννημέναις, καὶ τέλος εἰς αὐτοφονίαν συνήλασεν. Ἐπὶ τούτοις ἐπανῆκεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ τρίτην ἐπηγγείλεν ὑπατείαν, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐχειροτόνησε καὶ σὺν αὐτῷ Μάρκον Αἰμίλιον Λέπιδον, ὃς ἦν αὐτῷ ἄρχων τῶν ἱππέων γεγεννημένος, ὅτε αὐτὸς ἑαυτὸν διατάτωρα κατέστησε μετὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα τῆς συγκλήτου φυγὴν. ^[5]

6 23 Ταῦτα πράξας ἐπὶ τῆς πόλεως, τὴν Ἀφρικὴν καταλαμβάνει· ἔνθα δὴ πολλοὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς συγκλήτου τῆς ῥωμαϊκῆς, Ἰόβαν τὸν Μαύρων βασιλέα σύμμαχον λαβόντες, κατ' αὐτοῦ παρετάττοντο. Ἐπὶ τούτοις ἦσαν Πούβλιος Κορνήλιος Σκιπίων, ἀπόγονος τοῦ κληθέντος Ἀφρικανοῦ, κηδεστὴς δὲ Πομπηίου, καὶ Μάρκος Πετρήιος καὶ Κύντος Βάρρων καὶ Μάρκος Πόρκιος Κάτων καὶ Λούκιος Κάτων καὶ Λούκιος Κορνήλιος Φαῦστος, Σύλλου παῖς. Γενομένης οὖν μάχης ἀμφηρίστου πολλάκις, ὕστερον ὁ Καῖσαρ ἐκράτησεν· καὶ ὁ Σκιπίων μὲν καὶ ὁ Πετρήιος καὶ Ἰόβας ἑαυτοὺς ἀνείλον, Φαῦστος δὲ, κηδεστὴς ὢν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Πομπηίου, ταῖς τοῦ Καίσαρος ἀνηρέθη χερσίν. Ἐνιαυτῷ δὲ ὕστερον, πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Καῖσαρ τέταρτον ἑαυτῷ πραγματεύεται τὴν ἀρχήν· καὶ πρὸς τὰς Ἰσπανίας ὁρμηθεὶς, μεγίστην εὖρε παρασκευὴν πολέμου. ^[15]

6 24 Πομπηίου γὰρ, οἱ Πομπηίου παῖδες, ὃ τε Γνέος καὶ Σέξτος, πολλῇ στρατιᾷ συμμίζαντες, παρὰ μικρὸν μὲν ἦλθον νίκης, ὥστε, φευγόντων τῶν τοῦ Καίσαρος ὀπλιτῶν, αὐτὸν βουλευσασθαι περὶ τῆς ἑαυτοῦ σφαγῆς. Οὐ γὰρ ἔφερε μετὰ τοσαύτας νίκας ὑπὸ νέοις γενέσθαι καὶ τῆς ἐκείνων

χειρὸς, ἔκτον καὶ πεντηκοστὸν ἔτος γεγεννημένος. Μεταγνοὺς δὲ καὶ ἑαυτὸν ἀναλαβὼν, κρατεῖ τῶν Πομπηιάδων μάχῃ· καὶ τὸν μὲν πρεσβύτερον ἀνείλε, τὸν δὲ ἄλλον εἰς φυγὴν ἔτρεψεν. Οὐδενὸς οὖν τῆς ἐμφυλίου ταραχῆς λειψάνου [περιόντος], πρὸς τὴν Ῥώμην ἦκε μεγαλοφρονῶν, ὡς εἰκὸς, καὶ πολλὰ παρὰ τὴν ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου τῆς πόλεως ἐλευθερίαν διεπράττετο, τὰς μὲν τιμὰς παρὰ τὸ τῷ κοινῷ δοκοῦν διδοὺς ὧν ὁ δῆμος ἦν ποτε κύριος τῇ συγκλήτῳ τε οὐχ ὑφιστάμενος τυράννου τε σαφῶς ἔργα ποιῶν. ^[5]

6 25 Ἐκίνησεν οὖν ἐφ' ἑαυτὸν συνωμοσίαν· καὶ συστάντες ἄνδρες ἐκ τῆς συγκλήτου τε καὶ τῶν ἱππέων ἐξήκοντα ἐβουλεύσαντο αὐτῷ φόνον. Ἦσαν δὲ ἡγεμόνες τῆς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων συμμορίας οἱ τε δύο Βροῦτοι, τὴν διαδοχὴν ἔχοντες ἀπὸ τοῦ πρώτου τὴν ὑπατείαν σχόντος Βρούτου μετὰ τοὺς ἑπτὰ βασιλέας, καὶ Κάσιος καὶ Σερβίλιος Κάσκας. Σύγκλητος μὲν οὖν τηνικαῦτα ἦν· ἦκε δὲ ἐπὶ τὸ βουλευτήριον ὁ Καῖσαρ, ἐπελθόντων δὲ ἐκείνων σφάττεται· τρισὶ δὲ καὶ εἴκοσι πληγαῖς τελευτᾷ τὸν βίον. BIBLION Ζ'. ^[10]

7 1 Ἦνατον οὖν καὶ ἑπτακοσιοστὸν ἔτος ἡνέυετο τῇ πόλει μετὰ τὴν Καίσαρος σφαγὴν. Ἐμφύλιος δὲ ἐκινεῖτο πόλεμος, τῆς μὲν συγκλήτου τὸ ἔργον ἐπαινούσης, Ἀντωνίου δὲ, ὃς ἦν συνύπατος τῷ Καίσαρι, τοὺς σφαγέας μετιόντος. Ταρattoμένης δὲ, ὡς εἰκὸς, τῆς πόλεως, πολλοῖς ἐγχειρῶν ἀτόποις Ἀντώνιος ἐχθρὸς Ῥωμαίων καὶ πολέμιος ἀπεφάνθη δόγματι κοινῷ. Στρατεύουσι τοίνυν ἐπ' αὐτὸν οἱ τε ὕπατοι Πάνσας καὶ Ἰόρτιος, προσετέθη τε αὐτοῖς Ὀκταβιανὸς, νέος ἔτι γεγρονῶς ἐνιαυτοῖς ὀκτωκαίδεκα, ἀδελφιδοῦς τοῦ Καίσαρος καὶ τῆς οὐσίας ἐκ διαθήκης διάδοχος ὧν. Ὃν καὶ ὁμώνυμον ἑαυτῷ τὸ ἐξῆς ἐν τῇ διαθήκῃ γενέσθαι παρεκάλεσεν· ἐπεκλήθη τε ὕστερον Αὐγούστος, καὶ ἐμονάρχησε πρώτος. Ἀντώνιος μὲν οὖν ἡττηθεὶς ὑπὸ τε τῶν ὑπάτων καὶ Ὀκταβιανοῦ καταφεύγει πρὸς Λέπιδον. Ἐτύχανε δὲ ὁ Λέπιδος δικτάτωρι μὲν ὑπουργήσας Καίσαρι κατὰ τὴν ἱππικὴν ἀρχὴν, δυνάμεως δὲ ἐξάρχων τότε πολλῆς. Τελευτησάντων δὲ μετὰ τὴν νίκην τῶν ὑπάτων, ἅπας ὑπὸ τὸν Ὀκτάβιον ὁ στρατὸς ἦν. Τότε δὲ Λέπιδος Ἀντωνίῳ πραγματεύεται καταλλαγὰς, οἰκείως τε ἔχειν αὐτῷ τὸν Ὀκταβιανὸν ἔπεισεν. ^[15]

7 2 Εἴτα ἐξαίφνης ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἔφθασεν Ὀκταβιανὸς, τὴν στρατιὰν πᾶσαν ἄγων, ὡς τῷ Καίσαρι τιμωρήσων. Καὶ λαμβάνει μὲν τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἰκοσαετῆς, φόβῳ τοῦ δήμου διδόντος, τῆς συγκλήτου τε πολλοὺς δημεύσας ὅπλοις ἐκράτει τῶν πραγμάτων. Συμπραττόντων δὲ αὐτῷ Ἀντωνίου καὶ Λεπίδου, τὸν Κικέρωνα τε ἀναιροῦσι καὶ ἑτέρους πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οὓς ὦντο προσήσεσθαι τῆς πολιτείας. Ἐν τούτοις τῆς Ῥώμης οὔσης, Βρούτος καὶ Κάσιος, οἱ τὸν Καίσαρα ἀνηρηκότες, κινουσι πόλεμον, πολὺν περὶ τὴν Μακεδονίαν ἀθροίσαντες στρατόν. ^[5]

7 3 Καὶ συμμίζαντες ἐν Ἀμφιπόλει τῆς Μακεδονίας Ὀκταβιανῷ καὶ Ἀντωνίῳ· Λέπιδον γὰρ ἔδοξε πρὸς παραφυλακὴν τῆς Ἰταλίας μένειν· νικῶσιν οὐκ ἔξω πληγῆς· Κάσιος γὰρ ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ. Μετὰ ταῦτα δὲ, ἀναιρεθέντος τοῦ Βρούτου ... Μετὰ τοῦτο Πομπήιος, ὁ Πομπηίου παῖς, περὶ τὴν Σικελίαν συνεκρότησε πόλεμον, τό τε ὑπολειφθὲν τῆς μετὰ Βρούτου στρατιᾶς ἀγείρας καὶ ἑτέραν ἀξιόμαχον δύναμιν. ^[5]

7 4 Ἐλθὼν δὲ εἰς χεῖρας Αὐγούστῳ τε καὶ Ἀντωνίῳ, μετὰ πολὺν φόνον ἐπὶ σπονδαῖς ἀνεχώρησεν. Ἐπὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Ἀγρίππας ἐν Ἀκυτανίᾳ πολλὰ κατώρθωσε καὶ μεγάλα.

7 5 Καὶ Βεντίδιος Βάσσος ἐν Συρίᾳ Πέρσας τε τρισὶν ἐνίκησε μάχαις καὶ τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν Ὀρόδου κατήνεγκεν. Ὀρόδης δὲ ἦν ὁ τὸν Κράσσον ἀνελὼν, περὶ οὗ πρόσθεν εἴρηται. Οὗτός τε πρῶτος ἐθριάμβευσε κατὰ Περσῶν, δικαίᾳ ψήφῳ τὸ γέρας λαβών. Οὐ μὴν ἔμεινεν ἐπὶ τῶν σπονδῶν ὁ Πομπήιος, ἀλλὰ, κατὰ θάλασσαν ἐπελθὼν, ἡττήθη τῇ ναυμαχίᾳ καὶ ἀνηρέθη. ^[5]

7 6

Ἀντώνιος δὲ τὴν ἀδελφὴν Αὐγούστου, γαμετὴν αὐτῷ γεγεννημένην, κατὰ τὰς Καίσαρος διαλλαγὰς * εἰσγάγετο τὴν Κλεοπάτραν βασιλεύουσαν [Αἰγύπτου]. Καὶ χωρήσας ἐπὶ Πέρσας, ἐν ἀρχῇ μὲν αὐτῶν ἐκράτει μάχη. Λιμοῦ δὲ καταλαβόντος τὸ στράτευμα καὶ ἐπ' αὐτῷ καὶ λοιμοῦ, ἀνεχώρησεν, ἐπεξιόντων Περσῶν, ὥσανεὶ ἡττημένῳ. Ἐπανελθόντα δὲ αὐτὸν ἐκ Περσῶν ὤσεν εἰς ἐμφύλιον ἢ Κλεοπάτρα μάχην ἐπιθυμία τοῦ βασιλεῦσαι τῆς Ῥώμης. ^[5]

^{7 7} Καὶ συμπλακεῖς Αὐγούστῳ κατὰ θάλατταν πρὸς τῷ Ἀκτίῳ, τῆς Ἠπείρου χωρίῳ, ἥττόν τε ἔσχε, καὶ καταφεύγει πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Ἀπογνοὺς δὲ τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ καὶ τὴν στρατιὰν εἶδεν, ἅπασαν Αὐγούστῳ προσνεμηθεῖσαν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. Καὶ ἡ Κλεοπάτρα θάνατον ἐβούλευσε καθ' ἑαυτῆς, ἀσπίδας προσαγαγοῦσα, καὶ ταύτην ἐδέξατο τοῦ βίου τελευτήν. Οὕτω δὴ καὶ τῶν αἰγυπτιακῶν ἐγένετο πραγμάτων Αὐγουστος κύριος, ἐπέστησέ τε τῇ χώρᾳ Γάιον Κορνήλιον Γάλλον, ὑπὸ τοῦτον δὲ πρῶτον ἄρχοντα Ῥωμαίων οἱ Αἰγύπτιοι ἐτέλεσαν. Παύσας δὴ πάντα πανταχοῦ πόλεμον Αὐγουστος εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆκε δωδεκάτῳ μὲν ἐκ τῆς ὑπατείας ἔτει, δευτέρῳ δὲ καὶ τριακοστῷ τῆς ἡλικίας, διέμεινέ τε μόνος Ῥωμαίων ἔχων ἀρχὴν ἔτι τέσσαρα καὶ τεσσαράκοντα. ^[10]

^{7 8} Τὸν γὰρ ἔμπροσθεν χρόνον ἐκοινώνουν αὐτῷ τῆς δυναστείας Ἀντώνιος καὶ Λέπιδος. Τελευτᾷ δὲ ἕξ καὶ ἑβδομήκοντα γενόμενος ἐνιαυτοὺς κοινὴν καὶ αὐτόματον τελευτήν ἐν Ἀτέλλῃ πόλει τῆς Καμπανίας. Καὶ θάπτουσιν αὐτὸν κατὰ τὴν Ῥώμην ἐν τῷ καλουμένῳ Μαρτίῳ κάμπῳ, ἄνδρα δικαίως τε καὶ κατ' ἀξίαν ἐκ τοῦ πλείστου μέρους ὑποληφθέντα θεόν· οὔτε γὰρ ἐν πολέμοις ἀνδρειότερον ἢ τύχη δείξει, οὔτε ἐν ἡσυχίᾳ μετριώτερον ἢ τις εὖροι γεγεννημένον ἐν οἷς μόνος οὗτος ἔσχε τὴν ἀρχὴν χρόνοις. Δημαγωγός τε γὰρ πάντων ἄριστος ἦν καὶ μεγαλόδωρος εἰς ἅπαντας καὶ πιστότατος τοῖς φίλοις, τὰς τιμὰς τε ἀφθονώτατα παρεῖχεν ὥς ἐξισοῦν ἐθέλειν ἑαυτῷ τοὺς τούτων ἀξίους. Ἦνθησε γοῦν τὰ τῆς Ῥώμης πράγματα μάλιστα κατ' αὐτὸν, ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων καθαρθέντα πολέμων, καὶ προσετέθη τοῖς ὑπ' αὐτοῖς οὖσιν Αἴγυπτος τε καὶ Καλαβρία, Δαλμάται τε ἐπὶ τούτοις, ἡττηθέντες γὰρ πρότερον πολλάκις, δουλεύσαντες δὲ ἐπ' αὐτοῦ μόνον, Ἰλλυριοί τε καὶ Παῖονες καὶ Ἀκυτανοὶ καὶ Ῥητῖαι καὶ Βενδέλικος καὶ Κάλασος πρὸς τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἀλπείοις, ἡ Ποντικὴ τε παραλία καὶ ταύτης αἱ μέγισται πόλεις, Βόσπορος τε καὶ Παντικάπαιον, καὶ μὴν Δάκες τε καὶ Γερμανοὶ, μάχαις νικηθέντες πολλαῖς, ἀπωκίσθησαν ὑπὲρ τὸν Ἀλβερὸν ποταμὸν, ὃς ἐν μέσῳ ῥεῖ βαρβάροις ὥς πορρωτάτῳ τοῦ Ῥήνου. ^[10]

^{7 9} Κατῶρθωσε δὲ τοῦτον μὲν τὸν πόλεμον διὰ τοῦ προγόνου Δρούσου, τὸν δὲ πρὸς Παίονας διὰ Τιβερίου· πρόγονος δὲ αὐτῷ καὶ οὗτος ἦν· ὅθεν αὐτῷ τεσσαράκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν αἰχμαλώτων ἤχθησαν, ἀπώκισέ τε αὐτοὺς περὶ τὰς ὄχθας τοῦ Ῥήνου. Καὶ τῆς Ἀρμενίας δὲ τοὺς Πέρσας ἀφελόμενος, ὁμήρους ἔλαβε παρ' αὐτῶν, τότε πρῶτον ἀνασχομένων παρασχεῖν· ὅτε δὴ καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ σημεῖα τοῖς Ῥωμαίοις ἀπεδόθη, ἅπερ ἦσαν ἀποβαλόντες οἱ σὺν Βράκχω μεμαχημένοι. Πρὸς αὐτὸν καὶ Ἰνδοὶ πρεσβεῖαν ἔστειλαν, οὕπῳ πρότερον τὴν Ῥωμαϊκὴν βασιλείαν οὐδὲ ἀκοῇ δεδεγμένοι. ^[15]

^{7 10} Αὐτὸς καὶ Γαλατίαν, βασιλευομένην πρότερον μὲν εἰς σχῆμα ἡγαγεν ἐπαρχίας· ἡγεμόνα δὲ ἐπέστησε Μάρκον Πόλλιον. Τοιοῦτος δὲ ἦν αὐτοῦ καὶ τοῖς βαρβάροις ἔρως, ὥστε πολλοὺς καὶ τῶν βασιλευόντων ἐπωνύμους αὐτῷ κατασκευάσαι πόλεις· ὅθεν ἔτι καὶ νῦν εἰσιν αἱ Καισάρειαι. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν βασιλέων αὐτῶν, ἐπιθυμία τῆς Αὐγούστου θεάς εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικόμενοι, τὴν Ῥωμαϊκὴν μετῆλθον στολὴν, οὕτω τε αὐτῷ κατηκολούθουν ἐπὶ τῆς πόλεως, ἢ ἐφ' ἄρματος ἢ ἐφ' ἵππου φερομένων. Καὶ πρῶτος ἀπάντων ἔλαβε τὴν τοῦ θεοῦ προσηγορίαν, παραπέμψας καίσαρι Τιβερίῳ τὴν ἀρχὴν, ὃς πρόγονός τε ἦν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ θυγατρὶ κηδεστής καὶ πρὸς υἱοθεσίαν εἰσπεποιημένος. Ἄλλ' ὁ Τιβέριος ῥαθυμία τε ἐχρήσατο πολλῇ καὶ ὠμότητι

καὶ πλεονεξία, ἡδοναῖς τε ἐξέδωκεν ἑαυτὸν, πολέμου μὲν οὐδενὸς μετασχὼν, εἰ δέ που συσταίῃ, καὶ τοὺς καλουμένους ληγάτους ἐκπέμπων. ^[10]

7 11 Πίστεώς τε ἦν ὀλίγος αὐτῷ λόγος. Πολλοὺς γοῦν τῶν κατὰ ἔθνη βασιλευόντων ἐξ ἀπάτης εἰς ἑαυτὸν καλῶν κατεῖχεν ἄκοντας, ὡς Ἀρχέλαον τὸν Καππαδοκῶν βασιλέα, ὃν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβαλὼν, ἐπαρχίαν τε ἐποίησε τὸ ἔθνος, καὶ τὴν μεγίστην πόλιν ὀνόματι προσηγόρευσεν οἰκείῃ Καισάρειαν, Μαζάκην πρότερον καλουμένην. Οὗτος μὲν οὖν τρίτῳ καὶ τριακοστῷ τῆς βασιλείας ἔτει τὸν βίον ἐτελεύτησεν ἐπὶ τῆς Καμπανίας, ἑβδομήκοντα καὶ ὀκτὼ γεγεννημένος ἔτη, μεγίστην τε ἔτεκεν ἅπασιν εὐφροσύνην ἢ τελευτή. Καὶ δέχεται τὴν βασιλείαν Γάιος Καῖσαρ, ὥπερ ἦν ἐπώνυμον Καλιγούλας, Δρούσου τε ἀδελφιδοῦς καὶ αὐτοῦ Τιβερίου, παμμίαρος καὶ πάσης πέρα συμφορᾶς· ὃς ἐκ τῆς αὐτοῦ κακίας πλείστην ἤνεγκε τοῖς Τιβερίου πταίσμασιν ἀπολογίαν. ^[10]

7 12 Οὗτος πόλεμον ἐπαγαγὼν τοῖς Γερμανοῖς, ἀνεχώρησε μὲν ἐκ τῆς μάχης αἰσchrῶς, βιασάμενος δὲ τὰς ἀδελφὰς καὶ συνελθὼν ἑκατέραις, θυγατέρα ἐκ μιᾶς αὐτῶν ἐποίησατο, καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐκγόνης αὐθις ἐγένετο φθορεὺς. Φιλάργυρος δὲ ὢν καὶ πλεονεξία κατὰ πάντων χρώμενος, οὐδεμιᾶς δὲ ἀπεχόμενος ἡδονῆς καὶ τοῖς αἰσchrοῖς ὠμότητα συνάπτων, ἐν τῷ παλατίῳ κατεσφάγη, ἐνάτῳ μὲν καὶ εἰκοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει, τρίτῳ δὲ τῆς βασιλείας πρὸς δέκα μηνὶ καὶ ἡμέραις ὀκτῷ. Μετὰ τοῦτον βασιλεύει Κλαύδιος, ὃς ἦν μὲν [θεῖος] τοῦ Καλιγούλου, Δρούσου δὲ παῖς· οὗ μνημεῖόν ἐστιν ἐν Μογοντιακῷ. ^[10]

7 13 Οὗτος βασιλικώτερον ἑαυτὸν ἤγαγε, μετρίοτητι μὲν πρὸς τοὺς πλείστους καὶ ἡμερότητι χρώμενος, ὠμότητι δὲ πρὸς ὀλίγους σφόδρα. Καὶ πρῶτος μετὰ τὸν πρόγονον αὐτοῦ Γάϊον καίσαρα Βρεττανοῖς ἐπὶ ἤνεγκε πόλεμον. Νικήσας δὲ αὐτοὺς καὶ φόροις ὑπαγαγὼν διὰ Γνέου Σεντίου καὶ Αὔλου Πλαυτίου τῶν στρατηγῶν, ἐθριάμβευσεν. Ὑπερβὰς δὲ Βρεττανοὺς, τὰς Ὀκεανίτιδας νήσους, αἱ καλοῦνται νῦν Ὀρχάδες, συνῆψε Ῥωμαίοις. Ὅλως δὲ πολιτείᾳ μᾶλλον ἦν πρέπων. Ἀμέλει τὸν Πλαύτιον, πολλὴν ἀνδρείαν ἐπιδεδειγμένον ἐν τοῖς ὅπλοις, θριάμβῳ τιμήσας, αὐτὸς αὐτοῦ προεπόμπευε, καὶ ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον συνηκολούθησεν, ἐν δεξιᾷ τὸν Πλαύτιον ἔχων. Βασιλεύσας δὲ τέσσαρας ἐνιαυτοὺς καὶ δέκα, καθιερώθη τε μετὰ τὴν τελευτὴν καὶ προσηγορεύθη θεός. Καὶ παρῆλθεν εἰς τὴν βασιλείαν ὁ Νέρων, ἐξ ἀδελφῆς μὲν τοῦ Καλιγούλου γεγονώς, παριὼν δὲ πάσῃ πονηρίᾳ τὸν θεῖον Γάϊον. ^[10]

7 14 Τὴν τε γὰρ ἀρχὴν κατήσχυε καὶ πολλὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐμείωσε δικαίων. Οὕτῳ δὲ ἐδούλευεν ἡδοναῖς, ὡς μηδεμιᾶς ὑπὲρ αὐτῶν φεῖδεσθαι δαπάνης. Ἐνελούετο μὲν γὰρ μύροις, θερμοῖς μὲν ἀντὶ θερμῶν ὑδάτων, ψυχροῖς δὲ ἀντὶ τῶν ψυχρῶν, δίκτυά τε κατασκευάσας ἐκ χρυσοῦ τε καὶ ἀλουργίδος, τούτοις εἰς θήραν ἰχθύων ἐχρήτο. Τελευτῶν τε εἰς τοσαύτην ἤλασεν ἀσέλγειαν, ὥστε ἐν θεάτροις πρὸς ὀρχηστάς τε καὶ κιθαριστάς καὶ φωνάσκους ἀγωνίσασθαι σχήματι καὶ στολῇ τῶν ταῦτα ἐπιδεικνυμένων. Ἰσόρροπα δὲ ἦν αὐτῷ καὶ τὰ τῆς ὠμότητος, ὥστε μηδὲ τοῦ τῶν φιλτάτων αἵματος ἀποσχέσθαι. Πολλοὺς τε τῶν συγκλητικῶν ἀποσφάξας, ὕστερον τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν ἀδελφὴν καὶ τὴν γαμετὴν διεχρήσατο. Καὶ τὸ μέγιστον τοῦ διεφθάρθαι τὴν ψυχὴν αὐτῷ σημεῖον ἐκεῖνό ἐστιν. Ἐπιθυμήσας γὰρ ὀφθαλμοῖς δέξασθαι τὸν ἐν ταῖς συγγραφαῖς τῆς Τροίας ἐμνησμένον, ἐκέλευσε τοῖς λαμπροῖς τῆς Ῥώμης οἰκοδομήσασιν ἐπιβληθῆναι πῦρ, καὶ τέρψεως εἶδος ἐποιεῖτο τοιαύτην συμφοράν. Τούτου βασιλεύοντος αἱ μέγιστα τῶν βρεττανικῶν ἀφηρέθησαν πόλεων, καὶ Πέρσαις Ἀρμενία προσεχώρησε, καὶ ὅλως ἐν αἰσchrύνῃ τὰ Ῥωμαίων. Κατεστήσατό γε μὴν ἐπαρχίας τὸν τε Πολεμωνιακὸν καλούμενον Πόντον καὶ τὰς Κοττίας Ἄλπεις, τὴν μὲν συγχωροῦντος τότε Πολέμωνος βασιλεύοντος Πόντου, τὴν δὲ Κόττου τελευτήσαντος, ἐπειδὴ περ ὁ κωλύων οὐκ ἦν. Ἐκ τούτων ἐπάρατος μὲν ἦν ἐν πάσῃ τῇ βασιλευομένῃ γῇ, ψηφίσματι δὲ τῆς συγκλήτου καὶ πολέμιος ἀπεφάνθη. ^[20]

7 15

Καὶ καταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν δορυφόρων τε καὶ ἡγουμένων ἐκαλεῖτο πρὸς τιμωρίαν. Δόγμα δὲ ἦν, ὥστε γυμνὸν αὐτὸν παντὸς ἐσθήματος περιαχθῆναι, ζυγοῦ κατὰ τῶν τενόντων κειμένου, καὶ καταξανθέντα τὸ σῶμα ῥάβδοις κατακρημνισθῆναι. Τούτων οὕτω λελεγμένων αἰσθόμενος, κατέφυγεν ἐπὶ τὸ προάστειον μεταξὺ Σαλαρίας καὶ Νωμεντάνης, τετάρτῃ τῆς Ῥώμης σημείῳ, καὶ τελευτὴν ἐπήγαγεν ἑαυτῷ. Αὐτοῦ δὲ ἦν ἔργον τὸ λουτρὸν, ὃ νῦν Ἀλεξανδρειανὰς προσαγορεύουσι, Νερωνιανὰς τὸ πρὶν καλούμενον. Ἔδοξε γὰρ μηδαμοῦ τὴν προσηγορίαν αὐτοῦ φέρεσθαι. Τριακοστοῦ δὲ καὶ ἐνὸς ἔτους τῆς ἡλικίας ἀπώλετο, τέσσαρα ἐπὶ τοῖς δέκα βασιλεύσας· εἰς αὐτόν τε ἔσθη τῆς τοῦ Καίσαρος συγγενείας ἢ διαδοχῇ. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεύει Σέρβιος Γάλλας, ἐκ τῶν πορρωτάτω προγόνων ἐπιφανῆς καὶ τῆς συγκλήτου τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπισημότατος, ἔτη γεγονῶς τρία καὶ ἑβδομήκοντα. ^[10]

7 16 Ἦγαγον δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν Ἰσπανοὶ τε καὶ Γάλλοι, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνων ἀνάρρησιν ὁ πᾶς κατηκολούθησε στρατὸς, θαῦμα ἔχων αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς ἀπάσης, ἣν ἰδιωτεύοντι συνήδει περὶ τὰ πολιτικά πράγματα καὶ τὰς περὶ τοὺς πολέμους μάχας ἐν αἷς ἐξέλαμψε, νῦν μὲν ὑπατικῇν, νῦν δὲ ἀνθύπατον ἐξουσίαν ἔχων, ἄλλοτε δὲ στρατηγῶν μόνον δίχα τινὸς ἀρχῆς. Ἐλάχιστον δὲ ἐβασίλευσε χρόνον, ἐν μὲν τοῖς προοιμίοις εὐδοκίμησας, ἐξ ὠμότητος δὲ μετὰ ταῦτα χεῖρονα δόξαν λαβών. Τελευτᾷ δὲ ἐξ ἐπιβουλῆς Ὅθωνος, ἐβδόμῳ τῆς βασιλείας μηνὶ, ἀγχόνῃ διαφθαρεὶς ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἐτάφη τε ἐν τοῖς ἑαυτοῦ κήποις τοῖς περὶ τὴν ὁδὸν τὴν καλουμένην Αὐρηλίαν. Βασιλεύει δὲ μετ' αὐτὸν ὁ τούτου φονεὺς, ἐξ ἐπισήμων κατιῶν πατέρων, ἐπιφανεστέρου δὲ τοῦ μητρώου, ἀνὴρ ἀγαθός τε καὶ πρᾶος καὶ φίλος μὲν ἐς τὰ μάλιστα Νέρωνι, οὐδὲν δὲ ὑπὸ τῆς πρὸς ἐκεῖνον συνηθείας βλαβεῖς. ^[10]

7 17 Ἐν μέντοι τῇ βασιλείᾳ γενναῖον οὐδὲν ἐπεδείξατο δι' αἰτίαν τήνδε. Βιτέλλιος γάρ, ἡνίκα οὗτος ἐβασίλευσεν, ὑπὸ τῆς ἐν Γερμανοῖς στρατιᾷς ἀνερρήθη. Καὶ γίνεταί πόλεμος Ὅθωνί τε καὶ ἐκείνῳ καὶ τοῖς μεθ' ἐκατέρου στρατεύμασι. Μετὰ πλείονος δὲ πλήθους οὗτος παραταττόμενος ἦττον ἔσχεν ἐν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ· δεινόν τε ποιησάμενος, ὅτι δὴ τῆς ἐλάττονος στρατιᾷς ἔλαττον σχοίῃ, πρὸς θάνατον ὥρμησε. Κωλύοντων δὲ αὐτὸν τῶν στρατιωτῶν σὺν τοῖς ἡγεμόσιν αὐτῶν καὶ πειθόντων ὡς ἀπαγορεύειν ἤδη τοῦ τέλους ἀπερίσκεπτον ἂν εἴη, τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐκύρωσε, μὴ τοσούτου ποιεῖσθαι τὰ καθ' ἑαυτὸν, ὥστε ἀξίόχρεω νομίζειν αὐτὰ πρὸς ἐμφύλιον εἶναι πόλεμον. Ἐπήγαγεν ἑαυτῷ τελευτὴν ὀγδὼ καὶ τριακοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει, τῆς δὲ βασιλείας πέντε καὶ ἐνενήκοντα ταῖς πάσαις ἡμέραις. Βιτέλλιος οὖν ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας, ἐκ πατέρων γεγεννημένος γένει μὲν οὐκ ἐπισήμων, τὰς τιμὰς δὲ ἐξ ἀρετῆς κτησαμένων. ^[15]

7 18 Ὁ γοῦν πατὴρ αὐτοῦ, τρίτον ἐπὶ τὴν ὑπατείαν κληθεὶς, οὐ κατήσχυνε τοὺς ἐλομένους, εἰς δέον ταῖς ἐξουσίαις χρησάμενος. Ἀλλ' ἐγένετο κατὰ τὴν βασιλείαν ἀτοπώτατος καὶ τῇ γαστρὶ πάντα μετρῶν, ὥστε νύκτας ἡμέραις συνάπτειν ἐν συμποσίοις. Φασὶ γοῦν αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν παρασκευάσαι τράπεζαν, προσθεῖναι δὲ αὐτῷ δις μυρίους μὲν ἰχθῦς, ἑπτακισχίλια δὲ πτηνὰ καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν δαπάνην ἐφάμιλλον. Μιμεῖσθαι δὲ ἐπεμελεῖτο τὸν Νέρωνα, καὶ πρὸς τὸν ἐκεῖνου ζῆλον ἅπαντα πράττειν ἐποιεῖτο. Τὸν τάφον τε αὐτῷ λαμπρότερον ἐποίησε γενέσθαι· κατορώρυκτο γὰρ ἀσήμεως, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δεδήλωται. Ταῦτα οὐτε ὁ δῆμος ἤνεγκεν, οὔτε ὁ στρατὸς ὁ τεταγμένος ὑπὸ Οὐεσπασιανῶ· στρατηγὸς δὲ ἦν οὗτος τὴν πρὸς Ἰουδαίους διακονούμενος μάχην· ἀλλὰ προσάγουσι μὲν αὐτὸν εἰς τὸ δημόσιον, ἐπειδὴ καὶ τὸν ἀδελφὸν Οὐεσπασιανοῦ Σαβῖνον συνεμπρήσας ἐτύγχανε τῷ Καπιτωλίῳ. Κρεμάσαντες δὲ ἀπὸ τῆς κόμης καὶ τῷ λαιμῷ ξίφος ὑποθέντες, εἶλκον διὰ τῆς πόλεως, τό τε στέρνον γυμνώσαντες, ὥστε τοὺς ἐντυγχάνοντας κατ' ἐξουσίαν πλήττειν, καὶ τοῦτον αἰκισάμενοι τὸν τρόπον, τὸ τελευταῖον ἀπέπνιξαν, καὶ τὸ σῶμα ἔρριψαν εἰς τὰ ρεύματα τοῦ Θύμβριδος ὡς οὐκ ἄξιον ὃν ἐπικαλυφθῆναι τῇ γῇ. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐτελεύτησεν ἐβδόμῳ καὶ πεντηκοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει,

τῆς βασιλείας ἐν ὀγδῶ μηνί, μιᾷς προσδεούσης ἡμέρας. Διαδέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Οὐεσπασιανὸς, ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης ἀναρρηθεὶς, γένει μὲν οὐ λαμπρὸς, ἀρετὴν δὲ οἷος τοῦ σφόδρα ἀρίστοις συμφέρεσθαι καὶ δόξαν αἰεὶ δὴ ποτε μεγίστην ἐπὶ μεγίστοις ἔργοις κεκαρπωμένος, ἡνίκα Κλαυδίῳ τῷ βασιλεύσαντι στρατηγῶν, ὡς μικρῷ πρόσθεν εἴρηται, δύο καὶ τρισὶ μάχαις τὴν τε Γερμανῶν καὶ Βρεττανῶν ἅπασαν γῆν συνῆψε Ῥωμαίοις πόλεις τε αὐτῶν εἶλεν εἴκοσι περιφανεστάτας καὶ τὴν μεγίστην τῶν βρεττανικῶν νήσων, τὴν Βέκτην. ^[5]

7 19 Οὕτω δ' ἐβασίλευσεν, ὥστε μηδὲ ἕξω γενέσθαι μετριότητος, μήτε ὑπεροφθῆναι παρὰ τῶν ὑπηκόων. Χρημάτων δὲ ἐπεμελεῖτο μὲν, ἄδικον δὲ ἔφευγε κτήσιν. Τὸν πλοῦτον γε μὴν, ὃν συνέλεγε, τοῖς ἅμφ' αὐτὸν ἐδωρεῖτο καὶ τοῖς μάλιστα τῶν τιμῶν ἀξιωτάτοις. Οὐδεὶς γοῦν τῶν προτέρων τοσαύτην ἐπεδείξατο μεγαλοψυχίαν. Τοσαύτη δὲ ἦν ἡ φιланθρωπία καὶ ἡ πραότης, ὥστε τοὺς ἐπιβουλεύειν αὐτοῦ τῇ βασιλείᾳ δόξαντας μὴ βαρέως ἀμύνασθαι, ἀλλ' ἄχρι τοῦ τῆς πόλεως ἐκβάλλειν στήσαι τὰς τιμωρίας. Τῇ τε ἀρχῇ προσέθηκεν Ἰουδαίους τε καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, τότε πρῶτον αὐτοὺς ὑπαγαγὼν τῇ δουλείᾳ. Ἀχαΐαν τε καὶ Λυκίαν καὶ Ῥόδον καὶ τὸ Βυζάντιον καὶ Σάμον, αὐτονόμους οὕσας, ἠνάγκασε τοῖς Ῥωμαϊκοῖς πολιτεύεσθαι θεσμοῖς, Θρᾶκὰς τε ἐπὶ τούτοις καὶ Κομμαγηνοὺς, οἰκείας ἔχοντας βασιλείας, εἰς ἐπαρχιῶν σχῆμα μετέστησε. Πάντων δὲ μέγιστον ἐκέκτητο τὸ μήτε ἀπεχθείας μνημονεύειν πρὸς τε τοὺς κατηγοροῦντας ῥήτοράς τε καὶ φιλοσόφους μὴ βαρέως ἔχειν. ^[20]

7 20 Τῶν γε μὴν στρατιωτικῶν πταισμάτων τιμωρὸς ἦν ἀκριβής, πικροτέραις αὐτοὺς αἰεὶ σωφρονίζων ἐπιστρεφαῖς, καὶ τοιοῦτος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας. Θριαμβεῦει δὲ ἐν Ῥώμῃ κατὰ Ἰουδαίων μετὰ τοῦ παιδός. Πάντας τοίνυν ἀνῆρημένους, τοὺς τε ἀπὸ τοῦ δήμου καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἡγεμονίαις, καὶ τὸ ὑπήκοον ἅπαν, ἐπίσης δὲ ὑπὸ πάντων θαυμαζόμενος, ἐτελεύτησε, τῆς γαστρὸς αὐτοῦ καταρραγείσης, ἐν ἀγρῷ περὶ τὰ ὅρια Ἀθηνῶν, οἰκείως τε καὶ θεός τε προσηγορεύθη καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων ἐτάφη λαμπρῶς, σφόδρα αὐτοῦ τὴν τελευτὴν ὀδυρομένων. Τοὺς γε μὴν παῖδας γενεθλιαλογήσας, ἐκατέρους αὐτοῦ ἐπέπειστο διαδόχους ἔσεσθαι τῆς ἀρχῆς, ὥστε, πολλῶν ἐπιβουλευσάντων πολλάκις, μηδὲν ἐπιστραφῆναι, φῆσαι δὲ ἐν κοινῇ ποτε συνόδῳ ἢ μηδένα μετ' αὐτὸν βασιλεύειν ἢ τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένους. Ἐτελεύτησε δὲ τῆς ἡλικίας ἔτει ἐνάτῳ καὶ ἐξηκοστῷ, τῆς βασιλείας δὲ ἐνάτῳ καὶ ἡμέρας ἐπτά. Μετὰ τοῦτον τοίνυν διεδέξατο τὴν βασιλείαν Τίτος ὁ παῖς, ὁμώνυμος τῷ πατρὶ, ταῖς ἀρεταῖς ἀπάσαις πᾶσαν εὐφημίαν νικῶν. ^[15]

7 21 Τὸ πλῆθος γοῦν αὐτὸν κοινὸν ἔρωτα προσηγόρευεν. Ἦν δὲ οὐχ ἥττον τὴν γλῶτταν ἡσκημένος εἰς λόγους ἢ τὴν χεῖρα πρὸς μάχας ἐν οὐδενὶ δὲ τοῦ εἰκότος τὸ μέτρον ὑπερέβαινε. Ἡγώνιστο δὲ καὶ τοὺς ἐν δικαστηρίοις ἀγῶνας καὶ δημιουργὸς μέτρων ἄριστος ἦν, ὡς καὶ τραγωδίαν Ἑλλάδι φωνῇ συνθεῖναι. Ἡνίκα δὲ τῷ πατρὶ κατὰ τῶν Ἰουδαίων συνεστρατεύετο, δύο καὶ δέκα τῶν προμάχων ἰσαριθμοὺς βέλεσι κατηγωνίσαστο. Καὶ γενόμενος ἐπὶ τῆς βασιλείας οὕτως ἦν κοινὸς καὶ μέτριος, ὡς μηδένα μὲν ἀπαιτῆσαι τιμωρίαν, τοὺς δὲ ἐπ' αὐτῷ συστάντας ἕξω συνομωσίας ἀφεῖναι τε καὶ καταριθμησαὶ τοῖς φίλοις. Τὸ μεγαλόψυχον δὲ αὐτοῦ καὶ φιλόδωρον τοσοῦτον ἦν, ὥστε αὐτῷ τινὰς εὐκολίαν ἐγκαλεῖν, τὸν δὲ ἀπολυόμενον τὴν κατηγορίαν εἰπεῖν μηδένα χρῆναι στυγνοτέραν ἔχειν ἀπὸ βασιλέως τὴν ἀναχώρησιν. Δειπνοῦντα δὲ ποτε καὶ λογισάμενον ὡς οὐδὲν οὐδεὶς ἐκείνην εὖ πάθοι τὴν ἡμέραν σχετλιάσαι καὶ, καθάπερ αὐτῷ τῆς ἡμέρας ἀπολωλυίας, εἰπεῖν Οὐκ ἐβασίλευσα τὴν παροῦσαν ἡμέραν· οὐδεὶς γὰρ ἐξ ἐμοῦ εὖ πέπονθε σήμερον. Κατασκευάσας δὲ Ῥωμαίοις τὸ καλούμενον Ἀμφιθέατρον, ἀπῆρξατο τῆς ἐν αὐτῷ θέας, πεντακισχίλια μὲν ἐγκατασφάξας τῷ τόπῳ θηρία, πολλὴν δὲ καὶ ἄλλην ἐπιδειξάμενος πολυτέλειαν. Ἐτελεύτησε δὲ ὑπ' ἀρρωστίας ἐν ᾧ περ καὶ ὁ πατὴρ ἀγρῷ, δύο τοῦ πατρὸς ὕστερον ἔτεσι καὶ μηνὶ ὅκτῳ καὶ ἡμέραις εἴκοσι βασιλεύσας, προβάς εἰς ἡλικίαν ἔτους ἑνὸς πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα. ^[20]

- 7 22 Καὶ ἤγειρε τῷ δήμῳ πένθος μέγα, ὥστε κοινὸν αὐτὸ καὶ δημόσιον δογματισθῆναι. Καὶ οὐ μᾶλλον ἦν πάντων ἢ ἴδιον ἐκάστου τὸ πάθος· οὐδεὶς γὰρ ἦν ὃς οὐ τῆς οἰκίας ἐποιεῖτο τῆς αὐτοῦ τὴν συμφορὰν. Ἀρχομένης γοῦν ἐσπέρας, αὐτοῦ μεταστάντος, σύνδοδος ἐγένετο τοῦ λαμπροῦ πλήθους ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, χάριτας ὁμολογούντων καὶ τεθνηκότι τῷ Τίτῳ. Μόνος τε οὗτος ἐκ πάντων πλείους ἐδέξατο θεραπείας ἐκ λόγων ἢ ζῶντες ἕτεροι. Συνηριθμῆθη δὲ τοῖς θεοῖς τὴν βασιλείαν ἐπὶ τὸν νεώτερον ἀδελφὸν παραπέμψας Δομετιανὸν, ὃν Νέρωνα ἢ Καλιγούλαν ἢ Τιβέριον εἰπὼν οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι· τοσοῦτον ἔσχε πρὸς αὐτοὺς τὸν ζῆλον, οὔτε τοῦ πατρὸς, οὔτε τοῦ ἀδελφοῦ μιμησάμενος οὐδέν. ^[10]
- 7 23 Ἄλλ' ἐν προοιμίῳ μὲν τῆς βασιλείας μετριότητός τινος ἐπεμελήθη· κατὰ μέρος δὲ αὖξων τὴν πονηρίαν, εἰς πᾶν προῆλθεν ἡδονῶν τε καὶ θυμοῦ καὶ ὠμότητος, καὶ ταῦτα ἐνῖκα τῇ πλεονεξίᾳ. Μῖσος οὖν, ὡς εἰκὸς, ἠκολούθει μέγιστον, ὥστε τῶν πατρῶων τε καὶ ἀδελφικῶν ἀγαθῶν τὴν μνήμην ἐκβαλεῖν. Οὕτω γοῦν πολλοὺς μὲν ἀνήρει τῆς συγκλήτου, θεὸν δὲ αὐτὸν ἠνάγκαζε προσαγορεύειν, οὐκ ἀνεχόμενος ἀνδριάσι πλὴν χρυσοῖς καὶ ἀργυροῖς τιμᾶσθαι, καὶ τούτοις ἐν Καπιτωλίῳ. Ἐπλήρωσε δὲ καὶ ἐμφυλίου τὰς χεῖρας αἵματος, τοὺς ἀναιτίους ἀνελών, καὶ τὰ τῆς ὑπηρεσίας ἤρετο. Καὶ τὰς ἐκστρατείας ἐκ μεγίστων ἐποίησατο συμφορῶν ἐπὶ Σαρμάτας τε ἅμα καὶ Σκύθας, Δάκας τε ἅμα καὶ Κάτθους. Τάγμα τε ἐν ἀπώλεσε μετὰ τῶν στρατηγῶν, καὶ Σαβῖνος ὑπατικὸς καὶ Κορνήλιος Φοῦσκος ὑπαρχος ἔπεσον σὺν πολλῇ στρατιᾷ· ἐθριάμβευσε δὲ κατ' αὐτῶν ἀναιδῶς. Καὶ τὸ Καπιτώλιον καὶ τὴν Παροδικὴν ἀγορὰν καὶ τὸ Ἴσιον καὶ τὸ Στάδιον ὠκοδόμησέ τε καὶ κατεκόσμησε. Μίσους τε ἐπὶ πλεῖστον προϊόντος, συνομόσαντες τῶν περὶ αὐτόν τινες, ἐν ταῖς βασιλικαῖς αὐλαῖς αὐτὸν διεχρήσαντο πέμπτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει, τῆς βασιλείας δὲ δεκάτῳ καὶ πέμπτῳ. Τὰ νενομισμένα δὲ ἀπεπλήρωσε τῶν ἐν λόγῳ μὲν οὐδεὶς, μόνοι δὲ οἱ ταῖς κοιναῖς ἐπιτεταγμένοι ταφαῖς ἀφανῶς αὐτὸν καὶ ὡς σῶμα ἀπερριμμένον κατῶρυξαν. BIBLION Η'. ^[20]
- 8 1 Τῆς μὲν οὖν πόλεως ἦν ὀκτακοσιοστὸν καὶ πεντηκοστὸν ἔτος τὴν ὑπάτων δὲ εἶχον ἀρχὴν Βετέριός τε καὶ Οὐάλης. Τότε τοίνυν ἀνέθηλε τὰ τῆς Ῥώμης πράγματα, θαυμαστῶν ἐπιτυχόντα βασιλέων. Δομετιανοῦ γὰρ ἀπελθόντος ἐξ ἀνθρώπων τοῦ πονηρίᾳ πάντας ὑπερβαλλομένου, διεδέξατο τὴν ἀρχὴν ἀνὴρ ἰδιώτης, ἄριστος δὲ καὶ τῶν πολεμικῶν ἐπιστήμων Νέρβας, εἰ καὶ ἦττον περιφανῶν πατέρων, πρεσβύτης ἤδη παρελθὼν εἰς αὐτὴν σπουδῇ Πετρωνίου Σεκούνδου καὶ Παρθενίου. Τούτων ὁ μὲν ὑπαρχος ἦν, ὁ δὲ ἕτερος εἷς τῶν Δομετιανοῦ φονέων. Οὗτος, ἀπάσης ἀρετῆς οἰονεῖ τινὰς εἰκόνας διὰ τῶν ἔργων ἀναφήνας, προαναρπάσθη τοῦ τέλους. Εἰςποιησάμενος γὰρ παῖδα Τραϊανὸν, ἐτελεύτησεν ἐπὶ τῆς Ῥώμης, ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας τέσσαρας βασιλεύσας, ὀκτῷ τε πρὸς ἡμέρας, ἐνὶ καὶ ἑβδομηκοστῷ τῆς ἡλικίας ἔτει, καὶ τῇ τῶν θεῶν ἐπεκλήθη προσηγορία. Φέρουσι τοίνυν τὴν βασιλείαν ἐπὶ τὸν πεποιημένον αὐτῷ Τραϊανὸν, ἰταλικοῦ μὲν γένους, τεχθέντα δὲ ἐν Ἰσπανίαις. ^[10]
- 8 2 Πρόγονοι δὲ αὐτῷ λαμπρὰν μὲν οὐ κατήγον τὴν διαδοχὴν, τιμὰς δὲ ὧν διετύγχανον ἐξ ἀρετῆς ἐσχηκότες. Ὁ γοῦν πατὴρ αὐτῷ τῶν ὑπατικῶν ἦν. Οὗτος στρατηγὸς μὲν ἐγένετο τοῦ πρὸς Γάλλους πολέμου, στάντος Ἀγριππίνῃ. Βασιλεύων δὲ ὁ Τραϊανὸς οὕτω προέστη τῶν πραγμάτων, ὡς εἰκότως ἂν πάντων προτιμηθῆναι τῶν βασιλευσάντων. Δημαγωγὸς γὰρ ἦν ἄριστος κἂν ταῖς μάχαις ἀνδρείοτατος. Τὴν ῥωμαϊκὴν γοῦν ἀρχὴν, τῶν ἔμπροσθεν μόλις κατασχεῖν δυνηθέντων, ἠύξησεν ἐπὶ πλεῖστον, καὶ τὰ ὅρια τῆς βασιλείας ὅσον ἐπὶ μήκιστον ἐξέτεινε. Πόλεις γοῦν ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον ἐν μέσοις ἐδείματο τοῖς Γερμανοῖς. Δάκας τε, τὸν ἡγούμενον αὐτῶν καθελὼν Δεκίβαλλον, ὑπηγάγετο, ἐπαρχίαν τε ὑπὲρ τὸν Ἰστρον κατεστήσατο, καὶ τὴν γῆν ἐκείνην ἅπασαν, ἣν νῦν Θαΐφαλοι καὶ Βικτόαλοι καὶ Τερβῖται προσοικοῦσι, συνῆψε τῇ βασιλείᾳ, χιλίοις διαμετρουμένην κύκλῳ σημείοις. Τὴν Ἀρμενίαν τε

ἀνεκτήσατο παρὰ Πάρθων, Ἀλμάτας τε ὑφ' ἑαυτῷ κατέστησε, τὸν Φατόσιριν ἀνελών, ὃς ἐτυράννει τοῦ ἔθνους. ^[15]

- 8 3 Ἀλβανοῖς τε αὐτὸς ἔδωκε βασιλέα, Ἰβήρων τε καὶ Σαυροματῶν καὶ τῶν ἐν Βοσπόρῳ, ἔτι δὲ Ἀραβίων καὶ Ὀσδρονῶν τοὺς βασιλεύοντας ὑποσπόνδους ἐποίησατο, καὶ μὴν καὶ Ἀρδουήνων καὶ Μαρκομήδων, καὶ τὴν Ἀνθεμουσίαν, χωρίον Περσῶν εὐρύ τε καὶ εὐγαιον· Σελεύκειαν τε καὶ Κτησιφῶντα καὶ Βαβυλῶνα προσεκτέησατο. Μεσσηνίους τε μάχῃ νικήσας κτῆμά τε καὶ τούτους αὐτῷ ποιησάμενος, ἄχρις αὐτῶν ἐχώρησεν Ἰνδῶν καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς καλουμένης θαλάσσης. Ὅθεν ἀρξάμενος, τρεῖς ἐπαρχίας κατώκισεν Ἀρμενίαν τε καὶ Ἀσσυρίαν καὶ τὴν Μέσσην τῶν ποταμῶν, ἧς μέρος ἦν καὶ ἡ τῶν Ναρικύων χώρα. Πρῶτος καὶ τὴν Ἀραβίαν ἐπαρχίαν ἐποίησε στόλον τε ἐγκατέστησε κατὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὥστε αὐτῷ καὶ διὰ θαλάττης ἐξεῖναι πολιορκεῖν Ἰνδούς. Τοιαῦτα δὲ ὄντα τὰ κατὰ τοὺς πολέμους ὑπεχώρει τοῖς περὶ τὰ πολιτικά θαύμασιν. ^[10]

- 8 4 Οὔτε γὰρ πλεον οὔτε ἔλαττον εἶχεν ἕτερος ἑτέρου. Οὕτω δὲ ἐπεμελεῖτο τῶν πρὸς τοὺς φίλους καθηκόντων, ὥστε συνήθως παρ' αὐτοὺς φοιτᾶν ἢ νόσῳ κατακεκλιμένους ἢ καὶ προσηγορίας μόνης χάριν, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐορτάζουσιν ἰδίας τινὰς πανηγύρεις ἐποίει καὶ συνεισιτᾶτο, ἀμοιβαίως τε καὶ αὐτὸς εὐωχίας αὐτοὺς ἐγέραιρεν. Ἐχρήτο δὲ καὶ τοῖς ὀχήμασιν ἐκείνων, τὸν βασιλικὸν ἀπολιπὼν δίφρον. Οὐδενί τε τῶν ἐν Ῥώμῃ λαμπρῶν ἐπήγαγε βλάβην, οὐδὲ ἠὔξησε τοὺς θησαυροὺς ἐξ ἀδίκου προσθήκης. Φιλοδωρότατός τε ἦν δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ καὶ περὶ τὸ διδόναι τὰς ἀρχὰς ἀφθονώτατος. Πλέον δὲ ἦν τὸ περὶ αὐτὰ ταῦτα τοῖς φίλοις. Οἰκοδομημάτων δὲ αὐτῷ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης πολὺς ἦν ὁ λόγος, καὶ τὰς πόλεις ἀτελείας ἤξιου. Κεφάλαιόν τε τῆς ἡμερότητός τε αὐτοῦ καὶ φιланθρωπίας παρὰ πάντα τὸν τῆς βασιλείας χρόνον εἷς ὑπέμεινε θάνατον, τῆς συγκλήτου τὴν ψῆφον ἐπαγαγούσης, ἀγνοῦντος τοῦ βασιλέως. Τούτων ἕνεκα κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἰσόθεος ὑπέιληπτο καὶ ταῖς τῶν κρειττόνων ἐτιμᾶτο τιμαῖς. Καὶ γὰρ δὴ κάκεῖνο περὶ αὐτοῦ φασιν, ὅτι δὴ τινων αὐτοῦ τὴν πολλὴν κοινότητα καταμεφομένων ἀπεκρίνατο χρῆναι τὸν βασιλέα τοιοῦτον εἶναι πρὸς τοὺς ἰδιώτας, οἷον ἰδιώτης ἂν τις εὖξαιτο τὸν βασιλέα περὶ αὐτὸν εἶναι. ^[15]

- 8 5 Τοσαύτης δὴ συγκεκριμένης αὐτῷ τῆς εὐκλείας ἔν τε πολέμοις καὶ ἡσυχίαις, ἐκ τῆς Περσικῆς ἐπανιών, πρὸς Σελευκεῖα τῇ τῶν Ἰσαύρων, ὑπενεχθείσης ἀθρόως τῆς γαστροῦ, διεφθάρη, τῆς μὲν ἡλικίας τρίτον καὶ εἰκοστὸν ἄγων ἔτος καὶ μῆνας ἑννέα καὶ ἡμέρας πέντε, τῆς δὲ βασιλείας ἑνιαυτοὺς ἑννεακαίδεκα καὶ μῆνας ἕξ καὶ ἡμέρας πεντεκαίδεκα. Μόνῳ τε αὐτῷ τάφος ἐγένετο κατὰ μέσσην τὴν Ῥώμην ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἣν αὐτός τε ἐδείματο καὶ κατωνόμασεν ἑαυτῷ. Κίων δὲ μηνύει τὴν ταφὴν, εἰς ὕψος τεσσαράκοντα καὶ τεσσάρων ποδῶν ἐγηγερμένος. Τοιαύτη δὲ τούτου τοῦ βασιλέως ἡ μνήμη καὶ μετὰ ταῦτα διέμεινεν, ὥστε, ὅποτεν ἢ σύγκλητος εἰς τὸ βουλευτήριον ἐπ' εὐφημίαις τῶν βασιλευόντων συνήει. τοιαύτην τινὰ γίνεσθαι φωνὴν Εὐτυχέστερος Αὐγούστου, τοῦ Τραϊανοῦ βελτίων. Καὶ τὴν εἰκόνα ταύτην ποιοῦνται κόσμον οἱ κολακεύοντες ἢ κατὰ ἀλήθειαν ἐπαινοῦντες. Παρὰ τούτου τὴν βασιλείαν Ἀδριανὸς ἐδέξατο, Τραϊανοῦ μὲν οὔτε βουλευθέντος, οὔτε ἐντειλαμένου, τῆς δὲ ἐκείνου γαμετῆς Πλωτίνης καταπραξαμένης. ^[15]

- 8 6 Οὐδὲ γὰρ ἀνεψιδοῦν ὄντα αὐτὸν εἰςποίησατο Τραϊανός. Προγόνων δὲ ἦν καὶ οὗτος Ἰταλῶν, ἐν Ἰσπανίαις τεχθεὶς τε καὶ τραφεὶς. Εὐθύς μὲν οὖν εἶχεν αὐτὸν τῆς Τραϊανοῦ δόξης φθόνος, καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ἃς κατεστήσατο, πάμπαν τὴν φυλάττουσαν αὐτὰς στρατιὰν ἀνακαλεσάμενος, συνέστειλε τοὺς τῆς βασιλείας ὄρους ἐντὸς Εὐφράτου ποταμοῦ. Βουλευόμενον δὲ αὐτὸν ὅμοια καὶ περὶ τῶν Δακῶν, οἱ φίλοι διεκώλυσαν· τοὺς γὰρ ἀποίκους τοὺς ἐκ τῶν πολιτῶν Ῥωμαίων ὑπὸ Τραϊανοῦ μεταστάντας οἰκήσεως ἕνεκα καὶ γεωργίας ἀνόσιον εἶναι γίνεσθαι βαρβάρους. Τοῦ γὰρ οἰκείου πλήθους ἀπεσεσύλητο, τῷ χρονίῳ πολέμῳ κατανηλωμένου. Εἰρήνης γε μὴν

καὶ ἡσυχίας πολλὴν ἐποιήσατο πρόνοιαν πλὴν μιᾶς μικρᾶς τε καὶ ἀσήμου μάχης, ἣν δι' ἐνὸς τῶν ἀρχόντων συνεκρότησε. ^[10]

8 7 Περιῆλθε δὲ τὴν βασιλευομένην ἄπασαν, καὶ τοῖς οἰκοδομήμασι πολλὴν εἰσήμενε σπουδὴν. Γλώττη τε τῇ Ἰταλῶν καὶ Ἑλλήνων ἐπίσης ἐξέλαμψε. Καὶ ἡμερότητος μὲν παντελῶς ἀπέσχε, τῶν χρημάτων δὲ καὶ τῶν θησαυρῶν ἐπεμελήθη καὶ τῆς στρατιωτικῆς τάξεώς τε καὶ ἀρμονίας. Ἐτελεύτησέ τε περὶ τὴν Καμπανίαν, ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα γεγονῶς ἔτη, ἓνα καὶ εἴκοσι βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς καὶ μῆνας δέκα καὶ ἡμέρας ἑννέα. Πάντων δὲ ἀντιλεγόντων χρῆναι τὰς θείας αὐτῷ νομισθῆναι τιμὰς, ὁ διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν Μάρκος Ἀντωνῖνος ἐξήγησε χάριν, καὶ, τὰς τῶν ἀνθισταμένων βιάσας γνώμας, ἔτυχεν. Ἐβασίλευσε τοίνυν αὐτὸς οὗτος Ἀντωνῖνος Φούλβιος, ὃς καὶ Βοϊώνιος ἐπεκλήθη καὶ Πίος, ἐκ γένους τε κατιῶν λαμπροῦ τό γε εἰς τοὺς ἐγγὺς προγόνους· παλαιότητα γὰρ οὐκ εἶχε διεγνωσμένην· δικαίως τ' ἂν ἐξισωθεῖς τοῦνομα Πομπιλίῳ, ὥσπερ οὖν καὶ Τραϊανὸς Ῥωμύλῳ. ^[5]

8 8 Οὗτος σεμνὸς μὲν ἦν καὶ ἰδιωτεύων, οὐ διέφθειρε δὲ αὐτὸν οὐδὲ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, τραχύτητος πάμπαν ἀπέχων, ἡμερος δὲ πρὸς ἅπαντας καὶ ἀπλοῦς, ἐπιστήμη δὲ τῶν πολεμικῶν κεκοσμημένος, ἄδικον δὲ οὐκ ἐπάγων πόλεμον· φυλάττειν γὰρ ἦν αὐτῷ τὰ κτηθέντα σκοπὸς, οὐχ ἕτερα προστιθέναι. Καὶ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἄνδρας ἦγεν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς καὶ πάσης τιμῆς ἡξίου· τῶν πονηρῶν δὲ ἕκαστος αὐτῶν ἀφίστατο, μηδεμίαν περιβαλλόμενος συμφοράν. Τοῖς ἐνσπόνδοις δὲ τῶν κατὰ ἔθνη βασιλέων φοβερὸς τε ἦν ἅμα καὶ ἐπέραστος, ὥστε πολλοὺς τῶν βαρβάρων, ἀποθεμένους τὰ ὄπλα, περὶ τῶν διαφορῶν ὑπ' αὐτῷ κρίνεσθαι στέργειν τε ἅπερ ἂν γνοίη. Πλοῦτον δὲ ἔχων πρὸ τῆς βασιλείας οὐκ ὀλίγον, μετὰ τὴν βασιλείαν διένειμεν ἅπαντα τῷ στρατῷ καὶ τοῖς φίλοις, ὥστε τὰ δημόσια χρήματα, τῆς δαπάνης οἰκοθεν γιγνομένης, πολυπλασιασθῆναι. Εὐσεβὴς δὲ ἐπικληθεὶς διὰ τὴν φιланθρωπίαν, τελευτᾷ τὸν βίον ἐν ἀγρῷ· Λωρίον ἦν ὄνομα αὐτῷ· τῆς Ῥώμης πόρρω δυοκαίδεκα σημείοις, ἐβδομηκονταετῆς γενόμενος, βασιλεύσας δὲ τρία καὶ εἴκοσιν ἔτη, καὶ καθιερώθη καὶ οὗτος δόγματι κοινῷ. Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσε Μάρκος Ἀντωνῖνος Οὗηρος, ἐξ ἐπιφανῶν καὶ οὗτος πατέρων. ^[20]

8 9 Τὸ γὰρ δὴ γένος αὐτῷ πρὸς τὸν Νουμᾶν Πομπίλιον ἀνεφέρετο τὸ πατρῶον, μητρὸς δὲ ἦν ἐκ βασιλικοῦ σπέρματος κατιούσης. Σολεντῖνος γὰρ ἦν βασιλεὺς τις ὁ ταύτης προπάτωρ. Καὶ συνεβασίλευσεν αὐτῷ Λούκιος Ἀντωνῖνος Οὗηρος. Καὶ τότε δὴ πρῶτον ὑπὸ δύο τὰ ῥωμαϊκὰ βασιλεῦσιν ἦγετο, τῶν πρόσθεν καθ' ἓνα βεβασιλευκότων. Συνήγαγε δὲ αὐτοὺς καὶ συγγένεια, ἄλλη τε καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ γάμου. ^[5]

8 10 Ὁ γὰρ Ἄννιος Ἀντωνῖνος Οὗηρος τοῦ Μάρκου Ἀντωνίνου κηδεστὴς ἦν ἐπὶ θυγατρὶ, ἐκεῖνος δὲ ἐπ' ἀνεψιᾷ κηδεύσας ἐτύγχανεν Ἀντωνίνῳ τῷ Πίῳ. Οὗτοι δὲ βασιλεύοντες ἐπήγαγον Πάρθοις πόλεμον, τότε πρῶτον ἀντιπαραταξαμένοις μετὰ τὴν Τραϊανοῦ νίκην. Καὶ στρατεύει μὲν ἐπ' αὐτοὺς Λούκιος Ἄννιος Ἀντωνῖνος. Τὰς διατριβὰς δὲ περὶ Ἀντιόχειαν καὶ τὴν Ἀρμενίαν ποιούμενος διὰ τῶν στρατηγῶν ἅπαντα κατῴρθον· καὶ Σελεύκειαν, τὴν Ἀσσυρίων πόλιν ἐπιφανεστάτην, ἐλὼν μετὰ τῶν ἐγκαθημένων αὐτῇ στρατιωτῶν τετρακιςμυρίων, ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τῇ νίκῃ, κοινωνὸν ἔχων τοῦ θριάμβου τὸν κοινωνὸν τῆς βασιλείας καὶ τοῦ γένους τὸν κηδεστήν. Ἐτελεύτησε δὲ ἐν Βενετίᾳ, φερόμενος ἐπ' ὀχήματι ἅμα τῷ συμβασιλεύοντι· πορεία δὲ ἦν αὐτοῖς ἀπὸ Κονκορδίας εἰς Ἄλτινον· νόσον ὑπομείνας τε ἀποπληξίαν. Συνηριθμήθη τε τοῖς θεοῖς, ὑποληφθεὶς ἀνὴρ κοινός τε καὶ ἀγαθὸς εἶναι, καίτοι γε οὐκ ἦν, ἀλλ' ἐπέκρυπτεν αὐτὸν ἡ τοῦ βασιλέως ἀρετή. Μόνος τοίνυν ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἄτερος Ἀντωνῖνος Μάρκος, οὗ θαῦμα μόνον ἄξιον ἔχειν, οὐκ ἐπαίνους ἀπαριθμεῖν. ^[15]

8 11 Ἐκ πρώτης γὰρ ἡλικίας ἡμερὸς τε ἐγένετο καὶ γαληνὸς ἰδεῖν, μηδὲ παιδὸς ὄντος ἡδονὴν ἢ λύπην κατακρατῆσαι, μηδ' ἐξ ἑτέρου τούτων αὐτῷ τὸ πρόσωπον ἀλλοιότερον φανῆναι.

Φιλοσοφίας τε ἦν ἐραστής, ὑπὸ τοῖς Στωικοῖς πεπαιδευμένος, ὥστε μὴ μόνον τὸ ἦθος οὕτως ἡσκήσθαι τοῖς παραγγέλμασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν γλῶτταν ἐν τῇ λογικῇ τῶν ἄλλων πλεον ἔχειν. Οὕτω τε ἦν εὐκλεῆς ἔτι νέος, ὡς Ἀδριανὸν, σκοπούμενον ὅστις αὐτῷ διαδέξεται τὴν βασιλείαν, ἐπειδὴ προτιμᾶν ἠναγκάζετο τὸν Πίον, παῖδα αὐτῷ πεποιημένον, συνάψαι τοῦτον ἐκείνῳ διὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς, ὅπως ἂν ἐπ' αὐτὸν ἔκ τινος ἀκολουθίας ἡ βασιλεία κατενεχθῇ. Διδασκάλῳ δὲ ἐχρήτο τῆς φιλοσοφίας μὲν Ἀπολλωνίῳ τῷ Χαλκηδονίῳ, ῥητορείας δὲ ἑλληνικῆς μὲν Χερρονήσῳ, τῷ Πλουτάρχῳ συγγενεῖ, τῆς Ἰταλῶν δὲ Φρόντωνι, τῷ τότε ἀρίστῳ ῥητόρῳ. ^[10]

- 8 12 Ἐγένετο δὲ πάντων μάλιστα τῶν βασιλευσάντων τῆς ἰσότητος ἐραστής, πρὸς οὐδεμίαν ὑπεροψίαν ἀρθεῖς. Καὶ μεγαλόδωρος δὲ ἦν, καὶ τὰ τῶν ὑπηκόων ἐκ φιλαγαθίας διωκεῖτο. Πολέμους δὲ τὸν μὲν κατὰ Γερμανῶν διὰ τῶν στρατηγῶν ἐνίκησε, τὸν δὲ κατὰ Μαρκομάννων αὐτὸς παρών τε καὶ αὐτουργῶν, ὃς οὕτως ἰσχυρὸς ἐγένετο καὶ μέγας, ὥστε τοῖς Ἄφροις αὐτὸν παραβάλλεσθαι. Μετὰ γὰρ πολὺ πτόμα τῶν ἐναντίων τὸ κατὰ τὴν μάχην ἐγένετο μείζον ἕτερον, ἐπελθόντος λοιμοῦ τοῦ τε ἀέρος ἐπὶ τοσοῦτον φθαρέντος, ὥστε μετὰ τὴν νίκην ἅπασαν σχεδὸν τὴν στρατιὰν διαφθαρῆναι. Καμνόντων τοίνυν αὐτῷ τῶν πραγμάτων, ὅμως προσεκαθέσθη τε καὶ τέλος ἐπέθηκε τῷ πολέμῳ, συνητηθέντων Μαρκομάννοις Κουάδων τε καὶ Οὐανδάλων καὶ Σαρμάτων καὶ Σίλβων καὶ πάντων τῶν αὐτόθι βαρβάρων. ^[10]
- 8 13 Πανστρατιᾷ τε γὰρ αὐτοὺς ἀνείλε καὶ τοὺς Παίονας ἡλευθέρωσε δουλείας ἐθιράμβευσέ τε ἐπὶ τῆς Ῥώμης μετὰ Κομόδου τοῦ παιδὸς, καίσαρα χειροτονήσας αὐτὸν, Κόμοδόν τε Ἀντωνῖνον προσειπών. Φασὶ δὲ, τῆς δαπάνης αὐτὸν ἐπιλειπούσης, ἐπειδὴ φόρους ἐπάγειν ἐτέρους ἡρυθρία, τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα πᾶσαν καὶ τὰ σκεύη τὰ ἐξ ἀργύρου τε καὶ κρυστάλλου τὴν βασιλικὴν τε ἅπασαν σκευὴν ὥνιον προθεῖναι καὶ τὸ συναχθὲν χρυσίον καταναλῶσαι τῷ πολέμῳ. Περιγενομένων δὲ τῶν πραγμάτων, τοῖς μὲν ἀποδοῦναι βουλευθεῖσι τὰ τιμήματα ἀπαριθμῆσαι, τοὺς δὲ μὴ κατασχεῖν ἐλομένους μὴ βιάσασθαι. Ἐπέτρεψέ τε κατὰ τὸ σχῆμα τὸ βασιλικὸν εὐωχεῖσθαι καὶ τοὺς ὑπηκόους οἰκέτας ὁμοίᾳ περιβάλλειν στολῇ, μηδὲν τῷ βασιλεῖ πλεον ἀπονέμοντας, ἐπεὶ οὕτως ἦν ἀφθονώτατος. ^[10]
- 8 14 Μεγαλοψυχίαν ἐπεδείξατο τοιαύτην, ὥστε νικητηρίους ἄγων ἑορτάς, ἐν ταῖς πρὸς τὰ θηρία τῶν ἀνδρῶν μάχαις ἑκατὸν ἅμα λέοντας ὑπὸ τοῖς θεαταῖς ἀνείλεν. Ἐν τοσαύτῃ τῶν κοινῶν εὐδαιμονίᾳ καὶ τοῦ κρατοῦντος ἀρετῇ τέλος ἐπῆλθε τῷ βασιλεῖ, δεκάτῳ καὶ ὀγδόῳ τῆς ἀρχῆς ἔτει, τῆς δὲ ἡλικίας ἐνὶ καὶ ἐξηκοστῷ, γνώμῃ τε ἀπάντων μιᾷ συνηριθμήθη τοῖς θεοῖς, παραπέμψας τῷ παιδί τὴν βασιλείαν, Λουκίῳ Ἀντωνίῳ Κομόδῳ, μήτε κτησαμένῳ τι τῆς πατρῴας ἀρετῆς μήτε ἐπιδειξαμένῳ πλὴν ὅτι πρὸς Γερμανοὺς καὶ οὗτος ἔσχεν εὐτυχῇ πόλεμον. ^[5]
- 8 15 Ἐπεχείρησε μέντοι τὸν μῆνα τὸν κατὰ Ῥωμαίους Νοέμβριον ἐπώνυμον ἑαυτῷ ποιῆσαι Κόμοδον, οὐ μὴν ἐδυνήθη. Τρυφαῖς δὲ καὶ ἀσελγείαις κατὰ μικρὸν διαφθειρόμενος, εἰς τοῦτο προῆλθεν ἀτοπίας, ὥστε καὶ ἐν τῷ μονομαχικῷ σταδίῳ καὶ μετὰ ταῦτα ἐν δημοτελεῖ θέα κατὰ τὸ καλούμενον Ἀμφιθέατρον διαγωνίσασθαι πρὸς [τοὺς] τοῦτο ἐπιδεικνυμένους. Θάνατος δὲ ἐξαπίναιος ἐπελθὼν αὐτῷ δόξαν ἤνεγκε τοῖς πολλοῖς, ὡς ἀγχόνῃ τις αὐτὸν ἢ φαρμάκῳ καὶ τισι μαγγανείαις ὑπεξαγάγοι τοῦ βίου. Δώδεκα. δὲ ἐξεπλήρωσε βασιλεύων ἐνιαυτοὺς μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον καὶ μῆνας ὀκτώ, παρὰ πάντων ὁμοίως κοινὸς ἐχθρὸς καὶ μετὰ τὸν θάνατον ὀνομαζόμενος. Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσε Περτίναξ, ἀνὴρ εἰς γῆρας ἤδη προβεβηκώς ἐβδομηκοστὸν τε ἰὼν τῆς ἡλικίας ἔτος. ^[10]
- 8 16 Ὑπαρχος δὲ τῆς Ῥώμης ἦν, ὅτε παρήλθεν εἰς τὴν βασιλείαν, δόγματι τῆς συγκλήτου πάσης ἀναρρηθείς. Ἀλλ' ὀγδοηκοστῇ τῆς βασιλείας ἡμέρᾳ στρατιωτῶν αὐτὸν ὑπεξήγαγε στάσις, τῶν

καλουμένων Πραιτωριανών. Ἰουλιανὸς δὲ ἦν ὁ ταύτην ἐγείρας τὴν στάσιν, ὃς καὶ τὴν βασιλείαν ἤρπασεν, ἐπιφανὴς μὲν καὶ νόμους ἐξησκημένος· Ἰουλιανοῦ γὰρ ἔκγονος ἦν, ὃς τὸ διηνεκὲς διάταγμα τοῖς Ἀδριανοῦ χρόνοις συνέταξεν, ὃ μέχρι νῦν Ἀδριάνειον καλεῖται, κατὰ τὴν τῶν Ἰταλῶν φωνὴν ἡδίκτον περπέτουον· ἀλλ' εὐθὺς ἀνηρέθη πρὸς τῇ γεφύρᾳ τῇ καλουμένῃ Μουλβία, σφαγὴν ἐν αὐταῖς δεξάμενος ταῖς βασιλείοις αὐλαῖς. ^[5]

- 8 18 Καὶ δέχεται τὴν βασιλείαν Σεπτίμιος Σευήρος, ἄφρος ἐκ τῆς Τριπολιτικῆς καλουμένης ἐπαρχίας· πόλις δὲ ἦν αὐτῷ Λέρκις. Μόνος δὲ οὗτος ἐξ Ἀφρικῆς ἐπὶ τὴν τῶν ὅλων παρῆλθεν ἐπιτροπὴν, καὶ οὔτε πρότερον ἢ μνήμη παραδέδωκεν, οὔτε μετὰ ταῦτα ἐξῆς ἐκείθεν βεβασιλευκότα. Ἦν δὲ πρότερον μὲν τοῦ ταμείου ῥήτωρ· τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, ἀρχὴν ἵθυνε στρατιωτικὴν, καὶ, προσεμμένων λιταῖς τιμαῖς, εἰς τοῦτο ἦλθε δυναστείας. Προσηγόρευσε δὲ ἑαυτὸν Περτίνακα, τὸν ἀνηρημένον ὑπὸ Ἰουλιανοῦ τιμῶν. Μικρόψυχος μὲν ἀνὴρ καὶ χαλεπός, πολεμικὸς δὲ ἄλλως κὰν ταῖς μάχαις εὐτυχής. Πεσκέννιον γὰρ Νίγρον, τυραννήσασα κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἐν Κυζίκῳ νικήσας ἀνείλεν. Ἐκράτησε δὲ καὶ Πάρθων καὶ Ἀραβίων τῶν ἐνδοτάτω καὶ τῶν καλουμένων Ἀδιαβηνῶν, ὥστε τὴν μὲν Ἀραβίαν ἐπαρχίαν καταστήσασθαι κατὰ παλαιὸν ἔθος, ἀπὸ δὲ τῶν νενικημένων ἐθνῶν προσηγορίας λαβεῖν. Ἐκλήθη τε Παρθικὸς καὶ Ἀράβιος καὶ Ἀδιαβηνικός. Πλεῖστα δὲ καὶ τῶν τῆς βασιλείας οἰκοδομημάτων ἐπανάγαγεν εἰς νεότητα. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Κλώδιος Σαβῖνος ὁ κοινωνήσας Ἰουλιανῷ τῆς Περτίνακος σφαγῆς ἑαυτὸν ἐν Γάλλοις ἐχειροτόνησε καίσαρα· νικηθεὶς δὲ ἐν Λουγδούνῳ παρὰ τοῦ Σευήρου τέλος ἔσχε τοῦ βίου. Σευήρος δὲ ἦν μὲν ἐν τούτοις λαμπρός, οὐχ ἦττον δὲ ἐν τοῖς πολιτικοῖς. ^[15]

- 8 19 Φιλοσοφίας τε γὰρ ἐξήσκητο πρὸς ἄκρον καὶ τῶν ῥητόρων ἀπάντων ὑπερεῖχεν. Ὑστατόν τε πόλεμον πρὸς Βρεττανούς συγκροτήσας τάς τε πόλεις ἀνεκτήσατο καὶ τὰς ἀρχὰς ἐξασφαλιζόμενος χάρακα περιέβαλεν, ἐπὶ δύο καὶ τριάκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν σημείοις ἐκτείνας αὐτὸν πρὸς θάλασσαν. Ἐπὶ τούτοις τοῖς ἔργοις ἐτελεύτησεν ἐν Βορακίῳ πρεσβύτης, βασιλεύσας ἕξ καὶ δέκα ἐνιαυτοὺς καὶ μῆνας τρεῖς, καὶ τοῖς θεοῖς συνηριθμήθη, δύο παῖδας διαδόχους τῆς βασιλείας καταλιπὼν, Βασιανὸν καὶ Γέταν, προστάξας Βασιανὸν Ἀντωνίνον μετακληθῆναι. Καὶ ὁ μὲν προσηγορεύθη Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνίνος Βασιανός, ἐπετρόπευσέ τε μετὰ τὸν πατέρα τῶν πραγμάτων. Γέτας δὲ, ἐχθρὸς εἶναι κοινὸς κριθεὶς ὑπὲρ ὧν ἔπραττεν, ἀνηρέθη. Ἀντωνίνος τοίνυν, προσλαβὼν καὶ τὴν τοῦ Καρακάλλου προσωφυμίαν, τῷ πατρὶ πρὸς ἅπαντα κατηκολούθησε τὸ πρῶτον· προῖων δὲ ἐχώρησέ τε εἰς ὠμότητα καὶ τὴν ἐν ταῖς ἀπειλαῖς ὑπερβολήν. ^[10]

- 8 20 Τῇ Ῥώμῃ δὲ κατεσκεύασε λουτρὸν, ὅπερ εἰς τόδε Ἀντωνιανὸν καλεῖται. Ἄλλο δὲ ἄξιον μνήμης οὔτε εἶπεν, οὔτε ἔπραξεν οὐδέν· ἀλλ' ἡδοναῖς τε ἐδούλευσεν, ὥστε καὶ τὴν ἑαυτοῦ μητρυιὰν ποιήσασθαι γαμετήν. Ἐν Ἐδέσσει δὲ τῆς Ὀσδρηνῆς, στρατεύων ἐπὶ Πέρσας, ἀπῆλθε τοῦ βίου, βασιλεύσας μὲν ἕξ ἔτη καὶ μῆνας δύο, προσελθὼν δὲ τῇ ἡλικίᾳ εἰς τρίτον καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος· ἐγένοντό τε αὐτῷ τὰ νενομισμένα παρὰ τοῦ στρατοῦ. Καὶ βασιλεύει μετ' αὐτὸν Ὀφίλιος Μακρίνος, ἕξ ὑπάρχου πρὸς τὴν βασιλείαν κληθεὶς καὶ μετέσχεν ἀλουργίδος ὁ παῖς αὐτοῦ Διαδουμῖνος. ^[10]

- 8 21 Ἐπραξε δὲ οὐδὲ οὗτος μνήμης ἄξιον οὐδέν, τῆς ἀρχῆς εἰς ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας δύο προελθούσης. Ἀνείλε δὲ ἀμφοτέρους στρατιωτικὴ στάσις. Δέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Μάρκος Αὐρήλιος, ὃς Ἀντωνίνου Καρακάλλου παῖς ὢν ὑπέιληπτο· ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἥλιογαβάλου. ^[5]

- 8 22 Οὗτος ἐπὶ χρηστῇ τοῦ δήμου προσδοκίᾳ τὴν Ῥώμην καταλαβὼν ἐναντίος ὥφθη τῆς ἐλπίδος. Αἰσχροὺς γὰρ καὶ ἐπονείδιστον μετελθὼν βίον, μετὰ δύο ἔτη τῆς βασιλείας καὶ μῆνας ὀκτὼ

ἀνηρέθη, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῷ συναπώλετο Συμία Σευήρα. Ἐντεῦθεν ἦλθεν ἐπὶ τὴν βασιλείαν Ἀλέξανδρος, καῖσαρ μὲν ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἀναρρηθείς, αὐγουστος δὲ ὑπὸ τῆς συγκλήτου, κομιδῇ νέος. ^[5]

8 23 Οὗτος εὐθὺς ἐπὶ Πέρσας ἐστράτευσε καὶ τὸν βασιλέα Ἄρσην μετὰ πολλῆς ἐνίκησε τῆς εὐκλείας. Φοβερός τε ἐγένετο τῷ στρατῷ, ὥστε ἀτάραχον αὐτὸν ἐν πολλῷ διαμεῖναι χρόνῳ. Ἐπειδὴ γοῦν τινα τῶν ταγμάτων ἐπήρθη πρὸς στάσεις, ἐκόλασέ τε, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς ἄνδρας ἅπαντας ἀπεστράτευσε. Τούτῳ συνήδρευεν ὁ νομοθέτης Οὐλπιανός, αὐτὸς καὶ τὴν φροντίδα τοῦ τοῖς δεομένοις ἀντιγράφειν ἔχων. Πολλῆς δὲ οὔσης αὐτῷ τῷ Ἀλεξάνδρῳ καὶ κατὰ τὴν Ῥώμην καὶ πανταχοῦ τῆς δόξης, ἐτελεύτησε παρὰ Γάλλοις, τάραχον ὑπομείνας στρατιωτικὸν, τρισκαιδεκάτῳ τῆς βασιλείας ἔτει, πολλὴν εὐσέβειαν ἐπιδειξάμενος περὶ τὴν ἑαυτοῦ μητέρα καὶ μηδὲ ἐνὶ κατὰ τοῦτο καταλιπὼν ὑπερβολήν. BIBLION Θ'. ^[10]

9 1 Μεταλλάξαντος τοίνυν Ἀλεξάνδρου τὸν βίον, ἐβασίλευσε Μαξιμῖνος, πρῶτος οὗτος αἰρεθείς καὶ μόνῃ τῇ τῶν στρατιωτῶν ψήφῳ, τῆς συγκλήτου μὴ συμψηφισαμένης, ὅπου γε καὶ συνηριθμεῖτο τῇ γερουσίᾳ. Ἐπαγαγὼν δὲ Γερμανοῖς πόλεμον καὶ κρατήσας αὐτῶν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος καὶ προσαγορευθεὶς ἱμπεράτωρ, ὃ νῦν μὲν τῶν βασιλέων ἐστὶν ὄνομα, τότε δὲ ἤρμοττε τοῖς ἄριστα στρατηγοῦσιν, ἀνηρέθη τῆς Ἰταλίας ἐντὸς ἐν Ἀκυληίᾳ τῇ πόλει, Πουπίηνου τὴν σφαγὴν ἐπαγαγόντος. Συνανηρέθη δὲ αὐτῷ καὶ ὁ παῖς, νήπιος κομιδῇ, κοινωνήσας τῷ πατρὶ τῆς βασιλείας τρισὶν ἔτεσι καὶ ἡμέραις ὀλίγαις. Μετὰ τοῦτον τρεῖς ἅμα γίνονται βασιλεῖς, Πουπίηνός τε ὁ τὸν φόνον ἐργασάμενος καὶ Βαλβῖνος καὶ Γορδιανός, οἱ μὲν ἐξ ἀφανοῦς καὶ ἀσήμου γένους, Γορδιανός δὲ ἐξ ἐπιφανῶν προγόνων. ^[5]

9 2 Γορδιανός γάρ ἦν αὐτῷ πατήρ, οὕτω λαμπρός, ὥστε, Μαξιμίνου βασιλεύοντος, ὃν ὁ Πουπίηνος διεχρήσατο, ἐπὶ τῆς Ἀφρικῆς ἀνθυπατικὴν αὐτὸν ἔχοντα στρατιάν, κληθῆναι ἐπὶ τὴν βασιλείαν. Ἐπεὶ δὲ ἐπέβησαν τῆς Ῥώμης, Βαλβῖνος μὲν καὶ Πουπίηνος ἐν ταῖς αὐλαῖς ἀνηρέθησαν ταῖς βασιλικαῖς, ἔμεινε δὲ Γορδιανός μόνος τὴν ἀρχὴν ἔχων. Νεώτατος δὲ ὢν, ἄγεται γαμετὴν Τρανκελλίναν. Ἀνεγείρας δὲ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰάννου, διὰ πολλοῦ τοῦ μέσου ὥρμησεν ἐπὶ τὰ πρὸς ἔω. Στρατούσας δὲ ἐπὶ Πέρσας καὶ κρατήσας αὐτῶν μάχαις πολλαῖς, ἐπανιὼν ἀνηρέθη πρὸς τοῖς ῥωμαϊκοῖς ὅροις ὑπὸ Φιλίππου. Καὶ γίνεται τῶν πραγμάτων ὁ Φίλιππος κύριος. Κατεσκεύασε δὲ αὐτῷ μνήμῃ τῶν πεπραγμένων ἡρώων ὁ στρατὸς εἰκοστῷ τοῦ Κιρκησίου σημείῳ· φρούριον δὲ ἐστὶ τοῦτο Ῥωμαίων, εἰσέτι καὶ νῦν οὕτω καλούμενον παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Τὸ σῶμα δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκόμισε, καὶ τῇ τῶν θεῶν ἐτίμησε προσηγορίᾳ. Φίλιππος δὲ σὺν τῷ παιδί Φιλίππῳ τῆς βασιλείας ἐπελάβετο, καρπὸν τοῦτο ποιησάμενος τοῦ φόνου. ^[15]

9 3 Καὶ τὴν στρατιάν διαγαγὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἤγαγε δημοτελῇ πανήγυριν ἐπὶ τῷ χιλιοστῷ τῆς πόλεως ἔτει, κατ' αὐτὸν ἀρξαμένῳ, παντοδαπαῖς τέρψεσι τὸ πλῆθος ἀνελόμενος. Ἀλλ' ἀνηρέθη σὺν τῷ παιδί, τῶν στρατιωτῶν αὐτὸν μὲν ἐν Βερώνῃ, τὸν υἱὸν δὲ ἐν Ῥώμῃ διαχρησαμένων, πέντε βασιλεύσας ἐνιαυτούς. Τῆς μέντοι τῶν θεῶν ἡζιώθησαν προσηγορίας. Καὶ παρήλθεν εἰς τὴν ἔξουσίαν Δέκιος, ἐκ Παιόνων κατάγων ἀπὸ Βουδαλίας τῆς πόλεως τὸ γένος. ^[5]

9 4 Κινηθέντος δὲ ἐμφυλίου πολέμου, τούτου μὲν ἐκράτησε μάχη, τὸν δὲ παῖδα τὸν ἑαυτοῦ καῖσαρα παρεσκεύασεν ἀναρρηθῆναι. Λουτρόν τε τῇ Ῥώμῃ κατεσκεύασεν ἐπώνυμον ἑαυτῷ, καὶ δύο τὴν ἀρχὴν κατασχὼν ἐνιαυτούς, ἅμα τῷ παιδί κατέλυσε τὸν βίον, ἐν μέσοις τοῖς βαρβάρους ἀναιρεθέντες, καὶ τῆς τῶν θεῶν ἔτυχον ἀμφότεροι τιμῆς. Διαδέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Γάλλος Ὀστυλιανός καὶ ὁ τούτου παῖς Βουλυσσιανός. ^[5]

9 5 Τυραννήσαντος δὲ ἐν Μυσοῖς Αἰμιλιανοῦ, στρατεύουσιν ἀμφότεροι. Καὶ ἀναιρεθέντες ἐν Τεράμνοις, τῆς ἀρχῆς οὐδεμίαν οὐδενὶ κατέλιπον μνήμην. Τῆς δ' ἐξ αὐτῶν γενομένης

συμφορᾶς πολὺ γέγονεν ὄνομα, λοιμῶν καὶ νόσων ποικίλων τότε σχεδὸν ἅπαν τὸ βασιλευόμενον διαφθειράντων. Μετὰ τούτους Αἰμιλιανὸς, οὐκ ἔχων ἑαυτὸν ἀνενεγκεῖν ἐπὶ λαμπροὺς προγόνους, μᾶλλον δὲ ἐξ ἀσήμεων πάντη τε γεγενημένος, τρισὶ μηνὶν ὅλοις βασιλεύσας ἐτελεύτησε. ^[5]

9 7 Τότε τοῖνυν Οὐαλεριανὸς μὲν, περὶ τὰς Ῥητίας καὶ Νωρικὸν διατρίβων, ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἠρέθη στρατηγὸς καὶ μετ' οὐ πολὺ βασιλεὺς, Γαλλιῆνος δὲ ἐπὶ τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῆς συγκλήτου πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐκλήθη. Συνέβη δὲ τὴν τούτων βασιλείαν ὀλεθριωτάτην γενέσθαι δυστυχία τῶν ἡγεμόνων ἢ τὸ ἀληθέστερον ἀσθενείᾳ. Γερμανοὶ μὲν γὰρ ἐν μέσαις ταῖς Ἰταλίαις ἐστρατοπεδεύσαντο καὶ τῆς Ῥαβέννης αὐτῆς ἄχρι προῆλθον. Οὐαλεριανὸς δὲ ἐν τῇ Μέσῃ τῶν ποταμῶν Πέρσαις μαχόμενος ὑπὸ Σάπωρος τοῦ Περσῶν βασιλέως ἐάλω, καὶ κατεγήρασεν ἐν αἰχμαλωσίᾳ. Γαλλιῆνος δὲ, νέος ἐπὶ τὰ πράγματα παρελθὼν, τὸν μὲν πρῶτον χρόνον ἀνδρείαν τε ἐπεδείξατο καὶ τὴν τύχην εἶχε συλλαμβανομένην ἐν μάχαις, Γάλλων τε καὶ Ἰλλυριῶν κρατήσας Γέννουόν τε τυρανήσαντα ἀνελὼν. ^[5]

9 8 Προβαινούσης δὲ αὐτῷ τῆς ἡλικίας, μετέβαλε καὶ τὴν γνώμην καὶ τὸν βίον, ἐκ μὲν ἡμερότητος εἰς ὠμότητα μεταστὰς, ἐκ σεμνότητος δὲ εἰς ἅπασαν ἡδονῶν ἀτοπίαν. Καὶ πάσας ἀφῆκε τὰς βασιλικὰς φροντίδας, ὡς Ἀλαμανοὺς, ὑπερβάντας τὴν Γάλλων γῆν, ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐλθεῖν, Δάκας τε καὶ τοὺς ὑπὲρ τὸν Ἰστρον, οἱ κτῆμα Τραϊάνου τοῦ πάλαι βασιλεύσαντος ἐγεγόνεισαν, ἀλλοτριωθῆναι Ῥωμαίων ἄλλα τε καὶ Μακεδονίαν καὶ Πόντον καὶ Ἀσίαν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἰστρον ἔθνων, Παίονας δὲ ὑπὸ Σαρματῶν καὶ Κουάδων πολιορκηθῆναι, Γερμανοὺς τε τὰς Ἰσπανίας ἐπινεμηθῆναι καὶ Ταράκωνα πόλιν ἐπιφανῆ κατασκάψαι, Πέρσας δὲ, τὴν Μέσῃ τῶν ποταμῶν ἐφ' ἑαυτοῖς ποιησαμένους, ἤδη περὶ τῆς Συρίας τὸν πόλεμον ἔχειν. Ἀπεγνωσμένων δὲ ἤδη τῶν πραγμάτων καὶ τῆς βασιλείας ἐκ τοῦ πλείονος ἀνηρημένης, Ποστούμιος ἐν Γάλλοις, ἀφανὴς τὸ ἐκ πατέρων, περιθεὶς ἑαυτῷ τὴν ἀλουργίδα, δέκα τῶν πραγμάτων ἐνιαυτοῖς ἐπετρόπευσε καὶ τὴν ἀπολομένην γῆν ἀνεκτήσατο, πολλὴν ἀρετὴν ἐπιδειξάμενος. ^[5]

9 9 Πολλὰ τε κατῴρθωσεν ἄν, εἰ μὴ τάραχος αὐτὸν στρατιωτικὸς ἀνεῖλεν, αἰτίασαμένου τοῦ πλήθους, ὅτι δὴ Μογοντιακὸν τὴν πόλιν, ἣτις τυραννήσαντι Λουκίῳ Αἰλιανῷ συνεπολέμησε, μετὰ τὴν νίκην οὐκ ἐπέτρεψε πολιορκηθῆναι καὶ τὰ χρήματα τῆς πόλεως γενέσθαι τῶν νενικηκότων. Οὕτω δὲ τούτου τελευτήσαντος Μάριος, εὐτελὴς καὶ προεσθηκῶς ἐργαστηρίου, ἐπελάβετο τῆς ἀρχῆς, καὶ μίαν κρατήσας ἡμέραν τῆς ὑστεραίας ἀνηρέθη. Καὶ διεδέξατο Βικτωρίνος τὴν βασιλείαν ἐν τῇ Γάλλων γῇ, χρῆσθαι μὲν τοῖς πράγμασιν ἐπιστάμενος, δουλεύων δὲ ἡδοναῖς καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύων. Τοῦτο γοῦν αὐτὸν καὶ ἀπήνεγκεν ὡς τάχιστα τοῦ βίου, δεύτερον τῆς βασιλείας ἄγοντα ἔτος, δούλου τινὸς Ἀκτουαρίου τὴν τελευτὴν ἐπαγαγόντος· τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πεφονευκῷ. Καὶ μετῆλθεν εἰς Τέτρικον ἢ βασιλεία, τῆς Ἀκυτανίας ἔχοντα τὴν ἡγεμονίαν, τοῦ στρατοῦ τὴν ψῆφον ἐπ' αὐτὸν ἀγαγόντος. ^[15]

9 10 Περιεβάλλετο μὲν οὖν ἐν Βουραγάλλοις τὴν ἀλουργίδα, ταραχὰς δὲ ὑπέμεινε στρατιωτικὰς πολλὰς τε καὶ μεγάλας. Ταύτης δ' οὐσῆς ἐν Γάλλοις τῆς καταστάσεως, ἐν τοῖς ἐώοις Ὀδέναθος, μετατιμηθεὶς τῆς ἀρχῆς, νικᾷ τε Πέρσας μάχῃ καὶ τὴν Συρίαν ἀνακτησάμενος προσῆλθεν ἐπὶ τὴν Μέσῃ τῶν ποταμῶν, καὶ πρὸς Κτησιφῶντα χωρήσας, αὐτὴν ἐπολιόρκει. Καὶ οὕτως δὴ, τοῦ Γαλλιήνου τὴν ἀρχὴν ἐκλιπόντος, ἐν μὲν τοῖς ἐσπερίοις Ποστούμιος, ἐν δὲ τοῖς ἐώοις Ὀδέναθος τὰ πράγματα διεφύλαξεν. ^[5]

9 11 Ἀλλ' ὁ μὲν Γαλλιῆνος ἀνηρέθη, καὶ Οὐαλεριανὸς, ὁ ἀδελφὸς ὁ τούτου, τῆς τοιαύτης τελευτῆς ἐγένετο κοινωνὸς, ἐνάτῳ τῆς βασιλείας ἔτει. Κλαύδιος δὲ, διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν, τὰ ἔθνη κατεπολέμησεν ἃ προσώκει τὸν Ἰστρον, ὅφ' ὧν Ἰλλυριοὶ τε καὶ Μακεδόνες ἐπολιορκοῦντο. Αὐτός τε σῶφρων τε ἦν περὶ τὰς δημοσίας δαπάνας, μετριότητι δὲ ἐχρήτο πρὸς ἅπαντα. Τοῦ

δικαίου δὲ φύλαξ ἦν ἀκριβὴς καὶ πανταχόθεν τῇ βασιλείᾳ πρέπων. Ἀλλὰ νόσος αὐτὸν δευτέρῳ τῆς ἀρχῆς ἔτει μετέστησε τοῦ βίου, καὶ τῶν θείων ἡξιώθη τιμῶν. Ἡ δὲ σύγκλητος πολυτρόποις τιμαῖς τὴν ἐκφορὰν ἐκόσμησε, καὶ τελευταῖον ἀσπίδα τε χρυσὴν ἔθηκεν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, καὶ αὐτὸν χρυσοῦν ἔστησεν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ. Ἐψηφίσατό τε Κυντίλλῳ, τοῦ τεθνηκότος ἀδελφῷ, τὴν βασιλείαν, συμψηφισαμένης καὶ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης. ^[10]

9 12 Καὶ τῆς τε κρίσεως οὐ διήμαρτον οἱ ἐλόμενοι· ταῖς γὰρ ἀρεταῖς ἀπάσαις οὐ μόνον εἰς ἴσον ἦλθεν, ἀλλὰ καὶ παρῆλθε τὸν ἀδελφόν. Στρατηγὸν δὲ πρότερον αἰρεθεὶς μετὰ ταῦτα καὶ βασιλεὺς ἀνερρήθη. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἑπτακαίδεκα ὕστερον τῆς βασιλείας [ἡμέραις] ἀνῆρέθη. Τότε λοιπὸν Αὐρηλιανὸς ἐπὶ τὰ πράγματα παρῆλθεν, ἐκ τῆς Δακίας τῆς καλουμένης Ῥιπενσίας ἔλκων τὸ γένος, δυνατώτατος μὲν καὶ ἀνδρειότατος ἐν ταῖς μάχαις, μικρόψυχος δὲ ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν. ^[5]

9 13 Οὗτος τοὺς μὲν περὶ τὸν Ἰστρον βαρβάρους ἐνίκησε μάχῃ καὶ τοὺς ῥωμαϊκοὺς ὄρους ἐξέτεινε κατὰ τὸ σχῆμα τὸ πρότερον. Ἐκράτησέ τε Τετρίκου μὲν ἐν Γάλλοις, αὐτοῦ προσαγαγόντος αὐτόν τε καὶ τὸ στρατόπεδον. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔφερε, συνεχῶς αὐτῷ ἐπανισταμένων, μεθ' ἡδονῆς ἐδέξατο τὴν Αὐρηλιανοῦ δεσποτείαν. Φασὶ γοῦν αὐτὸν γράμμασι λαθραίοις παρακεκληκέναι τὴν ἀρχὴν ὑποδέξασθαι καὶ τὸ ἔπος ἐνθεῖναι τοῖς γράμμασιν, ὃ πεποίηκεν ὁ Βιργίλλιος ἐκ προσώπου Παλινούρου πρὸς τὸν Αἰνεῖαν. Ἐξάρπασόν με τούτων, ἀήττητε, τῶν κακῶν. Συνάψας δὲ καὶ πρὸς Ζηνοβίαν μάχην, ἥτις μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς Ὀδενάθου τελευτὴν ἐβασίλευσε τῶν ζώων, αἶρει μὲν αὐτὴν πλησίον Ἀντιοχείας, οὐ καρτερᾶς δεηθεὶς μάχης, ἀπήγαγε δὲ εἰς τὴν Ῥώμην αὐτὴν τε καὶ τὸν Τέτρικον καὶ καθ' ἑκατέρων ἐθριάμβευσε, σε, τῆς οἰκουμένης αὐτοκράτωρ προσαγορευθεὶς. Ἦγοῦντο δὲ αὐτῷ τῶν ἀρμάτων Τέτρικός τε καὶ Ζηνοβία. Καὶ τὸν μὲν ἐπιτροπεύειν ἔταξε τῆς Λουκανῶν ἐπαρχίας τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, Ζηνοβία δὲ, καὶ αὐτὴ μικρὸν βιώσασα μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν χρόνον, τοὺς παῖδας κατέλιπεν ἐπὶ τῆς Ῥώμης, ὧν ἔτι καὶ νῦν εἰσιν ἀπόγονοι. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους οἱ τὸ νόμισμα διοικούντες ἐξ ἀργύρου τε καὶ χρυσοῦ καὶ μὴν καὶ τὸν χαλκὸν μορφοῦντες εἰς δηνάριον ἐξανέστησαν εἰς στάσιν, ὥστε καὶ συγκροτῆσαι πόλεμον καὶ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν. ^[20]

9 14 Αἰτίαν δὲ ἔσχεν ὁ πόλεμος τὴν περὶ τὸ νόμισμα ῥαδιουργίαν. Κρατήσας δὲ αὐτῶν Αὐρηλιανὸς πολλῇ μετὰ τὴν νίκην ὠμότητι κατεχρήσατο. Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἐκ τῆς γερουσίας ἀνείλε, φονῶν ἀεὶ, ὥστε μῖσος μὲν αὐτῷ τεχθῆναι πολὺ, μὴ μὴν ἄχρηστον πάντῃ γενέσθαι τὴν ὠμότητα, τῶν πολλῶν ἐκ τούτου πρὸς τὸ δέον ἀφικνουμένων, πλήν ὅτι, καθάπερ ἔκ τινος μελέτης, οὐδὲ τῶν ἀδελφιδῶν ἐφείσατο. Αὐτὸς καὶ τὴν πόλιν ὀχυρωτέροις περιέβαλε τείχεσι καὶ ναὸν ὠκοδόμησεν Ἡλίῳ, πλοῦτόν τε ἐναπέθετο τῷ ναῷ πολὺν ἐκ χρυσοῦ τε καὶ λίθων τιμίων. ^[10]

9 15 Ἄς μέντοι κατεστήσατο πόλεις Τραϊανὸς ὑπὲρ τὸν Ἰστρον οὐκ ἡβουλήθη μέρος εἶναι τῆς ἀρχῆς· οὐ γὰρ ἤλπισε δύνασθαι μένειν αὐτὰς ὑπὸ τοῖς Ῥωμαίοις, τῶν προβεβλημένων ἐθνῶν Ἰλλυριῶν τε καὶ Μυσῶν ἐκπεπορημένων. Μετώκησε γοῦν τοὺς κατοικισθέντας ἐκεῖ Ῥωμαίους εἰς μέσσην τὴν Μυσῶν γῆν, προσαγορεύσας τὸν συνοικισμόν Δακίαν, ἥ μέση νῦν τῶν δύο Μυσιῶν κεῖται καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ διαπλέουσι τὸν Ἰστρον ἐπὶ τὴν θάλασσαν. Τοσαῦτα διαπραξάμενος οἰκέτου δόλῳ ἐτελεύτησε τὸν βίον, ὃς, τὴν τοῦ δεσπότης μιμησάμενος χεῖρα, γράφει πρὸς τινὰς τῶν φίλων περὶ σφαγῆς ἀνδρῶν τινῶν, ὡς Αὐρηλιανοῦ γράψαντος. Ὁ δὲ γνόντες οἷς ὁ φόνος ἀρτύεσθαι δῆθεν ἐδόκει, φθάσαντες αὐτοὶ τὸν Αὐρηλιανὸν ἔδρασαν ἃ πείσασθαι προεδόκων. Σφάττεται τοίνυν μετὰ τὸν τε Βυζαντίου καὶ Ἡρακλείας κατὰ τὴν παλαιὰν λεωφόρον· ὄνομα δὲ ἔστιν αὐτῷ τόπῳ Καινὸν φρούριον. Ἀλλ' ἐτιμώρησαν αὐτῷ μετὰ ταῦτά τινες, καὶ αὐτὸς συνηριθμήθη τοῖς θεοῖς. Μετὰ τοῦτον Τάκιτος ὑπεδέξατο τὴν βασιλείαν.

[15]

- 9 16 τό τε ἦθος εἰς ἅπασαν ἀρετὴν ἐξησκημένος δυνατός τε εἶπερ τις ἄλλος ἐπιτροπεῦσαι τῶν πραγμάτων. Ἄλλ' οὐδὲν ἔδειξε λαμπρόν· οὔτε γὰρ ἐπέτρεψεν ὁ χρόνος, τῆς βασιλείας ἕξ μῆνας προελθούσης μόνον. Ἄλλ' οὐδὲ Φλωριανὸς, τοῦτον ἐκδεξάμενος, ἔπραξέ τι γενναῖον εἴκοσι βασιλεύσας ἡμέρας. Πρόβος ἐντεῦθεν ἐκτίσατο τὴν βασιλείαν, πολλὴν ἀπὸ τῶν πολεμικῶν δόξαν ἔχων, ἣν καὶ μετὰ ταῦτα οὐχ ἤττον ηὔξησε. ^[5]
- 9 17 Γάλλους τε γὰρ ἠλευθέρωσε τῶν βαρβάρων, πολλὰς αὐτῶν κρατήσας μάχαις, τοὺς τε ἐπιβουλεύσαι τῇ βασιλείᾳ βουληθέντας, Σατορνίνον τε ἐν τοῖς πρὸς ἔω, Πρόκλον τε καὶ τὸν Βόνωσον ἐν Ἀγριπίνῃ, πολέμῳ νικήσας ἀνείλε. Γάλλοις ἐπέτρεψεν ἀμπελουργεῖν, οὐπω πρότερον τοῦτο εἰδόσι, τῇ στρατιωτικῇ τε χρησάμενος χειρὶ τό τε Ἄλμον καὶ τὸ Ἄγρεον· ὅρη δὲ ἐστὶν τὸ μὲν Σιρμίου, τὸ δὲ ἐν Μυσοῖς· κατεφύτευσεν ἀμπελῶνας, καὶ παρέδωκε τοῖς προσοίκοις γεωργεῖν. Πολλοὺς τε ἐτέρους κατορθώσας πολέμους καὶ πάντα ποιήσας εἰρηναῖα καὶ τι καὶ νεανιευσάμενος μικρὸν ὕστερον, ὥς οὐδὲν αὐτῷ δεήσει δυναμένῳ, θαυμαζόμενος ἐπ' ἀνδρείᾳ τε καὶ δικαιοσύνῃ καὶ τοῖς μὲν πλεονεκτήμασιν ἀφομοιούμενος Αὐρηλιανῷ, τὰς κακίας δὲ φεύγων, ἀνῆρέθη κατὰ τὸ Σίρμιον, ὑπὸ στρατιωτικοῦ ταραχῆς τοῦτο παθὼν. Δέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Κάρος Ναρβωνήσιος· Γάλλων δὲ ἦν ἡ πόλις· καὶ ποιεῖ κοινωνοὺς εὐθύς αὐτῷ τῆς βασιλείας Καρῖνον καὶ Νουμεριανὸν τοὺς παῖδας. ^[10]
- 9 18 Μαχόμενος δὲ πρὸς Σαρμάτας, ἐπειδὴ τις ἠγγείλεν αὐτῷ τοὺς Πέρσας τὰ πρὸς τὴν ἔω ταραττεῖν, δρόμον τε ὥς αὐτοὺς ἐποίησατο καὶ κατεκράτησεν αὐτῶν πολλὰς συμπλοκαῖς. Κόγχην τε καὶ Κτησιφῶντα, τῶν περσικῶν πόλεων ἐπιφανεστάτας, εἶλε· καὶ στρατοπεδευσάμενος ὑπὸ τὸν Τίγρητα ποταμὸν, ἀπώλετο κεραυνῷ. Καὶ μετὰ τοῦτον ὁ παῖς Νουμεριανὸς, συνεκστρατεύσας αὐτῷ, δόλῳ θνήσκει τοῦ κηδεστοῦ· Ἄπρως δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ. Καὶ θνήσκει τὸν τόπον τόνδε· ἐπιρροῆς αὐτῷ κατὰ τῶν ὁμμάτων γενομένης, οὐ δυνάμενος ἀλύπως δέχεσθαι τὸν καθαρὸν ἀέρα, ἐπιθείς ἑαυτὸν φορεῖω καὶ δέρμασι πανταχόθεν περικλείσας, ἦνυε τὴν ὁδόν. Ὁ τοίνυν Ἄπρως, ἀνελὼν αὐτὸν, ἔκρυπτε τὸν θάνατον, πρὶν δὴ τῶν ἐπομένων τινὲς ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς τοῦ νεκροῦ δυσωδίας περιεργάσασθαι καὶ μνηῦσαι τῷ στρατῷ τὸ γεγεννημένον. Ἐκρυπτε δὲ τὴν τελευτήν· Ἄπρως, αὐτὸς κρατῆσαι τῶν πραγμάτων ἐπιθυμῶν. Ἐν τούτοις δὲ ὄντων τῶν ἐκ Περσίδος ἐπανιόντων, Καρῖνος ὁ καταλειφθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἰλλυριοῦς τε καὶ Γάλλους φυλάττειν καὶ τὴν Ἰταλίαν, πάσας ὑπερβάς ἀτοπίας, τοὺς μὲν ἀνῆρει, πλάττων ἐγκλήματα, τῶν δὲ τὰς εὐνάς ὕβριζεν. ^[15]
- 9 19 Ἦδη δὲ καὶ τῶν συμπεφοιτηκόντων αὐτῷ τινὰς ὑπὲρ τῶν γενομένων ἐν τῇ νεότητι προσκρουσμάτων ὠμότατα διεχρήσατο, καὶ ἀπεστυγεῖτο παρὰ πάντων ὁμοίως. Ἄλλ' ὁ στρατὸς ἅπας Διοκλητιανὸν ἀνείπε βασιλέα, ἀφανῆ τινὰ καὶ ἄσημον. Οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν δημοσίου γραμματέως παῖδά φασιν, οἱ δὲ ἀπελεύθερον Ἀνουλίνου τινὸς συγκλητικοῦ γεγονέναι. Βασιλεύσας δὲ καὶ συγκαλέσας τὴν στρατιάν, ἀνωμόσατο μὴ συνειδέναι τῷ Νουμεριανοῦ φόνῳ, καὶ μετὰ τοὺς ὄρκους πλησίον ἐστηκότα τὸν Ἄπρων αὐτοχειρὶ διεχρήσατο. ^[5]
- 9 20 Χωρήσας δὲ καὶ ἐπὶ τὸν Καρῖνον, τῷ τε στρατεύματι καὶ τοῖς λοιποῖς προσεστηκότα, νικᾷ τε μάχῃ καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν οἰκείων προδοθέντα περὶ Μάργον τὴν πόλιν ἀνείλε, καὶ γίγνεται μόνος αὐτοκράτωρ. Στασιάζοντος δὲ ἐν Γάλλοις τοῦ ἀγροικικοῦ καὶ Βακαύδας καλοῦντος τοὺς συγκροτηθέντας ὄνομα δ' ἔστι τοῦτο τυράννους δηλοῦν ἐπιχωρίους ἡγεμόνας δὲ ἔχοντος τοῦ τολμήματος Ἀμανδόν τε καὶ Αἰμιλιανὸν, χειροτονήσας καίσαρα Μαξιμιανὸν τὸν Ἐρκούλιον ἐξέπεμψε. Καὶ νικήσας Μαξιμιανὸς μάχῃ τὴν ἐλευθερίαν ἀπέδωκε τῇ γῇ. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Καραύσιος, οὐδαμόθεν οὐδενὶ γνώριμος πλὴν ἐκ πολιτικῶν ἔργων, ἐκπεμφθεὶς παρὰ Μαξιμιανοῦ εἰς τὴν Βονωνίαν, ὥστε τὰ περὶ τὴν Βελγικὴν καὶ Ἀλμορχον καταστῆσαι, παρὰ τῶν προσοίκων ἐνοχλούμενα βαρβάρων, πολλὰς κρατήσας μάχαις, τὴν ἐκ τοῦ πολέμου λείαν οὔτε τῷ στρατῷ διένειμεν, οὔτε τοῖς βασιλεῦσιν ἀνέπεμψε· καὶ δι' ὑποψίας ἐλθὼν, ὥς ἐκ

προνοίας ἐπὶ νεωτερισμῷ τὸν πλοῦτον συναγείρας, προσετάχθη μὲν ὑπὸ Μαξιμιανοῦ κατασφαγῆναι, γνοὺς δὲ ἀλουργίδα τε ἐνέδου καὶ καταλαμβάνει τὰς βρεττανικὰς πόλεις. ^[5]

- 9 22 Πάντων οὖν πανταχόθεν θορύβου πεπληρωμένων· καὶ γάρ τοι καὶ Ἀχιλλεὺς χεῖρας ἀντάρας ἐτύγχανεν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Γεντιανοὶ, πέντε δὲ ἦσαν οὗτοι, νεωτεροποιοῦντες ἐπὶ τῆς Ἀφρικῆς δύναμιν συνεκρότουν· τὸν μὲν Ἑρκούλιον Μαξιμιανὸν αὐγουστον ἀνηγόρευσε, Κωνστάντιον δὲ καὶ Μαξιμιανὸν καίσαρας. Ἦν δὲ Κωνστάντιος μὲν Κλαυδίου τοῦ βασιλεύσαντος ἀπὸ θυγατρὸς ἔκγονος, Μαξιμιανὸς δὲ, ὁ καὶ Γαλέριος ἐπικληθεὶς, ἐκ Δακῶν τῶν περὶ Σαρδίκην ἔχων τὸ γένος. Βουλόμενος δὲ αὐτοὺς πιστοτέρους ἑαυτῷ καταστήσαι τῇ διὰ τοῦ γάμου κατέδωκε συγγενείᾳ, Κωνσταντίῳ μὲν τὴν Ἑρκουλίου τοῦ συμβασιλεύσαντος αὐτῷ προγονὴν ἐκδοῦς· Θεοδώρα ἦν ὄνομα αὐτῇ· ἀφ' ἧς δὴ καὶ ἔξ παῖδες ἐγένοντο αὐτῷ, Κωνσταντίνου τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος ἀδελφοί· Γαλερίῳ δὲ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Οὐαλερίαν. Ἀλλὰ τὰς μὲν γαμετὰς ἐκατέρας ἀπεώσαντο. Καραύσιος δὲ, ἐπειδήπερ ἀνάλωτος ἦν ἀπάσῃ μηχανῇ, σπένδεται πρὸς τοὺς βασιλέας, καὶ μετὰ τὰς σπονδὰς ἀνηρέθη παρὰ τοῦ πάντων αὐτοῦ φιλάτου, ὃς Ἄλληκτός τε ἐκαλεῖτο καὶ μετὰ ταῦτα ἐκράτησε τῶν Βρεττανικῶν· καὶ τρεῖς διατελέσας ἐνιαυτοὺς ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένετο, στρατηγούντος Ἀσκληπιοδότου τοῦ τοῖς βασιλεύουσι τότε ὑπάρχοντος. Οὕτως τὰ Βρεττανῶν, ἔνδεκα ἔτη χωρισθέντα τῆς βασιλείας, συνήφθη Ῥωμαίοις. Κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Κωνστάντιος ὁ καῖσαρ, ἐν Γάλλοις πολλὰς νικήσας μάχας, ἦλθε παρὰ μικρὸν κινδύνου. ^[20]

- 9 23 Κυκλωσάντων γὰρ αὐτὸν τῶν πολεμίων ἐν αὐτοῖς τοῖς προπυλαίοις Λίγγωνος τῆς πόλεως, κάλοις ἀνελκύσθη πρὸς τὸ τεῖχος. Ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, οὐδὲ πέντε διαγενομένων ὥρων, ἐπεξελθὼν, ἐξήκοντά τε ἀνεῖλε χιλιάδας καὶ τοὺς Ἀλαμανοὺς κατεδούλωσε. Μαξιμιανὸς δὲ τοὺς ἐν Ἀφρικῇ νεωτερίσαντας Γεντιανοὺς εἰλέε τε καὶ ὑποσπόνδους ἐποίησε. Καὶ αὐτὸς δὲ Διοκλητιανὸς, ἐν Αἰγύπτῳ τὸν Ἀχιλλέα νικήσας, αὐτόν τε διεχρήσατο καὶ διὰ πάσης ὠμότητος ἐπεξῆλθε τῇ νίκῃ, τοὺς μὲν κατασφάζας τῶν Αἰγυπτίων, τοῖς δὲ λοιποῖς φόρους τάξας ὡς μάλιστα βαρυτάτους. Ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας καὶ πᾶσι τοῖς βασιλευομένοις τὰς εἰσφορὰς ἐπέθηκε, διαμετρησάμενος τὴν γῆν καὶ εἰς ἀπογραφὴν ἀναγαγὼν ἅπαντα, [ὅπερ καὶ] εἰς τόδε ἐκράτησεν. Ἀλλ' οὐδὲ Μαξιμιανὸς ὁ Γαλέριος ἔξω μεγάλων ἔργων ἐγένετο. ^[10]

- 9 24 Στρατεύσας γὰρ κατὰ Ναρσοῦ τοῦ Περσῶν βασιλεύοντος πάππος δὲ ἦν οὗτος Σάπωρί τε καὶ Ὀρμίσδη τοῖς εἰς τὴν ἡμετέραν ἡλικίαν ἀφικομένοις, τὸ μὲν πρῶτον ἐναντίαν ἔσχε τὴν ἔκβασιν, ἐξ ἀβουλίας μᾶλλον ἢ περ ἀσθενείας· οὐ γὰρ ἔχων ἀξιόμαχον στρατιὰν συνεπλάκη· καὶ τοιαύτην ἔσχε δυσημερίαν, ὥστε, ἐπειδήπερ ἦκε πρὸς Διοκλητιανὸν, συλλεξάμενος ἐτέραν δύναμιν, μηδὲ λόγου τινὸς ἀξιοθῆναι, συνδραμεῖν δὲ τῷ ἄρματι μετὰ τῆς ἀλουργίδος αὐτῆς. Ἀλλ' ἀγείρας πλῆθος πρὸς τὴν περσικὴν παρασκευὴν ἀξιόχρεων, χωρεῖ πρὸς τὴν Ἀρμενίαν, κάκεϊ τῷ Ναρσῇ συμμίξας διαφθείρει μὲν αὐτοῦ τὸν στρατὸν, αἶρει δὲ τὴν τε γαμετὴν αὐτοῦ καὶ τὰς ἀδελφάς, αὐτόν τε ἐπεξελθὼν ἤλασε πορρωτάτῳ τῆς βασιλείας. ^[5]

- 9 25 Γνοὺς δὲ ὡς Διοκλητιανὸς διατρίβει περὶ τὴν Μέσσην τῶν ποταμῶν, ἀφίκετό τε εἰς αὐτὸν καὶ πρὸς ἀξίαν ἐτιμήθη τῶν εἰργασμένων. Ἐντεῦθεν πολλοὶ καὶ πρὸς πολλοὺς συνεκροτήθησαν πόλεμοι, οἱ μὲν πάντων ἅμα συστρατεύοντων, οἱ δὲ παρ' ἐκάστου τῶν κρατούντων. Κάριοι γὰρ καὶ Βαστέρναι καὶ Σαρμάται κατεπολεμήθησαν, ὥστε τῆς ἀπὸ τοῦ πολέμου λείας ἀνδρῶν τε καὶ λοιπῶν τὴν Ῥωμαικὴν πληρωθῆναι γῆν. Ἀλλ' ὁ Διοκλητιανὸς μὲν ἀγχίνους τε ἦν φύσει μετὰ τινος κακουργίας πραγμάτων τε δεινὸς ἰχνευτῆς, καὶ τὰς βουλάς ἀποκρύπτων τὴν τραχύτητά τε τὴν αὐτοῦ, σπουδὴν εἶχεν ἐτέροις ἐπιγράφεσθαι, καὶ τὴν ὠμότητα τοῖς ἔργοις ἐγγυμνάζων, ἐσοφίζετο φθόνον ἐτέρων εἶναι τὴν αὐτοῦ κακίαν. ^[5]

9 26

Ἐπιμελείας δὲ οὐκ ἦν ἔξω καὶ τῆς περὶ τὸ βασιλεύειν τέχνης. Αὐτός τε πρῶτος τὴν βασιλικὴν εἰσῆγαγεν ὑπεροψίαν, κατὰ μικρὸν τὴν ἐλευθερίαν τὴν ῥωμαϊκὴν ὑποτεμνόμενος, καὶ προσκυνεῖσθαι προσέταξεν ἑαυτὸν, τῶν μέχρις αὐτοῦ βασιλέων τῇ κοινῇ προσηγορίᾳ τιμωμένων. Καὶ τιμίους λίθους τοῖς τε ἐσθήμασι καὶ τοῖς ὑποδήμασιν ἐνήρμοσε. Πρότερον δὲ τὸ διαφέρον τῆς βασιλικῆς περιβολῆς ἀπὸ τῆς ἀλουργίδος ἦν μόνης. Ἐρκούλιος δὲ σαφέστατα καὶ προδήλως ὥμὸς ἦν καὶ πάσης μετριότητός τε καὶ κοινότητος ἀλλότριος, ἄγριον δὲ καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὴν πρόσοψιν ἔχων, ἐξ ὧν ἐκατέρων ἡ τῆς ψυχῆς ἐσημαίνετο ποιότης. ^[10]

9 27 Τὰς γοῦν ἀπηνεστέρας Διοκλητιανοῦ βουλὰς εὐθὺς εἰς ἔργον ἤγεν, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀφορμὴν αὐταῖς παρεῖχε, πρόφασιν μὲν ὡς πάντα εἴκων αὐτῷ, τὸ δὲ οἰκεῖον θεραπεύων πάθος. Ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς γῆρας ἀφικόμενος Διοκλητιανὸς οὐ σφόδρα ἡγεῖτο τῇ προστασίᾳ τῶν κοινῶν ἀρκεῖν, ποιεῖται πρὸς τὸν Ἐρκούλιον λόγους, ὥστε τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι καὶ παραδοθῆναι τοῖς ἐκ τῆς ἡλικίας ἐρρωμενεστέροις καὶ ἀκμάζουσι. Καὶ πείθεται μὲν, εἰ καὶ ἀνιώμενος καὶ βαρέως φέρων Ἐρκούλιος, συναφίσταται δὲ τῆς βασιλείας τῷ συμβουλευσάντι· μία τε αὐτοῦς ἀπέδειξεν ἰδιώτας ἡμέρα, τὴν ἀλουργίδα ρίψαντας ἐκ συνθήματος ἑνός, τὸν μὲν ἐν Νικομηδείᾳ, τὸν Διοκλητιανὸν, τὸν δ' ἕτερον ἐν Μεδιολάνῳ μετὰ τὸν θρίαμβον ἐκείνῳ, ὃν κατὰ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἐξεπλήρωσαν, προπομπευόντων τῆς τε Ναρσοῦ γαμετῆς καὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν παίδων. Ἰδρυσαν οὖν ἑαυτοὺς ὁ μὲν Ἐρκούλιος ἐν Σάλωσι, Διοκλητιανὸς δὲ περὶ τὴν Λουκανίαν ἐν ἀγρῷ γειτνιῶντι Σάλωσι. ^[15]

9 28 Καὶ διετέλεσεν ἐν ἡσυχίᾳ λαμπρᾷ, τὸ καινὸν τοῦτο μόνον ἐλόμενος καὶ μετελθὼν τῆς ἀρετῆς εἶδος, ὥστε ἐξ ὕψους τοσοῦτου πρὸς κοινὴν μεταστῆσαι πολιτείαν. Καινὸν γοῦν καὶ αὐτοῦ μετὰ τελευτὴν ὑπῆρξεν ἐξ ἀμοιβῆς· μόνος γὰρ ἰδιωτῶν ἀνηγορεύθη θεός. BIBLION Ι'. ^[5]

10 1 Οἱ μὲν οὖν ἐπαύσαντο τῆς ἀρχῆς. Κωνστάντιος δὲ καὶ Γαλέριος τὴν τῶν αὐγούστων προσλαμβάνουσι προσηγορίαν καὶ διαιροῦνται τὴν βασιλείαν ὥστε τὰς μὲν Γαλλίας καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν ὑπὸ Κωνσταντίῳ τετάχθαι, τὰ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τὰ πρὸς ἕω καὶ τὴν Ἀσίαν ἅπασαν ὑπὸ τῷ Γαλερίῳ. Χειροτονοῦνται δὲ παρ' αὐτῶν καίσαρες δύο. Ἀλλὰ Κωνστάντιος, ἀρκεῖν ἡγούμενος αὐτῷ τὴν τοῦ αὐγούστου καὶ προσηγορίαν καὶ τιμὴν, μόνων μετεποιήθη τῶν ἐν Γάλλοις πραγμάτων, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν ἀφείας, ἀνὴρ πάσης ἀρετῆς μέτοχος καὶ πάντας κοινότητι παρελθὼν. Οἰκεῖον γὰρ ἡγούμενος πλοῦτον [τὸν] τῶν ὑπηκόων, τὰς μὲν ἐκείνων συνεκρότει κτήσεις, τὰς δὲ βασιλικὰς παρὰ φαῦλον ἐποιεῖτο. Φασὶ γοῦν αὐτὸν λέγειν, ὡς ἄμεινον παρὰ τοῖς ἰδιώταις τὴν τοῦ βασιλέως εὐπορίαν εἶναι ἢ μικρῷ περικεκλεῖσθαι χωρίῳ. Οὕτω δὲ μετρίαν εἶχε τὴν τῶν ἀναγκαίων παρασκευὴν, ὡς ἐν τοῖς πολυανθρωποτέροις τῶν συμποσίων παρὰ τῶν ἰδιωτῶν αἰτεῖν ἀργυρὰ τε σκεύη καὶ τὴν λοιπὴν ἀφθονίαν. Τοσοῦτον δὲ ἦν αὐτοῦ παρὰ τοῖς Γάλλοις τὸ φίλτρον, ὥστε αὐτῷ κατὰ τὴν γνώμην ἀνακινεῖσθαι τὰ τῶν ἀνθρώπων, μάλιστα ἐπειδὴ περ ἐπίστευον αὐτοῦ χάριν τῆς τε δολεραῆς ἀγχινοῖας Διοκλητιανοῦ καὶ τῆς φονικῆς Ἐρκουλίου θρασύτητος ἡλευθερωσθαι. Τελευτᾷ μὲν οὖν ὁ Κωνστάντιος ἐν Βορακίῳ, πόλει βρεττανικῇ, τρίτῳ καὶ δεκάτῳ τῆς βασιλείας ἔτει, καὶ συναριθμεῖται τοῖς θεοῖς. Γαλέριος δὲ, ἀνὴρ καὶ κατ' ἀρετὴν αὐτῷ προσφερὴς καὶ τὴν τῶν πολεμίων ἐμπειρίαν ἔχων ἀνδρεία τε καὶ τοὺς πῶποτε νενικηκώς, αἰσθόμενος, ἔτι Κωνσταντίου περιόντος, ἀναγκαίως αὐτῷ προσήκειν τῶν τε ἰταλικῶν καὶ ἀφρικῶν ἐπιμεληθῆναι πραγμάτων, ἐπειδὴ περ αὐτῶν ἀφειστήκει τὰ πρὸ τῆς τελευτῆς Κωνσταντίου, δύο καίσαρες ἐχειροτόνησε· Μαξιμῖνον ἐπέστησε τοῖς ἐώοις, Σευήρον δὲ τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ, αὐτὸς δὲ ἐν τοῖς Ἰλλυριοῖς διέτριβε. ^[5]

10 2 Πολλοὶ γὰρ τῇ σχέσει τῇ πρὸς Κωνσταντίον ἐνεχείρισαν Κωνσταντίνῳ τὴν βασιλείαν τῷ τούτῳ παιδί, διάγοντι κατὰ τὰς Βρεττανίας, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο τοῦ πατρὸς, ἐξ ἀνίσων αὐτῷ γεγεννημένος γάμων. Τούτων οὕτω διακειμένων, τὸ τάγμα τῶν πραιτωριανῶν, ἔκ τινος αἰτίας

εἰς στάσιν ἀρθέν, Μαξέντιον, τὸν Ἑρκουλίου παῖδα, πρὸ τῆς Ῥώμης ἐχειροτόνησεν, ἐν ἀγρῷ διατρίβοντα. Καὶ ἐπειδὴ τις ἤγγειλε τοῦτο τῷ πατρὶ, λαβὼν ἐλπίδα τοῦ πάλιν ἀνακτήσασθαι τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἀπέθετο, καταλαμβάνει τὴν Ῥώμην ἀπὸ τῆς Λουκανίας, ἔνθα μετὰ πολλῆς εὐδαιμονέστατα διετέλει τῆς ἡσυχίας· καὶ γὰρ ἐπιτερπέστατον ἦν τὸ χωρίον· γράφει τε πρὸς Διοκλητιανὸν, προτρέπων καὶ αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἴσῃν γνῶμην. Ἀλλὰ Διοκλητιανὸς μὲν κατεγέλασε τῶν γραμμάτων· ὁ δὲ Γαλέριος, τὴν τῶν πραιτωριανῶν ἀταξίαν μαθὼν, Σευήρον ἀποστέλλει τὸν καίσαρα τιμωρὸν τοῦ τολμήματος· ὃς ἀφικόμενος μετὰ πολλῆς στρατιᾶς, περικαθεσθεὶς τὴν πόλιν, κατελείφθη ὑπὸ τῶν οἰκείων, τῷ Μαξεντίῳ προστεθέντων, καὶ φυγῶν, ἐπὶ τῆς Ῥαβέννης ἀνηρέθη. ^[20]

10 3 Ἑρκούλιος δὲ ὁ Μαξεντίου πατήρ, ἐν μέσῳ τῷ στρατῷ δημηγορῶν, ὡς καταφανὴς ἐγένετο τὸν μὲν παῖδα παρωθούμενος, ἐφ’ ἑαυτὸν δὲ τὴν ἐξουσίαν ἄγων, μετὰ πολλὰς τὰς ἐπ’ αὐτῷ γενομένας λοιδορίας, ἀπεχώρησεν ἐπὶ τῆς Γαλλίας, πλαττόμενος ὑπὸ τοῦ παιδὸς ἐληλάσθαι, ὥστε ἀφορμὴν αὐτῷ τοῦτο γενέσθαι τῆς πρὸς Κωνσταντῖνον σχέσεως, ὃς ἦν αὐτῷ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρί. Τὸ δὲ ἀληθὲς ἐπραγματεύετο τὸν Κωνσταντίνου φόνον, ὃς ἤδη τῷ φίλτρῳ τῶν ἀρχομένων παρελήλυθε τὸν πατέρα, Φράγγους τε νενικηκῶς καὶ Ἀλαμανοὺς καὶ τοὺς βασιλέας αὐτῶν ὑφ’ ἑαυτῷ πεποιημένος, οὓς καὶ θηρίοις παραδοὺς ἐν κοινῇ θέᾳ διέφθειρεν. Οὗτος ὁ δόλος Ἑρκουλίου τὴν θυγατέρα Φαύσταν οὐκ ἔλαθε, Κωνσταντίνῳ συνοικοῦσαν, ἀλλ’ ἐπαγγέλλει τὸ τοῦ πατρὸς ἐγχείρημα. Δέει τοίνυν τοῦ γαμβροῦ μεμαθηκότος ἤδη τὴν ἐπιβολὴν, φεύγει, καὶ γενόμενος ἐν τῇ Μασσαλίᾳ παρασκευαζόμενός τε ἐκείθεν ἐπὶ τὸν υἱὸν ἐκπλεῦσαι Μαξέντιον, ἀνηρέθη, δικαιότατην ὑπομείνας τελευτήν, ὡμότητός τε καὶ τοῦ θηριώδους τρόπου χάριν. Πρὸς γὰρ τῇ κακίᾳ ταύτῃ πρὸς πάντας ἦν ἄπιστος καὶ τῆς κοινῆς πολιτείας λυμεὼν, κοινότητος παντοδαπῆς ἀλλότριος. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ Γαλέριος ἤγαγεν εἰς βασιλείαν Λικίνιον, γνῶριμον αὐτῷ γεγεννημένον ἐκ τῆς πρὸς Ναρσῆν τὸν Πέρσῃν μάχης. ^[15]

10 4 Τῶν γὰρ ἀνδρειότατα μεμαχημένων τε καὶ ἡριστευκότων ἦν. Καὶ μετὰ τοῦτο εὐθὺς Γαλέριος ἐτελεύτησε. Τέσσαρές τε λοιπὸν τῶν ῥωμαϊκῶν ἐκράτησαν πραγμάτων, Κωνσταντῖνος καὶ Μαξέντιος, ἐξ αὐγούστων γεγεννημένοι, Λικίνιος καὶ Μαξιμιανός, ἐξ ἰδιωτῶν πρὸς τὴν ἀρχὴν κεκλημένοι. Κωνσταντῖνος μὲν οὖν, πέμπτῳ τῆς βασιλείας ἔτει στρατεύσας ἐπὶ Μαξέντιον, ἐμφύλιον συνῆψε μάχην, ἐκράτησέ τε αὐτοῦ πανστρατιᾶ. Μετ’ οὐ πολὺ δὲ καὶ αὐτὸν ἀνείλεν ἐν τῇ γεφύρᾳ τῇ καλουμένῃ Μουλβία, πολὺν ὄλεθρον κατὰ τῆς συγκλήτου βουλευόμενον· προσέθηκέ τε τὴν Ἰταλίαν τῇ βασιλείᾳ. Μαξιμιανός δέ τις νεωτερίσας ἐπήγαγε Λικινίῳ πόλεμον ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς ἐώοις, καὶ τελευτᾷ τὸν βίον πρὶν εἰς ἔργον τι προελθεῖν ἐξαπιναιῶς ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας. Οὐ μὴν ἡσύχασε Λικινίῳ τὰ πράγματα. Κωνσταντῖνος γὰρ, στρατηγεῖν τε ἀγαθὸς ὢν καὶ ἀνδρειότατος ἐν ταῖς μάχαις δυνατώτατός τε ἤδη ἐν ταῖς προσθήκαις γεγεννημένος, ἐπήγαγεν αὐτῷ πόλεμον ἐπιθυμία τῆς τοῦ παντὸς ἀρχῆς, παρὰ φανερὸν ποιησάμενος τὴν ἀπὸ τοῦ γάμου συγγένειαν· κηδεστὴς γὰρ ἦν αὐτῷ Λικίνιος ἐπ’ ἀδελφῇ Κωνσταντίᾳ. ^[5]

10 5 Καὶ πρῶτον μὲν ἐν Κιβάλει, πόλει παιονικῇ, πολλὴν συναγείραντα δύναμιν καὶ παρασκευῇ πάσῃ χρώμενον ἀθρόως ἐπελθὼν διεσκέδασεν· ἐκράτησέ τε Δαρδάνων καὶ Μυσῶν καὶ Μακεδόνων καὶ πολλῶν ἐτέρων ἐθνῶν, ὧν ὁ Λικίνιος ἐβασίλευε. Μετὰ δὲ ταῦτα πολλὰς αὐτῷ συμπλακεῖς μάχαις σπονδὰς τε θέμενος, εἶτα καὶ ταύτας ὑπερβάς, ἐπειδὴ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἡττημένος ὁ Λικίνιος καὶ οὐδὲ ὑπὸ τῶν ὄρκων ὠφελούμενος πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην κατέφυγεν, εἰλέ τε αὐτὸν, καὶ κατέστη μόνος αὐτοκράτωρ, τρεῖς ἔχων ὑφ’ ἑαυτῷ καίσαρας, τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας· ὅπερ οὐδέπω πρότερον ἢ τῶν ῥωμαϊκῶν ἔσχε πραγμάτων κατάστασις. ^[5]

10 6

Ἐκ ταύτης οὖν τῆς εὐπραγίας μετεβλήθη τοὺς τρόπους, καὶ τῆς κοινότητος ὑπερεῖδε, τῆς πολλῆς τε ἐκείνης πραότητος ἀφεῖλεν, ἣν ἐν προοιμίῳ ἐπεδείξατο, προῆλθέ τε εἰς ὠμότητα, δι' ἣν καὶ αἵμασιν οἰκείων ἐμιάνθη σωμάτων, υἱοῦ τε καὶ ἀδελφοῦ φόνον ἐργασάμενος φίλοις τε ὡς πλείστοις τὴν χεῖρα ἐπιβαλὼν. Συνελόντι δὲ εἶπεῖν, ἀρξάμενος μὲν τῆς βασιλείας τοῖς ἀρίστοις συνηριθμήθη τῶν βασιλευσάντων, τελευτῶν δὲ μόλις ἐξισώθη τοῖς μέσοις· καίτοι καὶ ῥώμῃ σώματος καὶ ἀρετῇ ψυχῆς οἷός τ' ἂν ἐγένετο διαλάμψαι. ^[10]

10 7 Δόξης τε γὰρ ἐπεθύμει πολεμικῆς καὶ πρὸς ἀριστείαν ἦν ἔτοιμος, τύχη δὲ ἡκολούθει μὲν αὐτοῦ τοῖς ἐγχειρήμασι δεξιά. Τὰς ἀρετὰς δὲ οὐκ ἔκρυπτεν, ἀλλ' * ἐκείνων ἐνομιζέτο καὶ ταύτης ἦν. Σκύθας τε κατεπολέμησε σπονδὰς τε κατ' ἐξουσίαν ἐποίησατο. Πολὺς τε ἦν αὐτοῦ παρὰ τοῖς βαρβάροις λόγος, ὥστε τοὺς πλείστους ἀμοιβὰς ἐποφείλιν αὐτῷ νομίζειν. Καὶ τῆς ἐλευθέρου παιδείας καὶ τῶν λογικῶν ἐπιστημῶν * καὶ τοῦ παρὰ πάντων φίλτρου, μήτε δωρεᾶς ὑπὲρ τούτου, μήτ' ἄλλης σπουδῆς μετὰ τοῦ σεμνοῦ φειδόμενος. Τῶν φίλων δὲ τισι μὲν ἡπίσται, τινὰς δὲ ἀναμφισβητήτως ἐθεράπευσεν, οὐδεμίαν καταλιπὼν ὑπερβολὴν, ἀλλὰ πλουσίους τε αὐτοὺς καὶ δυνατοὺς ἀποφαίνων. Νόμους δὲ τοὺς μὲν δι' αὐτὸ τὸ καλὸν ἔθηκε μόνον, τοὺς δὲ ἐκ περιουσίας πρὸς οὐδὲν χρήσιμον, ἔστι δὲ οὐς ἀπηνέστερον συνέγραψεν, ὡς διὰ τούτου τάξιν ἐπιθήσων τῇ πολιτείᾳ. ^[10]

10 8 Παρασκευαζόμενος δὲ ἐπιστρατεῦσαι κατὰ Περσῶν, τὴν Μεσοποταμίαν ἐνοχλοῦντων, ἐνὶ καὶ τριακοστῷ τῆς βασιλείας ἔτει, τῆς δὲ ἡλικίας ἐξηκοστῷ καὶ ἕκτῳ, κατὰ τὴν Βιθυνίαν ἐτελεύτησεν ἐν Νικομηδικῷ χωρίῳ, καὶ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ πρὸ ἄλλου τινὸς ἀγγέλου τοῖς πανταχοῦ κομήτης ἀστὴρ ἐμήνυσεν ἐπὶ πολλαῖς ἀνέχων ταῖς ἡμέραις. Ὁ μὲν οὖν συνηριθμήθη τοῖς θεοῖς. Διαδέχονται δὲ τὴν βασιλείαν οἱ τρεῖς παῖδες καὶ Δαλμάτιος, ἀδελφοῦ παῖς, καῖσαρ κεχειροτονημένος. ^[5]

10 9 Ἀλλὰ Δαλμάτιος μὲν εὐθὺς ἀνηρέθη, φύσεώς τε ἀρίστης νεανίσκος καὶ τῷ θεῷ μᾶλλον ἐμφορῆς, στρατιωτῶν αὐτὸν, κελεύοντος Κωνσταντίου, διαχρησαμένων, ἢ τὴν ἐπιβουλὴν οὐκ ἄγνοοῦντος. Κωνσταντῖνος δὲ τὸν ἀδελφὸν Κώνσταντα * ἐν Ἀκυλῖᾳ, τῇ πόλει τῆς Ἰταλίας, ἀπερισκέπτως ἐνστρεφόμενος ταῖς μάχαις, ἔπεσε, παρὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς ἐναντίας παρατάξεως δεξάμενος τὴν πληγὴν. Τὴν πᾶσαν δὲ λοιπὸν ἀρχὴν ἔσχον Κώνστας τε καὶ Κωνστάντιος. Ἀλλ' ὁ μὲν ἀνδρεῖα τε καὶ δικαιοσύνη τὸ πρῶτον ἐκλάμψας, ὁ Κώνστας, ἔπειτα καὶ ὑπὸ νόσου καὶ ὑπὸ τῆς τῶν συνόντων πονηρίας ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν ἰσόρροπον μετέστη, καὶ, τοῖς τε ὑπηκόοις ὦν βαρὺς τῷ στρατεύματι τε ἀηδῆς, ἐξ ἐπιβουλῆς Μαγνηντίου νεωτερίσαντος ἀνηρέθη πλησίον τῆς Ἰσπανίας ἐν φρουρίῳ Ἐλεῖ καλουμένῳ, ἑπτακαίδεκα βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς, τριακοστὸν δὲ τῆς ἡλικίας ἐκπληρώσας, στρατιώτης οὐκ ἀγενῆς, οὐδὲ εὐκαταφρόνητος τῇ στρατιᾷ, τούναντίον δὲ φοβερώτατος, οὐχὶ ὠμότητος, ἀλλ' ἀνδρείας ποιούσης φόβον. Κωνσταντίῳ δὲ οὐ κατὰ τὸν ἀδελφὸν ἀπήντησε τὰ τῆς τύχης. ^[15]

10 10 Περσῶν γὰρ αἰεὶ καὶ μάχῃ κρατηθέντων καὶ ληφθέντων αἰχμαλώτων καὶ πόλεις ἀποβαλόντων καὶ πολιορκίαις καταδαπανηθέντων ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, οὐδέποτε Κωνστάντιος κατὰ Σαπώρου, τοῦ τῶν Περσῶν βασιλεύοντος, εὐτυχῶς ἐπολέμησε πλὴν ἐν Σιγγάροις, ἔνθα δὴ νίκην αὐτὸν ἀνελέσθαι παντελῇ τῶν τε ἱππέων καὶ τῶν ὀπλιτῶν ἢ προπέτεια, οὐ συνειδόντων τὸν καιρὸν, διεκώλυσεν. Ἀρχομένης γὰρ ἑσπέρας, προεκαλέσαντο τὴν μάχην. Καὶ μετὰ τὴν Κώνσταντος δὲ τελευτὴν Ἰταλίας καὶ Ἀφρικῆς καὶ Γάλλων ὑπὸ Μαγνηντίῳ τελούντων, οὐδὲ τὰ τῶν Ἰλλυριῶν ἦν ἐν ἡσυχίᾳ, τῆς ἐκεῖ στρατιᾶς πρὸς φυλακὴν τῆς χώρας Βετρανίωνά τινα πρεσβύτην ἀνειπούσης καὶ περιθείσης αὐτῷ τὴν ἀλουργίδα. Ὅς ἐπίσημος μὲν ἦν ἐκ πολλῶν πολέμων καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς εὐτυχίας ἀρετῆς τε ἑραστής, οἷαν εἰκὸς τὸν ἐν ὅπλοις ὄντα ἐργάζεσθαι, ὅλης τῆς παλαιότητος εἰκὼν, παιδείας δὲ ἀμέτοχος τῆς ἐν λόγοις καὶ αὐτῶν ἄπειρος τῶν γραμμάτων, πλὴν ὅσον τῆς τούτων ἐπεμελήθη γνώσεως ἀφ' οὗπερ ἐβασίλευσε. Κωνστάντιος

δὲ τιμωρῆσαι τὰδελφῶ προελόμενος, Βετρανίωνα μὲν ἀφείλετο τῆς ἀρχῆς, συνθεμένου καὶ συνεργοῦντος τοῦ στρατοῦ, θεάμᾳ τε ἐγένετο καινὸν εἰς ἰδιώτην ἐκ βασιλέως μεθιστάμενος.

[15]

10 11 Νεπωτιανὸν δὲ, τὸν ἀνεψιὸν ἐξ ἀδελφῆς τοῦ πατρὸς γεγεννημένον καὶ τυραννήσαντα κατὰ τὴν Ῥώμην, διὰ χειρὸς τῶν αὐτόθι μονομαχοῦντων Μαγνεντίου στρατηγοὶ διεχρήσαντο εἰκοστῇ ὀγδόῃ τῆς τυραννίδος ἡμέρᾳ, μεγάλην προαπολόμενον τῶν ἀρχομένων βλάβης· οἷος γὰρ ἂν ἐγένετο περιγενόμενος ὁ μικρὸς ἔδειξε χρόνος. Καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες δόρατί τε ἐμπήξαντες, ἐν τοῖς τοῦ δήμου περιήγαγον ὀφθαλμοῖς· τοὺς συνειδότας δὲ τῇ πράξει κατέσφαξαν, τὰς οὐσίας ποιήσαντες δημοσίας. Ἀλλὰ καὶ Μαγνέντιος, ἐν Μουρσῇ νικηθεὶς, μικροῦ μὲν καὶ αὐτὸς ἔάλω. [10]

10 12 Τοσοῦτος δὲ ἐγένετο φόνος ἐξ ἑκατέρου στρατεύματος, ὥστε μεγίστην ἐνεγκεῖν τοῖς κοινοῖς ζημίαν· πολὺν γὰρ ἂν ἔτεκον τῇ πόλει θρίαμβον, εἰ πρὸς ἄλλοφύλους τὸν ἀγῶνα εἶχον. Μαγνεντίου τοίνυν δυνάμεις ἐτέρας συναγείραντος, εὐλαβηθεὶς περὶ τῶν ἐσίων Κωνστάντιος, τὸν ἀνεψιὸν Γάλλον καίσαρα χειροτονήσας ἐξέπεμψεν εἰς ἑω· αὐτὸς τε εἶχετο τοῦ πρὸς Μαγνέντιον ἔργου. Καὶ δὴ μάχαις ἐτέραις περικόψας αὐτῷ τὰς ἐλπίδας, συνήλασεν εἰς Λούγδουνον, οὗ βιαίαν ἐπήγαγεν ἑαυτῷ τελευτήν, τοῦ ἀδελφοῦ Σενῶνος προτέρου τὴν κεφαλὴν ἀποκόψας, ὃν καίσαρα χειροτονήσας ἐπέστησε ταῖς Γαλλίαις, ὅτε ἀντεξῆγε Κωνσταντίῳ τὴν δύναμιν. Τρίτον δὲ ἦν αὐτῷ τῆς βασιλείας ἔτος καὶ μῆνες ζ'. Οὕτω δὴ τὸν ἐμφύλιον καταπαύσας πόλεμον ὁ Κωνστάντιος, ἐπειδὴ περ ἐπύθετο Γάλλον ἀτόπως χρῆσθαι τῆς ἀρχῆς ἐξουσίᾳ, ἀπειρημένον τε εἶναι καὶ τυραννίδι μᾶλλον ἢ βασιλείᾳ πρέπειν, τὸν μὲν ἀνείλε, Σιλβανὸν δὲ ἐν Γάλλοις νεωτερίσαντα τριακοστῇ καθεῖλε τε καὶ διέφθειρεν ἡμέρᾳ, μόνος τε τῶν πάντων ἐγένετο κύριος. [5]

10 14 Ἐπανόδου δὲ ἐπιθυμῶν, τὸν ἀνεψιὸν Ἰουλιανὸν, ἀδελφὸν ὄντα τοῦ Γάλλου, καίσαρα χειροτονήσας ἐξέπεμψεν εἰς τὰς Γαλλίας, συνάψας αὐτῷ τὴν ἀδελφὴν εἰς γάμον. Οὗτος ἀνῶρθωσε τὰ πράγματα, ὁξέως ἤδη κείμενα καὶ πεπτωκότα. Τῶν τε γὰρ προσοικούντων βαρβάρων πολλαῖς ἐκράτησε μάχαις τὴν τε τῶν οἰκείων πολιορκίαν μετέστησεν εἰς τὴν βαρβάρων, οὐδὲ ἀξιομάχῳ πρὸς τὰ βαρβαρικά πλήθη χρώμενος δυνάμει. Καὶ πολὺ πλῆθος ἀλαμανικὸν διαφθείρας, ἐπὶ πᾶσι τὸν βασιλεῖα τοῦ ἔθνους εἶλεν αἰχμάλωτον πρὸς Ἀργεντοράτῳ τῇ πόλει. Τοῖς Γάλλοις δὲ ἐπανάγαγε τὴν εὐδαιμονίαν συνεχῶς ἐπεξιών τε τοῖς πολεμίοις καὶ νικῶν, ὥστε αὐτοὺς ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον συγκλεισθέντας μηκέτι κατεγχειρεῖν ἐξόδου. Ταῦτα γνοὺς Κωνστάντιος ἐκέλευσε τὴν στρατιὰν ἀναχωρῆσαι τῶν Γαλλίων, οὐ μετρίως φέρων τὰς περὶ Ἰουλιανοῦ φήμας. Τότε τοίνυν αὐγουστος παρὰ τοῦ στρατοπέδου καὶ ἄκων ἀνερρήθη Ἰουλιανὸς, ἐνιαυτῷ τε ὕστερον ὅλῳ τῆς ἀναρρήσεως ἦκεν ἐπὶ Ἰλλυριοῦς ὡς προσθήσων αὐτοὺς τῇ βασιλείᾳ· Κωνσταντίον γὰρ ὁ περσικὸς κατεῖχε πόλεμος. [10]

10 15 Ἐπεὶ δὲ ἐπύθετο ταύτης τῆς Ἰουλιανοῦ ὁρμῆς ὁ Κωνστάντιος, ἐκίνησε τὴν κατ' αὐτοῦ στρατιάν, σαφῶς ἐμφύλιον ἀράμενος πόλεμον. Ἀλλ' ἐτελεύτησε μεταξὺ Καππαδοκῶν τε καὶ Κιλικίων ἐν Μουκρήναις τῷ χωρίῳ, τριάκοντα πρὸς τοῖς ὀκτῶ βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς, γενόμενος ἔτη πέντε καὶ τεσσαράκοντα. Συνεψηφίσθη τε τοῖς θεοῖς, ἀνὴρ ἡμερὸς τε καὶ φιλόανθρωπος καὶ περὶ τὰς φιλίας πιστὸς, πλὴν ὅτι ταῖς τῶν γαμετῶν ἐδούλευε γνώμας· καὶ τοῖς τε φίλοις καὶ τοῖς οἰκειοτάτοις πάντων μετεδίδου τῶν ἀγαθῶν, τοὺς ἀξίους τε τιμῶν οὐκ ἀπεστέρει τῶν ὀφειλομένων· ὡμότητός τε ἀπήλλακτο πάσης, τότε μόνον αὐτῇ χρώμενος, ὅτε τις αὐτὸν ὑποψία κατέσχευεν ὡς ἐπιβουλευομένης αὐτῷ τῆς βασιλείας. Τὰ δὲ τῆς τύχης αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐμφυλίους ἢ τοὺς βαρβαρικοὺς πολέμους ἐτύγχανε δεξιώτερα. Καθίσταται δὲ Ἰουλιανὸς τοῦ παντὸς κύριος, καὶ πάσῃ παρασκευῇ κατὰ Περσῶν ἐστράτευσε· πολλὰ δὲ τῶν περσικῶν ἐλὼν

φρουρίων, ἐκδιδόντων αὐτὰ τῶν φυλάκων, τῆς πολιορκίας ἀναγκαζούσης, ἐκπεπορημένης ἤδη τῆς Συρίας, τὰς παρεμβολὰς ἐστήσατο πρὸς αὐτῇ Κτησιφῶντι. ^[5]

10 16 Καὶ εἰ μέτρον ἐπέθηκε τῷ πολέμῳ, τάχα ἂν ἐπανῆλθε σῶος· ἀλλ' ἐπανιών καὶ τοῖς προκατωρθωμένοις θαρρῶν, ἀφυλακτότερον ἀνεστρέφετο ταῖς μάχαις. Καὶ βληθεὶς ὑπὸ τινος τῶν πολεμίων, τὸν βίον ἀπέλιπεν ἕκτη καὶ εἰκάδι τοῦ Ἰουλίου μηνός, τρίτῳ τῆς βασιλείας ἔτει, τῆς δὲ ἡλικίας τριακοστῷ καὶ ἐνὶ, ἀνὴρ ἄξιος ἀγασθῆναι καὶ μέγιστος ἐσόμενος τοῖς κοινοῖς ὄφελος, εἰ μὴ τὰ τῶν μοιρῶν ἐκράτησε. Γλῶττα μὲν γὰρ αὐτῷ πρὸς ἑκατέραν ἠκόνητο φωνήν, τὴν τε βασιλεύουσαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, ὥστε κρατεῖν μὲν αὐτὸν ἐν ἀμφοτέραις, αὐτῶν δὲ αὐτοῦ κρατεῖν θατέρᾳ, τῇ τῶν Ἑλλήνων. Ῥέων καὶ γὰρ ἐν τῷ λέγειν πολὺς, ὑπερέβαινε τοῦτο τὸ θαῦμα τῇ μνήμῃ τῶν ἀρχαίων. Οὐδὲν γὰρ ἦν ὃ μὴ διὰ στόματος ἦγε τῶν ταῖς ἀκοαῖς ἅπαξ ἐμπεσόντων. Τὰ δὲ τῆς βιοτῆς αὐτῷ φιλοσοφίας ἐγγύτερα, καὶ μὴν καὶ περὶ τὰς φιλίας ἐπιμελὴς ἦν καὶ πιστότατος ἀπάντων. Πλὴν οὐ δοκιμάζων ἐξ ἀρχῆς προΐετο, οὐδὲ βασιλικῶς ἐβασάνιζε τοὺς ἐσομένους φίλους· ὅθεν ἤδη καὶ μῶμον ἐκ τῆς τινῶν ἔσχε συνουσίας. Μάλιστα δὲ δικαιοσύνης ... ^[20]